

Wereldburgerschapseducatie

Op welke manier brengen we SDG 16 aan bij de derde graad van het lager onderwijs met als doel het creëren van een vreedevolle en veilige plaats op school?

Promotor:

Elien De Meyere en Nele De Jaeger

Mentor:

Nele Deweerdt en Johan Verhalle

BACHELORPROEF

aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Educatieve Bachelor in het Onderwijs: lager onderwijs door Jill Biesbrouck en Nanou Vanderswalmen

Academiejaar 2020 – 2021

Copyright by VIVES campus Kortrijk

Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van zowel de promotor(en) als de auteur(s) is overnemen, kopiëren, gebruiken of realiseren van deze uitgave of gedeelten ervan verboden.

Voor aanvragen tot, of informatie i.v.m. het overnemen en/of gebruik en/of realisatie van gedeelten uit deze publicatie, kunt u zich wenden tot VIVES, Doorniksesteenweg 145, 8500 Kortrijk. Telefoonnummer: 056 26 41 48 of via e-mail: sandra.devylder@vives.be.

Voorafgaande schriftelijke toestemming van de promotor(en) is eveneens vereist voor het aanwenden van de in dit afstudeerwerk beschreven (originele) methoden en materiaal en voor de inzending van deze publicatie ter deelname aan wetenschappelijke prijzen of wedstrijden.

Dankwoord

Dit eindwerk vormt de afsluiting van onze opleiding educatieve bachelor leerkracht lager onderwijs aan de Vives Hogeschool te Kortrijk. We kozen ervoor om ons te verdiepen in het wereldburgerschap, wat in eerste instantie een heel vaag begrip was. Maar hoe meer we ons gingen verdiepen in het onderwerp, hoe meer mogelijkheden we zagen om mee aan de slag te gaan.

Wereldburgerschap en de duurzame ontwikkelingsdoelen zijn op de dag van vandaag zeer actueel en herkenbaar in de lagere scholen. Steeds meer wordt een multiculturele samenleving gevormd. Wanneer we vroegtijdig aan wereldburgerschapeducatie doen, worden leerlingen geïntegreerd en betrokken bij de wereld dichtbij en veraf. Ze kunnen hun eigen oordeel vormen en hun steentje bijdragen.

Graag willen we basisschool De Horizon in Koolskamp bedanken om ons de kans te geven ons ontwerp op hun school uit te voeren. Bedankt aan de directie Nadine Vanwalleghem en adjunct-directeur Hanne Stroobant voor het ons wegwijs maken in de school en het warme welkom. In het bijzonder bedanken we ook graag onze mentoren Nele Deweerdt en Johan Verhalle voor het openstellen van hun klas en de kans om de leerlingen te betrekken in ons project. Zonder het enthousiasme van de school, de leerkrachten en de leerlingen was dit ontwerp nooit tot zo een mooi eindresultaat gekomen.

Daarnaast willen we ook onze promotoren Elien De Meyere en Nele De Jaeger bedanken. Ze volgden onze bachelorproef nauwgezet op en gaven ons de mogelijkheid om ons te verdiepen in de wereld van de wereldburgerschapeducatie.

Tot slot bedanken we ook graag onze ouders en vrienden die ons hebben bijgestaan gedurende deze periode. Jullie steun en aanmoedigingen bracht ons tot waar we nu zijn.

We hopen dat ons harde werk zichtbaar is in deze bachelorproef en dat het een inspiratiebron kan zijn voor leerkrachten en scholen die aan de SDG's en wereldburgerschap in het algemeen willen werken.

Jill Biesbrouck en Nanou Vanderswalmen

Kortrijk, 4 juni 2020

Inhoudstafel

Inleiding	7
Afkortingenlijst	9
Algemene literatuurstudie	11
1 <i>Wereldburger</i>	11
1.1 Wat is een wereldburger?.....	11
1.2 Competenties van een wereldburger op verschillende vlakken.....	11
2 <i>Wereldburgerschap</i>	12
2.1 Wat is wereldburgerschap?.....	12
2.2 Waarom wereldburgerschap?.....	13
2.3 Acht invalshoeken van wereldburgerschap.....	13
3 <i>Wereldburgerschapseducatie</i>	14
3.1 Wat is wereldburgerschapseducatie?.....	14
3.2 Wereldburgerschapseducatie op school.....	14
3.3 Wereldburgerschapseducatie volgens de onderwijskoepels.....	14
3.4 De verschillende uitdagingen in wereldburgerschapseducatie.....	17
3.5 Waarop ligt de focus bij wereldburgerschapseducatie?.....	18
3.6 Ingrediënten voor wereldburgerschap op school.....	19
3.7 Verschillende acties.....	22
3.8 Organisaties die zich inzetten voor wereldburgerschapseducatie.....	23
4 <i>Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen</i>	25
4.1 Link wereldburgerschap en wereldburgerschapseducatie met duurzame ontwikkelingsdoelstellingen.....	25
4.2 Millenniumdoelstellingen van 1990 tot 2015.....	25
4.3 Sustainable development goals of duurzame ontwikkelingsdoelen.....	28
4.4 Samenhang 17 SDG's.....	34
4.5 Link tussen SDG's en wereldburgerschap.....	34
Praktijkanalyse	37
1 <i>Focus van de school</i>	37
2 <i>Onderzoek rond focus van de school</i>	39
2.1 Schoolniveau.....	39
2.2 Klasniveau.....	40
2.3 Conclusie praktijkanalyse.....	40
3 <i>Aanpassingen door omstandigheden</i>	40
Onderzoeksvraag	41
Specifieke literatuurstudie	43
1 <i>Het nest</i>	43
1.1 Wat is het nest?.....	43
1.2 Wat biedt het nest?.....	43
2 <i>Whole school approach</i>	51
3 <i>Lange termijn</i>	51
4 <i>Sustainable development goal 16</i>	52
4.1 SDG 16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten.....	52
Beschrijving van de onderzoeksaanpak	57
1 <i>Wereldburgerschapseducatie en duurzame ontwikkelingsdoelen</i>	58
1.1 Evaluatie en bijsturing.....	58
2 <i>Vredeseducatie en conflicthantering</i>	59
2.1 Vrede als rechtvaardigheid.....	59

2.2	Mahatma Gandhi en Martin Luther King	59
2.3	Conflicthantering	60
2.4	Evaluatie en bijsturing.....	60
3	<i>Vredevolle en veilige plaats op school</i>	61
3.1	Democratie	61
3.2	Opbouw ontwerp.....	62
3.3	Herstelmuur	63
3.4	Boom en paradijsvogel.....	63
3.5	Evaluatie en bijsturing.....	64
4	<i>Beschouwen</i>	65
4.1	Over de streep	65
4.2	Bevraging aan de hand van werkbundel.....	66
4.3	Evaluatie en bijsturing.....	66
5	<i>Lange termijn</i>	67
5.1	Beeldmateriaal	67
5.2	Fiches SDG's	67
5.3	Evaluatie en bijsturing.....	67
Eindconclusie		69
Bibliografie		71
Bijlagen		I
1	<i>Bijlage 1: Interview met onderdirecteur</i>	<i>I</i>
2	<i>Bijlage 2: Whole school approach</i>	<i>IV</i>
	<i>Wat is whole school approach?</i>	<i>IV</i>
	<i>Cyclus</i>	<i>V</i>
3	<i>Bijlage 3: Lange termijn</i>	<i>VI</i>
4	<i>Bijlage 4: Rechten van kind route</i>	<i>X</i>
5	<i>Bijlage 5: Stappenplan reclamemakers</i>	<i>XX</i>
6	<i>Bijlage 6: Stembiljetten ontwerp</i>	<i>XXI</i>
7	<i>Bijlage 7: Talenten voor werkgroepen</i>	<i>XXI</i>
8	<i>Bijlage 8: Bouwplan ontwerp</i>	<i>XXII</i>
9	<i>Bijlage 9: Werkbundel wereldburgerschap</i>	<i>XXV</i>
10	<i>Bijlage 10: Brief aan leerkrachten omtrent rustige hut</i>	<i>XXXV</i>
11	<i>Bijlage 11: Reclamespot rustige hut</i>	<i>XXXVI</i>
12	<i>Bijlage 12: Fiches SDG's</i>	<i>XXXVII</i>
13	<i>Bijlage 13: Activiteitvoorbereidingen ontwerpweken</i>	<i>XLI</i>
13.1	Les 1 – Introductie en wereldburgerschap	<i>XLI</i>
13.2	Les 2 – Vredeseducatie Martin Luther King	<i>XLIV</i>
13.3	Les 3 – Vredeseducatie Mahatma Gandhi	<i>XLVIII</i>
13.4	Les 4 – Rechten van het kind route.....	<i>LII</i>
13.5	Les 5 – Eerste Hulp Bij Conflicten.....	<i>LV</i>
13.6	Les 6 – Herhaling en voorbereiden ontwerp	<i>LX</i>
13.7	Les 7 – Ontwerp uitwerking	<i>LXII</i>
13.8	Les 8 – Ontwerp beschouwmoment	<i>LXVIII</i>

Inleiding

Wereldburgerschap en specifiek wereldburgerschapseducatie is een belangrijk aspect geworden in de samenleving en is dan ook onmisbaar in het onderwijs. Wereldburgerschap wordt langzaam geïntegreerd in het basisonderwijs en zelf in het kleuteronderwijs wordt er aan wereldburgerschapseducatie gewerkt. Het is dan ook belangrijk dat leerlingen weten wat een wereldburger is en wat die precies doet.

Wij kregen de kans om ons ontwerp uit te voeren in de school de Horizon in Koolskamp. Daar werken ze met de Sustainable Development Goals (SDG's) om de verschillende invalshoeken van wereldburgerschap te integreren. Vanuit observaties in twee klassen van de derde graad en vanuit de gesprekken met de verschillende leerkrachten en de directeur, bleek dat er al heel wat werd gedaan om de verschillende SDG's te integreren. De school stelde dan ook drie pijlers voorop om aan te werken: het nest, de whole school approach en de lange termijn aanpak. Omdat wij opteerden om het nest centraal te plaatsen kozen we ervoor om SDG 16 (vrede, veiligheid en sterke publieke diensten) verder uit te werken.

Zo kwamen we tot de onderzoeksvraag die in onze bachelorproef centraal staat: "Op welke manier brengen we SDG 16 aan bij de derde graad van het lager onderwijs met als doel het creëren van een vredevolle en veilige plaats op school?"

In onderstaande literatuurstudie beschrijven we het begrip 'wereldburgerschap'. We gaan dieper in op het doel en het nut, de educatie, de integratie in verschillende onderwijskoepels, acties die betrokken zijn enzovoort. Verder in de literatuurstudie verdiepen we ons in de doelstellingen die opgesteld zijn om als wereldburger mee te helpen aan problematieken over de hele wereld. We zoomen hierbij in op de millenniumdoelen en de vernieuwde, recente, duurzame ontwikkelingsdoelstellingen - ook wel de SDG's genoemd.

Om een antwoord te vinden op deze onderzoeksvraag, hebben we ons verder verdiept in het stimuleren van vrede en veiligheid in het klas- en schoolgebeuren. Op basis daarvan bedachten we samen met de leerkrachten en leerlingen een plek waar leerlingen zich veilig voelen, tot rust kunnen komen en een conflict kunnen oplossen.

Afkortingenlijst

WBE	Wereldburgerschapseducatie
NCDO	Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling
ZILL	Zin in leren! Zin in samenleven!
PPGO	Het Pedagogisch Project van het GO! Onderwijs
OVSG	Onderwijskoepel van steden en gemeenten
OKB	Oprachten voor het Katholiek Basisonderwijs in Vlaanderen
Drie H's	Hoofd, Hart en Handen
STEM	Science, Technology, Engineering en Mathematics
Unesco	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Oxfam	Oxford Committee for Famine Relief of Comité van Oxford voor Hongerbestrijding
Youca	Youth for Change and Action
MDG's	Milleniumdoelstellingen
SDG's	Sustainable Development Goals of duurzame ontwikkelingsdoelstellingen
VN	Verenigde Naties
SEforALL	Sustainable Energy for All
ICT	informatie- en communicatietechnologie
OLE	Openluchteducatie
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Algemene literatuurstudie

1 Wereldburger

1.1 Wat is een wereldburger?

Een wereldburger, ook wel kosmopoliet, is iemand die zich betrokken voelt bij de wereld om zich heen en over de grenzen. Een wereldburger heeft het gevoel van morele verplichting om nakomelingen een goede toekomst te bieden. Daarbij blijft het niet alleen bij begrip en respect, er wordt ook iets mee gedaan. Men doorziet dat menselijk gedrag gevolgen heeft voor mensen, dieren en milieu. Een wereldburger wordt je alleen door nieuwsgierig te zijn naar hoe anderen leven, en interesse te hebben voor hun denken en voelen. (*Schrijvers & Kremer, 2006*) (*de la Fuente, s.d.*)

Er bestaat een internationaal register van wereldburgers. Hierin zijn opgenomen tienduizenden mensen die zich uitgeroepen hebben tot wereldburger. Dat is een symbolische stap waarmee ze zeggen een wereldparlement te willen, een toestand waarvan ze verwachten dat daarin conflicten met woorden beslecht worden in plaats van met wapens.

1.2 Competenties van een wereldburger op verschillende vlakken

Om een goede wereldburger te kunnen zijn, zijn een aantal vaardigheden, attitudes en is een specifieke kennis vereist. We formuleren ze hieronder.

Een wereldburger:

- Beseft dat je, ondanks je woonplaats, toch betrokken bent bij een wereld die verder reikt dan landsgrenzen;
- Beweegt bewust doorheen de mondiale samenleving en ziet er de structurele problemen;
- Zoekt naar verbondenheid in verscheidenheid: pas als we weten wie we zelf zijn, welke waarden wij hebben meegekregen en de diversiteit binnen onze eigen gemeenschap erkennen, kunnen we de dialoog met de anderen aangaan;
- Weet dat zijn gedrag gevolgen heeft voor andere mensen, het milieu, de dieren en beseft dat je daarom een verantwoordelijkheid draagt voor de toekomst;
- Streeft naar een betere wereld;
- Kan kritisch nadenken over de verhoudingen tussen Noord en Zuid en over de diversiteit aan culturen;
- Kan samenwerken met anderen en zijn/haar verantwoordelijkheden opnemen in de maatschappij;
- Kan diversiteit begrijpen, waarderen en vanzelfsprekend vinden;
- Is bereid om conflicten op een geweldloze manier op te lossen;
- Kan zijn/haar levensstijl en consumptiegewoonten aanpassen om het leefmilieu en de toekomstige generaties te beschermen;
- Kan mensenrechten verdedigen;
- Kan participeren in het beleid op lokaal, nationaal en internationaal niveau.

2 Wereldburgerschap

2.1 Wat is wereldburgerschap?

Er zijn verschillende beschrijvingen over wat het begrip 'wereldburgerschap' inhoudt. Hieronder noteerden we drie verschillende definities rond het begrip wereldburgerschap:

Het Expertisecentrum opvoedingsondersteuning (2018) zegt: Wereldburgerschap is het leggen van verbanden tussen mondiale thema's en het dagelijks leven, kritisch nadenken en oplossingen trachten formuleren.

Ronald Tinnevelt (2019) zegt: Als we wereldburgerschap heel algemeen beschrijven als het besef dat je een burger van de wereld bent en niet alleen van jouw directe omgeving, dan heeft wereldburgerschap voornamelijk te maken met een oproep tot een zekere loyaliteit over de grenzen heen.

Bruno Vanobbergen (2019) zegt: Wereldburgerschap gaat over de manier waarop we met elkaar omgaan en ons verhouden ten opzichte van elkaar. De strategische doelstellingen rond armoede, klimaat of de migratie- en vluchtelingenproblematiek starten bij de manier waarop je naar anderen kijkt en of je bereid bent je eigen perspectief -tijdelijk- opzij te zetten.

Ook in de inspiratiegids voor wereldburgerschap op school omschrijven ze 'wereldburgerschap' met een hele mooie metafoor: 'We stelden de wereld lang voor als een dorp, maar dat is een te eenvoudig beeld: het is te overzichtelijk, te klein. Wil je de wereld met iets vergelijken dan moet je gaan voor iets groters: een metropool. De metropool biedt oneindig veel mogelijkheden, het is een grootstad met veel wijken en gemeenten. Alles in de metropool is onderling verbonden. Als het misloopt dan voelen we dat allemaal. Maar ook het positieve verspreidt zich snel: nooit eerder migreerden ideeën, mensen, goederen en kapitaal zo makkelijk. Elke inwoner van de stad is, zichtbaar of onzichtbaar en gewild of ongewild, met andere inwoners verbonden. We dragen een gedeelde verantwoordelijkheid voor de plek waarin we leven.' (*Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016*)

Door het lezen van verschillende citaten en definities merken we verschillende overeenkomsten op. Wereldburgerschap gaat steeds over grenzen heen, we kijken niet alleen naar onszelf in onze eigen, dichte omgeving, maar naar de wereld zelf en anderen die ook op deze wereld leven. Het is een verbinding leggen tussen jezelf en anderen, dichtbij en ver weg. Als je klein bent, kun je nog denken dat de wereld bestaat uit de stukjes grond onder je voeten en de mensen die je kent. Hoe ouder je wordt, des te ruimer wordt je gezichtsveld: de wijde wereld komt daardoor al dan niet merkbaar steeds dichterbij. De wereld wordt steeds kleiner als je groter wordt. (*Basisschool Cosmicus, z.d.*)

Het actieve aspect wordt ook telkens aangehaald. Wereldburgers willen actie ondernemen en willen oplossingen formuleren voor bepaalde problemen. Wereldburgers willen hun loyaliteit tonen over de grenzen heen en de eigen oordelen opzijzetten. Om aan wereldburgerschap te doen hoef je niet meteen de grens over om andere culturen te ontdekken, dit kan ook gewoon dicht bij ons. Ook hier in België is er een grote verscheidenheid aan verschillende culturen en nationaliteiten waarvan we kunnen leren en verschillen/gelijkenissen kunnen ontdekken.

Algemeen is wereldburgerschap een begrip dat je moet beleven met je 'totale' persoon. Je moet wereldburgerschap beleven met je hoofd (kennis), hart (emoties) en handen (doen). We gaan hier later dieper op in.

2.2 Waarom wereldburgerschap?

In een wereld vol diversiteit kan het moeilijk zijn om elkaar te begrijpen, wat in extreme gevallen conflict en zelfs oorlog kan veroorzaken. Dit maakt dat het niet alleen belangrijk is dat kinderen voorbereid zijn om een actieve en zelfstandige rol in te nemen in de maatschappij, maar ook een zowel empathische als kritische rol in de wereld te kunnen vervullen. Het schoolkind, dat steeds meer een eigen persoon wordt en zijn mening ontwikkelt, is erg vatbaar voor zowel concept als misconcept. Het erkennen van een ander begint bij het hebben van de interesse om een gesprek aan te willen gaan. Met dit onderzoek heb ik willen achterhalen hoe de leerkracht, met de school als oefenruimte voor burgerschap en menselijkheid, een wereldburgerlijke houding bij kinderen stimuleert. (*de la Fuente, s.d.*)

De kenmerken van een wereldburger zijn onderdelen van de definitie van wereldburgerschap. Alle kenmerken hebben een relatie met elkaar. Vanuit alle kenmerken en verschillende definities werden er acht invalshoeken opgesteld door de organisatie Kleur Bekennen (Is het huidige Kruit).

2.3 Acht invalshoeken van wereldburgerschap

Binnen wereldburgerschapseducatie brengt men de vele wereldthema's onder in acht thematische invalshoeken. Deze invalshoeken vormen een handige leidraad om kleine en grote thema's te onderzoeken, vanuit verschillende standpunten en in hun onderlinge samenhang. (*UCLL, 2019*)

Als je in de les focust op **duurzame ontwikkeling (1)**, leer je je leerlingen rekening houden met de behoeften van de huidige generaties zonder die van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. Of je werkt met je leerlingen rond **wereldeconomie en consumptie (2)**. Daarin leren je leerlingen dat onze welvaart afhankelijk is van complexe globale systemen die we kunnen beïnvloeden door beleidskeuzes, maar ook door gedragskeuzes.

Geef je les over **democratie en burgerzin (3)**, draait het om dezelfde rechten en plichten voor iedereen en politieke participatie. Dat sluit ook nauw aan bij lessen over enerzijds **mensenrechten (4)** en anderzijds **sociale rechtvaardigheid (5)**.

Daarnaast behoren ook lessen over **migratie (6)** tot WBE. Dat gaat overigens verder dan de vluchtelingenproblematiek, want mensen kunnen bv. ook om ecologische redenen verhuizen. Of je focust in je les op **diversiteit en interculturaliteit (7)**. Onze samenleving is immers superdivers geworden. En ten slotte vallen ook lessen over **vrede en conflict (8)** onder WBE. Die 8 invalshoeken zijn sterk met elkaar verbonden. (*Verschueren J., Klasse, 2017*)

Figuur 1: realisatie wereldburgerschap in verschillende domeinen

3 Wereldburgerschapseducatie

3.1 Wat is wereldburgerschapseducatie?

Wereldburgerschapseducatie (WBE) zorgt ervoor dat je de leerlingen motiveert en leert om kritische en verantwoordelijke burgers te zijn. De leerlingen moeten zich bewust zijn van het belang van internationale solidariteit. Wanneer ze actief en geëngageerd bijdragen aan een rechtvaardiger wereld, vervullen zij ook de rol van echte wereldburgers. De kinderen ervaren vaak al op jonge leeftijd de problemen die zich stellen dichtbij en veraf. Ze moeten beseffen dat ze hier niet machteloos tegenover staan, maar dat ze de kracht hebben om vragen te stellen, antwoorden te zoeken en actie te ondernemen.

3.2 Wereldburgerschapseducatie op school

Je kan WBE aanbrengen via acht invalshoeken die steeds met elkaar in verbinding staan: duurzame ontwikkeling, wereldeconomie en consumptie, democratie en burgerzin, mensenrechten, sociale rechtvaardigheid, migratie, diversiteit en interculturaliteit, vrede en conflict. (UCLL, 2019)

In een les WBE geef je niet enkel kennis mee. Je traint ook cognitieve en socio-emotionele vaardigheden. Belangrijk is ook dat leerlingen keuzes leren maken en actie ondernemen. Het doel mag zeker niet zijn om 'überwereldburgers' te maken. Je moet hen aanleren om kritisch te denken en zo zichzelf een plaats te geven (of een houding aan te nemen) in deze complexe mondiale maatschappij. Je moet aan educatie doen, niet aan indoctrinatie.

Volgens Haagsma hoeft wereldburgerschapsonderwijs niet direct effect te hebben om succesvol te zijn. Het gaat om innerlijke motivatie die niet van de ene op de andere dag verandert: die heeft incubatietijd nodig. Het is heel goed mogelijk dat een kind pas later in zijn leven anders gaat handelen of denken, dankzij de wereldburgerschapslessen die hij op school heeft gehad (Haagsma, 2012).

3.3 Wereldburgerschapseducatie volgens de onderwijskoepels

Wereldburgerschapseducatie wordt aangehaald in de verschillende leerplannen van de onderwijskoepels. Het katholiek onderwijs heeft het vermeld in ZILL, in het PPGO (Het pedagogisch project van het GO! Onderwijs) staat 'Samen leren samenleven' centraal en ook in de Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten (OVSG) zijn heel wat verschillende visieteksten geschreven omtrent wereldburgerschap.

3.3.1 Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

In het leerplan voor het katholiek onderwijs ZILL (Zin in Leren, Zin in samenleven), gaat het over de samenwerking tussen leren en leven. De leerlingen moeten leven in een multiculturele samenleving en een wereld die een aantal moeilijkheden kent zoals armoede, klimaatopwarming enzovoort.

Zill maakt gebruik van vijf krachtlijnen: 'Opdrachten voor het Katholiek basisonderwijs in Vlaanderen (OKB) en de katholieke dialogeschool als fundament'; 'De harmonische ontwikkeling van elke leerling staat voorop'; 'De school is eigenaar van het leerplan'; 'We streven naar kwaliteitsvol onderwijs' en 'Zill legitimeert basisonderwijs.'

In de krachtlijnen 'De harmonische ontwikkeling van elke leerling staat voorop' en 'We streven naar kwaliteitsvol onderwijs' wordt er verder ingegaan op de drie H's en de ontwikkeling van het kind.

In de visietekst wordt ook vermeld dat de leerkrachten moeten zorgen voor betekenisvol leren. Het moet van toepassing kunnen zijn op het leven en de wereld van de kinderen. Alles wat de kinderen leren moet gebruikt kunnen worden en het moet nuttig en relevant zijn. De inhouden die de kinderen leren, moet het leven van de kinderen verbreden. De leerlingen moeten zin krijgen in het leven in onze maatschappij. Dit wordt niet nagestreefd door specifieke vakken, maar wordt geïntegreerd doorheen de dag. (*Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018*)

Vanuit de ZILL- selector werden de meest passende ontwikkelingsdomeinen hieronder opgesomd. (*Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2018*)

- **Socio- emotionele ontwikkeling:** Relationele vaardigheden, Seksueel bewustzijn
- **Ontwikkeling van een innerlijk kompas:** Waardengevoeligheid en normbesef
- **Ontwikkeling van initiatief en verantwoordelijkheid:** Engagement voor duurzaam samenleven
- **Ontwikkeling van oriëntatie op de wereld:** Oriëntatie op de samenleving, Oriëntatie op de tijd, Oriëntatie op de ruimte, Oriëntatie op techniek
- **Mediavaardigheid:** Mediageletterdheid
- **Rooms- Katholieke godsdienst:** Levensbeschouwelijk, religieus en/of godsdienstig groeien, Verbondenheid met zichzelf, anderen, gemeenschappen, natuur en cultuur

3.3.2 GO! Onderwijs

In het pedagogisch project van het GO! Onderwijs staat 'Samen leren samenleven' centraal. Ook hier wordt er met de drie H's gewerkt. (*GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, 2016*)

Het GO! Onderwijs heeft leerplandoelstellingen voorzien onder de categorie 'Wereldoriëntatie: Mens en maatschappij'. Deze doelstellingen zijn terug te vinden in het 'Leerplan wereldoriëntatie'. Ze worden nagestreefd door deze te integreren in een vak of door er gericht naar te werken.

Het Go! Onderwijs ontwierp een Mens en Maatschappij toolkit rond actief burgerschap met heel wat tips, lessuggesties en stappenplannen om dit ingewikkeld onderwerp in het onderwijs aan te pakken. Er wordt ook een visietekst omschreven in deze toolkit. De definitie van actief burgerschap wordt hierin als volgt omschreven; "Voor het GO! betekent actief burgerschap dat burgers op een actieve manier mee vorm geven aan de samenleving en aan hun plaats binnen die samenleving. Kritisch nadenken, democratisch handelen en actief participeren aan onze samenleving zijn daar een deel van." (*GO! Onderwijs van de vlaamse gemeenschap, 2016*).

Volgens deze onderwijskoepel bevat actief burgerschap de volgende zes kernwaarden: 'respectvolle houding', 'oprechtheid', 'gelijkwaardigheid', 'open communicatie' en 'geëngageerd' en 'betrokken'.

Het Go! Onderwijs wil de doelen bereiken via de vooropgestelde kenmerken van burgerschapsvorming: 'actief', 'interactief', 'relevant', 'kritisch', 'samenwerking' en 'participatief'. Er zijn heel wat elementen die in burgerschapsvorming aan bod komen zoals luisteren, debatteren... Daar moet de context en het onderwijsniveau aan worden aangepast. De school wordt gezien als een oefenplaats voor burgerschap waarin de leerlingen leren samenwerken. Daarnaast wordt er veel interactie en ruimte voorzien om te kunnen participeren. Dit staat ook in de kenmerken van burgerschapsvorming. (*Pedagogische begeleidingsdienst GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, s.d; GO!, s.d.*)

3.3.3 De Onderwijskoepel van Steden en Gemeenten (OVSG)

Er zijn heel wat verschillende visieteksten geschreven door de OVSG omtrent wereldburgerschap. Men maakt een onderscheid tussen de verschillende begrippen die erbij horen. Activisme, extremisme en radicalisering zijn volgens hen de drie belangrijkste begrippen rond dit thema. Activisme is actie ondernemen die binnen de wet hoort. Men uit dus hun mening zonder wetten te overtreden. Extremisme is actie ondernemen die buiten de wet hoort, dus illegaal om een punt te maken. Als extremisme gepaard gaat met geweld noemt men dit terrorisme. Als laatste is er radicalisme, dit is wanneer een individu of groep mensen alle waarden en normen op allerlei verschillende soorten vlakken willen veranderen via illegale wegen.

De OVSG schreef zeven krachtlijnen uit die radicalisering tegengaan (*OVSG, s.d.-b*):

- Zet in op verbondenheid en respect in de scholen, klas en scholengemeenschap;
- Zet in op wat gemeenschappelijk is, niet wat ons verschillend maakt;
- Zet in op identiteitsvorming;
- Werk met positieve rolmodellen;
- Zet in op basiskennis om vanuit kritische houding in dialoog te gaan;
- Wees bewust van je eigen referentiekader;
- Zet in op een educatief partnerschap met de ouders.”

Ook hier is er nog een visietekst met betrekking tot wereldburgerschapsonderwijs. Hierin wordt wereldoriëntatie in twee thema's gesplitst, namelijk de leergebieden 'wetenschap en techniek' en 'mens en maatschappij'. Deze splitsing werd gemaakt in 2015 door de hervorming van het secundair onderwijs. Onder wetenschap en techniek horen thema's zoals bijvoorbeeld 'Science, Technology, engineering en mathematics (STEM)'. 'Mens en Maatschappij' bestaat uit vijf onderdelen: mens, maatschappij, tijd, ruimte en verkeerseducatie. Men kiest voor een geïntegreerde aanpak van deze onderdelen, omdat het betere effecten heeft op kinderen met heel diverse achtergronden. (*OVSG, s.d.-a*).

In het OVSG leerplan is er niet veel te vinden rond wereldburgerschap. Bij het onderdeel sociale vaardigheden komt het heel kort aan bod. Dit gaat vooral rond spelen en samenwerken (*OVSG, s.d.-c*):

- 1 LOD-SOV-03.01 De leerlingen kunnen samenwerken en samenspelen met anderen zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine. Bij wereldoriëntatie komt het ook voor een stuk aan bod in het onderdeel maatschappij en sociaalculturele verschijnselen. Er wordt wel aangegeven dat het alleen bij de oudste kleuters wordt aangebracht.
- 1 WO-MAA-SCV-17 De leerlingen kunnen vormen herkennen van afwijzend of waarderend reageren op het anders-zijn van mensen.
- WO-MAA-SCV-6 De leerlingen beseffen dat sommige mensen een andere levensstijl hebben dan zichzelf, als ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.

3.3.4 Besluit

Wereldburgerschapseducatie kan vroegtijdig en in verschillende leeromgevingen aangereikt worden. Kinderen leren al van bij hun geboorte verschillende vaardigheden aan om een wereldburger te worden. De verschillende onderwijskoepels hebben heel wat visieteksten over onderwerpen die onder wereldburgerschapseducatie vallen. In ZILL hoort wereldburgerschapseducatie onder kwaliteitsvol onderwijs. Het gaat vooral over harmonische ontwikkeling en actief werken in de maatschappij. Men wil de leerlingen stimuleren om actieve burgers te zijn. In GO! gaat het vooral over actief burgerschap en wat het allemaal inhoudt. Deze onderwijskoepel splitst wereldoriëntatie in 'wetenschappen en techniek' en 'mens en maatschappij'. De OVSG heeft een aantal visieteksten geschreven over wereldburgerschapseducatie zoals radicalisering en de splitsing van wereldoriëntatie zoals ook in het GO! onderwijs is gebeurd. Hierboven hadden we het over de onderwijskoepels en hun visies maar het aanbieden van wereldburgerschapseducatie is niet eenvoudig. Vaak gaat dit gepaard met verschillende uitdagingen die we niet uit het oog mogen verliezen. We bespreken dit hieronder.

3.4 De verschillende uitdagingen in wereldburgerschapseducatie

Wanneer aan wereldburgerschapseducatie gedaan wordt, moet er rekening mee gehouden worden dat de kinderen en volwassenen niet teveel overladen worden met informatie over de complexiteit van de wereld en de maatschappij. Het is een enorme hoeveelheid aan informatie en wanneer die kennis niet beleefd wordt, dringt die niet altijd tot de kinderen door. Ook hebben personen vaak de neiging om voornamelijk het negatieve van de wereld en maatschappij aan te geven. Men vertelt ook vaak heel simplistisch wat wel en niet mag, zonder verdere uitleg. Kinderen kunnen op die manier het positieve aspect verliezen. Ook kunnen kinderen zich geen beeld of begin vormen om een bepaald probleem aan te pakken. Ze geven dan al vaak op vooraleer ze de kracht vinden om mee te helpen aan bepaalde doelstellingen. Ook is het belangrijk om de verschillen tussen culturen, volkeren en landen niet te streng te benadrukken.

Per leeftijd is een specifieke aanpak en manier van aanbrengen vereist. In de praktijk is de manier van aanpakken vaak moeilijk te achterhalen. Er werd stilgestaan bij de verschillende uitdagingen die wereldburgerschapseducatie met zich meebrengt. In het volgend hoofdstuk wordt er besproken waar de focus ligt bij wereldburgerschapseducatie. We staan stil bij drie belangrijke begrippen die we steeds in het achterhoofd moeten houden om wereldburgerschap aan te brengen in de klas en op school.

3.5 Waarop ligt de focus bij wereldburgerschapseducatie?

Bij wereldburgerschapseducatie op school staan de drie volgende begrippen centraal: 'DENKEN', 'DOEN' en 'DURVEN DOEN'.

3.5.1 Denken

Naast de informatie en de kennis die wordt doorgegeven aan de kinderen worden ook 'kaders' en 'brillen' aangereikt. Dit om die informatie te verwerken, te begrijpen en uiteindelijk te kunnen plaatsen. We richten ons niet alleen op de negatieve, maar ook voornamelijk op de positieve kanten van de wereld en de maatschappij waarin wij leven.

3.5.2 Doen

Er worden heel wat projecten vanuit verschillende organisaties aangeboden en aangereikt om te kunnen werken rond wereldburgerschapseducatie. Ook kan met door middel van acties meehelpen en een steentje bijdragen als wereldburger. De verschillende acties en projecten die de scholen kunnen uitvoeren of aan kunnen deelnemen worden later besproken.

3.5.3 Durven doen

De kinderen en hun ouders durven pas doen als ze zich welkom voelen. Doordat de ouders en medewerkers zien hoe spontaan kinderen omgaan met elkaar en geen waardeoordeel koppelen aan het anders zijn, kunnen sommige ouders en medewerkers hun eigen waarden en normen iets loslaten. Dit is een grote stap in het creëren van een warm nest. Dit geldt niet voor alle ouders. Er is veel tegenspraak op wereldburgerschapseducatie. Sommige mensen zien hier in België te weinig grote gevolgen van onze manier van denken en handelen. Er is ook te veel het gevoel van het 'moeten' in plaats van het gevoel om een leuke uitdaging te krijgen. Niet alle ouders gaan hun eigen waarden en normen een beetje kunnen loslaten. Die weerstand moet men als leerkracht wel serieus nemen, ook al ben je als leerkracht het er niet altijd mee eens.

3.6 Ingrediënten voor wereldburgerschap op school

Men spreekt in de inspiratiegids voor wereldburgerschap op school van verschillende ingrediënten om tot een goede wereldburgerschapseducatie te bekomen, namelijk: Draagvlak; de drie H's; het belang van correcte beeldvorming en de durf om het te proberen. *(Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016)*

3.6.1 Draagvlak

Een draagvlak voor wereldburgerschap hangt vast aan de visie, het beleid, de identiteit en het DNA van de school. *(Dessein & Gouwy, 2016)*

Draagvlak creëren heeft veel te maken met communicatie: collega's, leerlingen, de buurt enz. zo vroeg mogelijk betrekken bij wat je wil gaan doen. De betrokkenheid zal nu eenmaal veel groter zijn bij wie van meet af aan betrokken is. Ook weerstand hoort bij het creëren van een draagvlak. Het is nooit fijn, maar soms toch terecht. Als de weerstand vroeg genoeg naar boven komt, dan kan je er nog rekening mee houden. Hopelijk leidt het dan tot meer openheid van wie eerst nog weigerachtig stond.

Een draagvlak, hoe klein dan ook, zal er altijd wel zijn. Maar het is moeilijk bouwen op een te klein of instabiel draagvlak. Hoe meer mensen betrokken zijn bij wereldburgerschap op school, hoe makkelijker. Spreek dus niet alleen collega's aan maar trek ook de leerlingen mee, de directie, ondersteunende diensten, de buurt, ouders, oud-leerlingen, lokale overheden, ... *(Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016)*

3.6.1.1 Verbreden en verdiepen

Het is gemakkelijker om op een stabiel vlak iets op te bouwen, waar er veel mensen bij betrokken zijn, dan iets te beginnen op een klein en onstabiel vlak. Mensen aantrekken gaat verder dan de leerlingen en collega's. De school kan hier ook ouders, diensten, de buurt, de directie, de gemeente, oud-leerlingen... bij betrekken.

Bij het verbreden en verdiepen is de kwaliteit belangrijker dan de kwantiteit. Het is niet zo dat de school goed bezig is met verbreden en verdiepen als ze veel en verschillende activiteiten hebben georganiseerd met betrekking tot wereldburgerschapseducatie. De inhoud is zeer belangrijk. Het kan nuttig zijn om eens een expert te laten langskomen of om wereldburgerschapseducatie te betrekken bij de pedagogische studiedag. *(Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016)*

3.6.1.2 Collega's enthousiasmeren en beleid maken

Niet elke collega is even enthousiast om met wereldburgerschapsthema's aan de slag te gaan. Dikwijls is het geen expliciete, principieel negatieve houding, maar eerder een gevoel van 'ook dat komt er nog eens bovenop'. Daarom is het beter om zoveel mogelijk, samen met de directie, een beleid te maken rond wereldburgerschap. Op die manier wordt wereldburgerschapseducatie onderdeel van de dagelijkse schoolwerking en geen extra belasting.

Zoals hierboven al vermeld werken veel scholen onbewust al aan wereldburgerschap. Als je al die losse initiatieven eens oplijst en ze samensmeed tot een coherent geheel dan kan je op een snelle en efficiënte manier een beleid maken rond wereldburgerschap. Zo krijgt je beginnend beleid ook al meteen een concrete uitvoering zonder dat iemand extra inspanningen moet doen. De positieve sfeer die zal ontstaan is ook een heel stuk aangener en makkelijker om in verder te werken.

3.6.1.3 Leerlingen enthousiasmeren

Leerlingen van elke leeftijd zijn gevoelig voor oprechtheid en authenticiteit bij de leerkracht en, bij uitbreiding, van de school. Ze voelen het wanneer lessen of activiteiten rond wereldburgerschap en mondiale thema's er alleen maar bijkomen omdat het moet. Werken rond diversiteit bijvoorbeeld zal tot weinig leiden als de school het debat niet aandurft rond kleding- of voedselgewoontes bij leerlingen met een andere achtergrond.

Leerlingen zijn vaak gevoelig voor thema's rond wereldburgerschap en staan er zeker voor open. Misschien niet altijd even positief, en soms romantischer of radicaler dan we zouden willen. Maar ook dat is wereldburgerschap: de diversiteit aanvaarden en samen op zoek gaan naar de manieren om die diversiteit positief in te zetten.

We moeten leerlingen meer verantwoordelijkheid durven geven. Een wereldburger durft namelijk in actie te komen en kan en mag ook fouten maken. Wereldburgers leren uit hun fouten. Laat leerlingen experimenteren op school, spreek ze aan om mee activiteiten op te zetten, ga samen op zoek naar thema's, betrek ze in een werkgroep, ... Met hun frisse kijk op de zaken kunnen ze de boel weer nieuw leven inblazen. Wereldburgerschap, niet alleen voor maar ook door de leerlingen. (*Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016*)

Sommige leerlingen durven niet altijd voor hun mening opkomen. Om dit te stimuleren en behelpen bestaan er verschillende methodes die helpen bij het uiten van een mening:

- **Babbelpot**

In deze pot zitten allerlei kaarten met daarop gevarieerde stellingen. Men neemt één kaartje uit de pot en discussieert over de stelling in groep. Het is hierbij belangrijk dat de leerkracht vooral de rol opneemt van een moderator. (*z.n., 2017*)

- **Wandplaat**

Bij deze methode wordt gebruik gemaakt van een poster. De leerlingen worden ingedeeld in verschillende groepen en worden elk een poster toegewezen. De leerlingen krijgen een onderwerp of een stelling van de leerkracht of kunnen zelf één kiezen, waarover men de discussie binnen de groep zal aangaan. Eenmaal de discussie ten einde is brengt men verslag uit aan de andere leerlingen met hun poster als visuele steun. (*De Vree, 2019*)

- **Stellingenspel**

Bij dit systeem wordt gebruik gemaakt van verschillende prenten afhankelijk van het thema waarover het debat gaat. Wanneer iemand akkoord gaat met een bepaalde stelling of zich daar goed bij voelt, kunnen ze er een groene kaart bij leggen. Is dit niet het geval, kiezen ze voor een rode kaart. Ook kunnen ze aan een bepaalde kant gaan staan.

3.6.2 Hoofd, hart en handen

Werken aan wereldburgerschap gaat via kennis, emoties en handelen. Wereldburgers zien het totaalplaatje. Dan is het logisch dat wie aan wereldburgerschapseducatie werkt, ook het ‘hele plaatje’ probeert te vatten. Binnen het onderwijs zal dit ‘plaatje’ de leerling zijn.

Wereldburgerschapseducatie is meer dan alleen maar kennis overdragen: leerlingen moeten ook hun emoties kunnen, mogen, willen en durven aanspreken. En ze moeten ook iets willen doen, om het in zijn vakjargon te zeggen: een call to action. (*Wereldhuis West-Vlaanderen, 2016*)

Wil je dus je leerlingen en collega’s meekrijgen moet je hen op verschillende niveaus aanspreken.

Kennis is belangrijk. Leerlingen moeten weten wat er gaande is in de wereld. Ze moeten dus kennis van feiten hebben, maar ook de kaders krijgen om die feiten te plaatsen en interpreteren. Want die informatie komt in een onophoudelijke stroom op hen af.

Maar er moet natuurlijk ook ruimte zijn om zich emotioneel te uiten. Dat kan via specifieke methodes zijn: waarom bijvoorbeeld niet eens rond wereldburgerschap werken via kunst?

En handelen is ook belangrijk. Een wereldburger dóet, hij babbelt er niet alleen over. Wie doet, kan fouten maken. Dat hoort nu eenmaal bij het wereldburger zijn. Een wereldburger is geen minister of miss ‘perfect’ die fluitend elk probleem oplost dat hem of haar tegemoetkomt. Een wereldburger zoekt en probeert en deelt zijn falen en successen. Zodat anderen ervan kunnen leren.

3.7 Verschillende acties

De school kan ervoor kiezen om wereldburgerschapeducatie niet alleen te verwerken in hun visie, maar kunnen ook meedoen aan verschillende, reeds bestaande acties of zelf een actie op poten zetten. Sommige scholen weten nog niet hoe ze wereldburgerschapeducatie kunnen aanbrengen en proberen dit te doen via de reeds bestaande acties. Deze acties kunt u hieronder terugvinden;

- **Dikke truiendag**

Op deze dag gaan de leerlingen en leerkrachten met een dikke trui of met thermische kledij naar de klas. Op school wordt de centrale verwarming iets lager gezet. Dit doen ze om de kinderen bewust te maken van het comfort dat we hebben en om die in vraag te stellen. Bijvoorbeeld "Is het echt nodig om de centrale verwarming zo hoog te zetten of kunnen we ons behelpen door een dikke trui aan te doen?" Als we de thermostaat één graad lager zetten worden er gemiddeld zeven procent minder broeikasgassen uitgestoot door de school die meedoet aan deze actie. Deze actie kan uitgevoerd worden vanaf de peuterklas. (*Welzijn en gezondheid op school Dikke truiendag, z.d.*)

- **Youca-dag**

Deze actie gaat door op 15 oktober 2020. Via deze actie kunnen de studenten van het secundair onderwijs tijdens de schooluren een job uitoefenen. Dit doen ze door zelf ergens te gaan solliciteren of door zich in te schrijven via de website van YOUCA. Op die website kunnen werkgevers zich openstellen om studenten aan te nemen voor die dag. De opbrengst van de studenten bedraagt €55. Die opbrengst gebruikt YOUCA wereldwijd om verschillende jongerenprojecten te financieren. (*YOUCA Youth for Change and Action, 2020*)

- **Dagen zonder vlees**

Dit is een burgerinitiatief waarin de mensen gedurende veertig dagen gaan vasten. De mensen die zich hiervoor engageren zijn ervan overtuigd dat de vleesconsumptie één van de hoofdoorzaken is van de klimaatsverandering. Omdat de school dit moeilijk kan opleggen aan de kinderen en aan de ouders, denken we dat het heel moeilijk is om als school hieraan mee te doen. We denken wel dat dit eens kan aangekaart worden in het secundair onderwijs om de leerlingen warm te maken deel te nemen, maar de keuze is aan hen. (*"Dagen zonder vlees", 2018*)

- **Afval van de speelplaats of de buurt opruimen**

Deze actie organiseert een school vaak zelf. Dit kan al vanaf de peuterklas. De kinderen staan stil bij het afval sorteren en bij het sluikestorten en gaan het afval vanop de speelplaats of zelfs in de buurt van hun school verzamelen en sorteren. (*Expertisecentrum opvoedingsondersteuning, 2018*)

3.8 Organisaties die zich inzetten voor wereldburgerschapeducatie

We vernoemen deze organisaties omdat ze allen een link hebben met wereldburgerschapeducatie. Ze doen dit allemaal op hun eigen manier. De ene organisatie biedt hulp aan leerkrachten, terwijl de ander projecten voorziet voor basisscholen.

3.8.1 Djapo

Djapo zet samen met kinderen, scholen, steden en gemeenten de wereld op punt. Ze laten kinderen anders kijken naar en denken over de wereld, zodat ze zelf een duurzame wereld mee vorm kunnen geven. Deze educatieve organisatie werkt rond duurzame thema's als klimaat, fair trade en water en heeft een bijzondere aandacht voor het mondiale.

Djapo ondersteunt leerkrachten kleuter- en lager onderwijs en scholen in systeemdenken, filosoferen en creatief denken. Ze bieden ook educatief materiaal, prentenboeken, theater, workshops, nascholingen, coaching en advies. De organisatie werkt ook vaak samen met steden en gemeenten. *(Djapo, 2021)*

3.8.2 Kruit

Kruit is hét Kenniscentrum voor wereldburgerschapeducatie in Nederlandstalig België. Het is een programma van Enabel, gefinancierd door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Kruit brengt mensen en ideeën samen. Het is dus een kenniscentrum voor en door onderzoek, beleid en praktijk. Samen met zijn Franstalige evenknie Annoncer la Couleur genereert en verspreidt Kruit kennis en expertise rond wereldburgerschapeducatie in België.

Het organiseert gedurende elk schooljaar inspiratiedagen, uitwisselingsmomenten en Webinars rond verschillende thema's die aansluiten bij wereldburgerschapeducatie. Maar dat is niet alles. Op hun projectpagina 'Klascement voor Wereldburgers' vind je als leerkracht ook ontelbare lesmaterialen, activiteiten en vormingen over uiteenlopende wereldburgerschapsthema's. Met telkens nieuwe thema's in de kijker. *(Kruit, 2020)*

3.8.3 Studio Globo

De wereld van morgen tekent zich vandaag al af, boeiend en tegelijk erg uitdagend. We zien een toenemende verwevenheid tussen mensen, culturen, landen... De samenleving wordt diverser, de aarde kwetsbaarder en de kloof tussen arm en rijk groter. Thuis kunnen komen in die complexe wereld, met iedereen, is een werk van velen. Studio Globo ondersteunt daarom leerkrachten, met een uitgebreid aanbod waarmee kinderen en jongeren de wereld ontdekken, positief leren omgaan met diversiteit, betrokken raken op mens en milieu en meebouwen aan een duurzame en solidaire wereld. Je kan bij Studio Globo terecht van kleuter- tot hoger onderwijs voor een uitgebreid vormingsaanbod voor leerkrachten, voor ervaringsgerichte inleefateliers, uitgebreide educatieve programma's voor kleuter- en lager onderwijs. *(Studio Globo, 2019)*

3.8.4 Het wereldhuis

Het Wereldhuis West-Vlaanderen is gesitueerd in Roeselare en is een ontmoetingsplaats voor iedereen die geïnteresseerd is om een handje te helpen op vlak van wereldburgerschap. Het Wereldhuis biedt altijd een locatie om met verschillende personen over mondiale thema's samen te werken. Deze ontmoetingsplaats zorgt dan ook voor een samenwerking tussen verschillende soorten experts en mensen die meer willen te weten komen over wereldburgerschap. (*Provincie West- Vlaanderen, 2020*)

3.8.5 De jeugdhulp

De jeugdhulp biedt hulpverlening aan jongeren met problemen, veelal in de vorm van het bieden van bescherming en opvang, of van extra begeleiding en opvoeding. Vanuit het standpunt van wereldburgerschap leren jongeren en opvoeders dat jeugdhulp geen stigma is en dat kinderen en jongeren die het moeilijk hebben nog steeds deel uitmaken van de wereld om hen heen. Er zijn voorzieningen die acties organiseren om zich beter te kunnen aansluiten bij de samenleving. Dit gebeurt niet alleen binnen de voorziening, maar samen met de buurt en andere organisaties. Hierdoor ontstaat er meer wederzijds begrip. (*Expertisecentrum opvoedingsondersteuning, 2018; "Jeugdhulp", 2020*)

3.8.6 11.11.11

11.11.11 is een organisatie die vecht tegen onrecht. Ze krijgen hiervoor hulp van organisaties, vrijwilligers en partners wereldwijd. 11.11.11 organiseert campagnes, werkt mee in het zuiden, denkt aan cultuur en organiseert daarbij ook evenementen, laat de standpunten van 11.11.11 horen en maakt dossiers op over de standpunten, stelt een lokaal mondiale beweging op en als laatste zorgt het ook voor educatie en sensibilisering. (*11.11.11, 2021*)

3.8.7 Samsam

Samsam is een lesmethode voor en over burgerschap en kan online aangevraagd worden. Samsam voorziet abonnementen met daarin 10 lessen burgerschap, vijf keer per jaar een magazine en toegang tot de website. De lessen worden gemaakt voor de derde graad. Samsam biedt kennis: leerlingen leren over dat ze onderdeel zijn van de samenleving en dat ze de verantwoordelijkheid en beslissingen kunnen nemen (democratie). Ook leren leerlingen over verschillende culturen, identiteitsvormen en duurzaamheid. En leerlingen ontwikkelen vaardigheden: door middel van (coöperatieve) werkvormen gaan kinderen met elkaar in gesprek. Ze leren omgaan met diversiteit, eigen vooroordelen herkennen, verantwoordelijkheid nemen voor de eigen omgeving, luisteren, discussiëren, het zich kunnen verplaatsen in een ander én het zoeken naar verbindingen. (*Samsam, 2018*)

3.8.8 Equator

Equator is een internationaal leerplatform waarmee kinderen samen kunnen groeien naar actief wereldburgerschap. De organisatie brengt kinderen van over de hele wereld noord of zuid van de evenaar in contact. Ze willen de stem van de kinderen wereldwijd versterken en rechtstreeks in het klaslokaal brengen. Leerkrachten kunnen veel opzoeken, maar weten niet wat er echt aan de andere kant van de wereld speelt. Via een beveiligd platform kunnen kinderen uit de lagere school (onder begeleiding van een leerkracht) filmpjes met elkaar delen. Op die manier kunnen ze aan elkaar uitleggen wat er bij hen allemaal is zoals kledij, cultuur, taal .... Zo kunnen ze over de hele wereld dichter bij elkaar komen, bruggen bouwen, respect tonen naar elkaar, verdraagzaam zijn en natuurlijk werken aan wereldburgerschap. (*Equator, 2021*)

4 Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

4.1 Link wereldburgerschap en wereldburgerschapseducatie met duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

We gaven al eerder aan dat een wereldburger betrokken is met de wereld waarin hij leeft en met de mensen met wie hij samenleeft. Vanuit de open denkhouding is een wereldburger empathisch, verdraagzaam en verantwoordelijk. Een wereldburger weet dat zijn daden impact hebben op de rest van de globale metropool. In 2015 sprak men van 8 millenniumdoelen, nu spreekt men over de 17 SDG's, ook wel Sustainable Development Goals. Deze doelen geven richting aan de wereldwijde actie voor duurzame ontwikkeling.

4.2 Millenniumdoelstellingen van 1990 tot 2015

In het jaar 2000 ondertekenden alle lidstaten van de Verenigde Naties, waaronder ook België, een politieke verklaring over de ambities van de wereldgemeenschap voor het nieuwe millennium. Vrede veiligheid en voorspoed vormden hierbij de sleutelementen. Er werden acht millenniumdoelstellingen, ook wel MDG's geformuleerd. Halvering van armoede en honger stond centraal. De deadline voor het bereiken van de opgelegde doelen liep af in het jaar 2015. We krijgen nu de kans om terug te kijken op de inspanningen van de voorbije vijftien jaar. We stellen ons de vraag welke doelen behaald werden en welke rol de ontwikkelingssamenwerking daarin gespeeld heeft. Om de doelen meetbaar te maken zijn 21 targets, die worden gebruikt om te controleren of de doelen gehaald zijn. (Panneels, K.; Buyst, S. & Simoens, C., 2015)

4.2.1 MDG 1: Extreme armoede en honger uitbannen

De extreme armoede wordt internationaal gedefinieerd als 'inkomen onder de extreme armoedegrens, vastgelegd op 1,25 US dollar' (waarbij het exacte bedrag kan verschillen naargelang de levensduurte). Men liet het percentage sterk zakken van 47% armoede in 1990 tot 22% in 2010. Deze doelstelling werd dus ruim voor de deadline behaald. Om te weten of het doel in verband met honger wereldwijd halveren is bereikt, gebruikt men 2 indicatoren. De eerste is ondervoeding of chronische honger. In ontwikkelingslanden is dat percentage gedaald van 23,3% in de periode 1990-92 tot 12,9% in de periode 2014-2016. De doelstelling wordt op deze wijze vrij goed benaderd. Wereldwijd blijven niettemin 795 miljoen mensen bedreigd door honger en ondervoeding. De tweede indicator is ondergewicht bij jonge kinderen. Wereldwijd daalde het aantal kinderen dat te kampen heeft met ondergewicht van 25% in 1990 tot 15% in 2012. Men verwacht dat het percentage verder daalt tot 14%, hetgeen licht onder de nagestreefde ambities blijft.

4.2.2 MDG 2: Lager onderwijs toegankelijk maken voor iedereen.

Deze doelstelling werd al meer dan vijftig jaar geleden geformuleerd en werd alsnog niet behaald. Nog steeds hadden 57 miljoen kinderen tegen eind 2015 geen toegang tot lager onderwijs. Toch steeg de scholingsgraad voor het lager onderwijs van 80% in 1990 tot 91% in 2015. De blijvende tekortkomingen op het vlak van toegang, laat de kwaliteit van het onderwijs vaak te wensen over. Heel wat kinderen verlaten de schoolbanken vroegtijdig of beschikken na afloop niet over de nodige vaardigheid om te lezen en te rekenen.

4.2.3 MDG 3: De gendergelijkheid bevorderen en de positie van de vrouw versterken.

Men wou streven naar volwaardige toegang van meisjes en jongens tot het lager en middelbaar onderwijs tegen 2005 en voor alle onderwijsniveaus tegen 2015. We kunnen stellen dat er een grote vooruitgang geboekt is, vooral in Zuid-Azië en Afrika. Voor alle ontwikkelingslanden samen steeg de gelijkheidsindex voor het lager onderwijs van 0,86 in 1990 tot 0,98 (waarde 1 = volkomen gelijkheid jongens-meisjes).

4.2.4 MDG 4: Kindersterfte terugdringen.

De doelstellingen betreffende de gezondheid waren de meest concrete van alle MDG's maar ook de meest ambitieuze. Wereldwijd stierven er in 1990 90 kinderen per 1000 geboortes voor de leeftijd van 5 jaar. Voor 2015 bedraagt dat cijfer 43. In concrete cijfers daalde het aantal gevallen van kindersterfte van 12,7 miljoen in 1990 tot 6 miljoen in 2015. De kindersterfte werd dus gehalveerd.

4.2.5 MDG 5: De gezondheid van de moeder verbeteren.

Het doel was om de moedersterfte met drie vierden te verminderen. Net zoals bij kindersterfte stelt men bij moedersterfte een vermindering vast die weliswaar substantieel is, maar spijtig genoeg niet beantwoordt aan het zeer ambitieuze streefdoel. Wereldwijd daalde het aantal moedersterftes met 45%. Concreet is dat van 380 per 100.000 bevallingen in 1990 tot 210 in 2013. In ontwikkelingslanden is een reductie met drie vierden niet haalbaar. Moeders in ontwikkelingslanden hebben 14 keer meer kans om in het kraambed te sterven dan moeders in de rijkere landen.

4.2.6 MDG 6: Hiv/aids, malaria en andere ziekten bestrijden.

Tegen 2015 wou men de verspreiding van Hiv/aids stoppen en aanvangen met de reductie ervan. Tussen 2000 en 2013 is het aantal nieuwe besmettingen met hiv/aids wereldwijd gedaald met 40%. Maar per jaar sterven nog steeds 1,5 miljoen mensen aan de gevolgen ervan. Wereldwijd leefden in 2015 nog 35 miljoen mensen met de ziekte, een aantal dat blijft stijgen omwille van de nieuwe besmettingen. Maar ook omdat door de betere zorgen meer mensen de ziekte overleven. Ook was het doel om de behandeling tegen hiv/ aids toegankelijk te maken voor iedereen die het nodig heeft. Dit streefdoel werd niet gehaald in 2010. Ondertussen is wel veel vooruitgang geboekt op vlak van behandeling. Daarmee werd het streefdoel (halveren van het aantal sterfgevallen), bereikt.

4.2.7 MDG 7: Zorgen voor een duurzaam milieu

Het verlies van milieurijkdommen wou men terugschroeven. De vermindering van de uitstoot van broeikasgassen vormde een cruciale parameter om de opwarming van de aarde onder de kritieke drempel van 2°C te houden. De evolutie tot nu toe is wel weinig hoopgevend. De globale uitstoot van fossiele brandstoffen is immers gestegen tussen 1990 en 2012. Positief is wel dat het verbruik van ozonafbrekende substanties wereldwijd bijna verdwenen is. De internationale actie daarvoor, in het kader van het Montreal Protocol, bleken dus uiterst doeltreffend. Een tweede doelstelling was het biodiversiteitsverlies significant verminderen

tegen 2010. Hier is het plaatje zeer gemengd: meer en meer natuurgebieden worden beschermd op het land en op zee, maar de soorten die met uitsterven worden bedreigd nemen almaar toe. Een derde doelstelling was het aandeel van personen zonder toegang tot zuiver drinkwater en sanitaire voorzieningen halveren tegen 2015. Hier werd het streefdoel ruimschoots behaald.

4.2.8 MDG 8: Een wereldpartnerschap voor ontwikkeling creëren.

Een eerste doel was om de speciale noden van de minst ontwikkelde landen aan te pakken. De officiële ontwikkelingshulp van de OESO-landen steeg van 52,8 miljard dollar in 1990 tot 135,2 miljard in 2014. Toch daalde het aandeel wel van de ontwikkelingshulp als percentage van het nationaal inkomen: van 0,32% in 1990 tot 0,29% in 2014. Het streefdoel van 0,7% is hier dus zeer ver weg. Een tweede doel was om de schuldenproblematiek van de ontwikkelingslanden systematisch aan te pakken en de schulden draaglijk maken. De schuldenlast van de ontwikkelingslanden, als percentage van de uitvoer van goederen en diensten, daalde spectaculair.

Een derde doel was om in samenwerking met de privésector de voordelen van nieuwe technologieën beschikbaar te stellen, vooral op het vlak van informatie en communicatie. Wereldwijd steeg de toegang tot het mobiele telefoonnet van 1,6 per inwoner (1995) tot 93,1% (2013). Ook de toegang tot het internet verbeterde aanzienlijk. Het aantal internetgebruikers steeg van 0,8% in 1995 tot 38% in 2013. Deze vooruitgangen zijn indrukwekkend, maar toch moeten we ze kritisch bekijken.

4.2.9 Besluit Millenniumdoelen

We kunnen besluiten dat de MDG's het beleid en de prestaties inzake ontwikkeling sterk beïnvloed hebben. Dit geldt zowel voor het beleid in ontwikkelingslanden als voor het samenwerkingsbeleid van de rijkere landen. Ook hebben de MDG's de problematiek veel aanschouwelijker gemaakt voor de man/vrouw in de straat. Iedereen begrijpt wat het wil zeggen om al dan niet op de schoolbanken te zitten of al dan niet te beschikken over drinkwater of sanitaire voorzieningen. Voor sommige interventiedomeinen zoals de strijd tegen hiv/aids, malaria en tuberculose was de impact van de internationale hulpverlening ongetwijfeld doorslaggevend om de gerapporteerde resultaten te behalen. Voor andere domeinen, zoals de toegang tot onderwijs of het verbeteren van de voedselzekerheid, zijn de geleverde inspanningen wellicht vooral te danken aan de inspanningen van de landen zelf. Toch heeft ook deze vooruitgang veel te danken aan de MDG's omdat deze de internationale gemeenschap rond deze thema's hebben gemobiliseerd. Over het algemeen waren de gestelde doelstellingen realistisch, maar soms te weinig ambitieus of te hoog gegrepen. De ervaring leert ons alleszins dat het meer dan nuttig is om een dergelijke collectieve oefening te herhalen. Een vaststelling die quasi unaniem wordt onderschreven en dan ook zijn weerslag vond in een nieuwe reeks doelen: de duurzame ontwikkelingsdoelen of SDG's. (Panneels, K.; Buyst, S. & Simoens, C., 2015)

4.3 Sustainable development goals of duurzame ontwikkelingsdoelen

De duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of Sustainable Development Goals (SDG's) zijn 17 doelstellingen samengebracht door de Verenigde Naties (VN). Deze werden vastgelegd in september 2015. Vanaf 2016 tot 2030 zijn deze doelstellingen van kracht. Deze doelstellingen wil de VN de komende 10 jaar over de hele wereld aanpakken. De SDG's vervangen de millenniumdoelstellingen die eind 2015 zijn vervallen. Ze worden gekoppeld aan 169 targets (subdoelstellingen). Deze vormen een actieplan tegen armoede en voor meer duurzaamheid. (FIDO, s.d., DO, s.d.)

We beschrijven hieronder kort wat de 17 ontwikkelingsdoelen inhouden.

Figuur 2: 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

4.3.1 SDG 1: Geen armoede

Net zoals in de Millenniumdoelstellingen (MDG's) is ook armoede een ontwikkelingsdoelstelling. Het doel van de MDG's was om het aantal personen wiens inkomen lager is dan \$1,25 per dag te halveren tussen 1990 en 2015. Toch komt Armoede vandaag de dag nog steeds voor. De VN stelde daarom een meer ambitieuzer plan op om armoede uit te roeien in al haar vormen overal ter wereld. Volgens het VN-ontwikkelingsprogramma (UNDP) zijn er wereldwijd nog 1,2 miljard mensen die met minder dan \$1,25 per dag moeten rondkomen, wat de VN als maatstaf gebruikt om armoede te meten. We willen met SDG 1 armoede op nationaal vlak halveren tegen 2030. Het ultieme doel is om armoede in al haar vormen uit te roeien. (vvs, 2017)

4.3.2 SDG 2: Geen honger

Sinds 1990 is het aantal ondervoede mensen in ontwikkelingslanden met bijna 50% gedaald. Die daling kunnen we onder andere toeschrijven aan de eerste Millenniumdoelstelling. Het doel was daar om het aantal mensen dat honger lijdt te halveren tussen 1990 en 2015. Het belangrijkste bij het doel 'geen hongerlijden' is dat er een einde komt aan de honger in de wereld. Niemand mag in 2030 nog hongerlijden. De mensen moeten voedsaam kunnen leven met voldoende voedsel en dit het hele jaar lang. Er moet een verdubbeling van de landbouwproductiviteit en de inkomens van de kleinschalige voedselproducenten komen. In de landbouw helpen ze mee de ecosystemen in stand te houden. Ze gaan in tegen de klimaatveranderingen en verbeteren de kwaliteit van de bodem. Daarnaast garandeert de VN duurzame voedselproductiesystemen. Uiteindelijk moet er tegen 2030 een sociaal voedselsysteem zijn. Een duurzaam en sociaal voedselsysteem zorgt voor een voedselveiligheid en gezonde voeding voor iedereen. (vvs, 2017)

4.3.3 SDG 3: goede gezondheid en welzijn

De derde Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling is goede gezondheid en welzijn. Deze doelstelling besteed aandacht aan moeder en kind, epidemieën, verkeersveiligheid en gezondheidszorg.

Als eerste focust men zich op een duurzame ontwikkeling van moeder en kind door het aantal moedersterftes te verminderen. Daarnaast moet men het overlijden van pasgeboren baby's vermijden. De niet-overdraagbare ziekten worden ingeperkt om zo het welzijn en de gezondheid van kinderen of baby's te verbeteren. Ten tweede vraagt deze ontwikkelingsdoelstelling aandacht voor ziektes als aids, tuberculose en malaria. Vooral de ontwikkelingslanden lijden erg onder deze epidemieën, omdat er zeer weinig kennis beschikbaar is. Het ultieme doel is om een einde te maken aan dit soort epidemieën. Ten derde besteed men aandacht aan verkeersveiligheid. Verkeersgewonden en verkeersdoden moeten met de helft verminderen tegen 2030. Ten slotte wil men een universele gezondheidsdekking. Dit houdt in dat er een bescherming is tegen financiële risico's en de mensen moeten toegang krijgen tot kwaliteitsvolle gezondheidszorgdiensten. Daarbij horen ook geneesmiddelen en vaccins voor iedereen. (vvs, 2017)

4.3.4 SDG 4: kwaliteitsonderwijs

Het recht op onderwijs ligt aan de basis van alle andere mensenrechten. Toch zijn 121 miljoen kinderen nog nooit naar school geweest of ze hebben de schoolbanken vroegtijdig verlaten. Kinderen moeten vanaf hun eerste jaren de kans krijgen om zich te ontwikkelen. Alle kinderen en volwassenen moeten op een gelijke en vrije manier kunnen genieten van kwalitatief lager en middelbaar onderwijs. Dat onderwijs moet dan ook betaalbaar zijn. Na de opleiding moeten de jongeren bekwaam zijn om een waardige job uit te oefenen en te ondernemen, indien ze dat willen. De voorbij 15 jaar werd er zeker vooruitgang geboekt. Zo steeg het percentage van inschrijvingen voor de basisschool in ontwikkelingslanden van 83% in 2000 naar 91% in 2015. Toch zijn er vandaag nog steeds 57 miljoen kinderen van basisschoolleeftijd die niet naar school gaan. (vvs, 2017)

4.3.5 SDG 5: gendergelijkheid

In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens staat dat mannen en vrouwen gelijke rechten hebben en gelijke kansen moeten krijgen. Nog steeds krijgen vrouwen geregeld te maken met discriminatie. Ze zijn vaak het slachtoffer van geweld en hebben in veel landen geen toegang tot gezondheidszorg. Om dit probleem aan te pakken, ontwikkelde de VN een vijfde ontwikkelingsdoelstelling. Het hoofdoel van de doelstelling is om gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes te bereiken. De doelstelling wil alle vormen van discriminatie op basis van

geslacht en/of gendergelijkheid wereldwijd uitbannen. Ook alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes uitbannen is een streefdoel. Gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking moeten uit de wereld geholpen worden tegen 2030. Ook moet voor vrouwen een volledige en actieve deelname aan het politieke, economische en publieke leven mogelijk zijn. Dit doel kunnen we alleen bereiken als vrouwen gelijke toegang hebben tot gezondheidszorg, onderwijs en economische middelen. (vvs, 2017)

4.3.6 SDG 6: schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen

Water is onmisbaar wanneer we het hebben over duurzame ontwikkeling. Zo kunnen watervoorraden op verschillende manieren een bijdrage leveren aan armoedebestrijding, economische groei en milieubescherming. Van voedsel- en energiezekerheid tot de gezondheid van de mens en het milieu, water draagt bij aan de bevordering van sociale welvaart en gelijkaardige economische groei en heeft invloed op het levensonderhoud van miljarden mensen. Er mogen geen vervuilingen zijn in de watervoorraden. Daarnaast is het de bedoeling dat we het water efficiënt gebruiken. Dit wil zeggen geen verspilling en onze watervoetafdruk verkleinen/verminderen. Dit kan door water te hergebruiken. Er moet genoeg zuiver zoet water zijn voor de hele wereld. Naast schoon water moet iedereen toegang krijgen tot sanitair. Sanitair riolering, afvalverwerking moet hygiënisch zijn. Daarvoor moet er internationale ondersteuning en solidariteit zijn om zuiver water en sanitair te voorzien in ontwikkelingslanden. (vvs, 2017)

4.3.7 SDG 7: duurzame en betaalbare energie

Ook dit doel hangt sterk samen met de andere doelen want energie staat centraal. Denk maar aan veiligheid, jobs, voedselproductie, klimaatverandering enzovoort. Toch heeft één op vijf mensen in de wereld geen toegang tot moderne elektriciteit. Tijdens het streven naar enkele vooropgestelde doelen tussen 1990 en 2010 is er wel vooruitgang geboekt. Het aantal mensen met toegang tot elektriciteit is sindsdien met 1,7 miljard gestegen. Wat we niet mogen vergeten is dat de wereldbevolking blijft groeien, net zoals de vraag naar goedkope energie. Ook de wereldwijde economie is afhankelijk van fossiele brandstoffen en veroorzaakt een stijging van de uitstoot van broeikasgassen. Dit zorgt voor veranderingen in het klimaat en bedreigt de gezondheid en de levenskwaliteit. Iedereen moet toegang krijgen tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten. Het aandeel van hernieuwbare energie moet steeds meer verhogen. Daarvoor moet er snel vooruitgang geboekt worden in energie-efficiëntie. Zonder energie zouden we ons niet kunnen ontwikkelen. Daarom moet iedereen de kans krijgen om gebruik te maken van energie. (vvs, 2017)

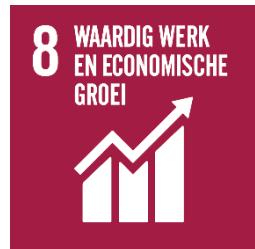
4.3.7.1 SE4ALL

SEforALL, ook wel Sustainable Energy for All, is een internationale organisatie die samenwerkt met de Verenigde Naties om sneller actie te ondernemen voor de verwezenlijking van Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling 7. De onafhankelijke organisatie ondersteunt de vooruitgang op het gebied van duurzame ontwikkelingsdoelstelling 7 (SDG 7) en de Overeenkomst van Parijs. Het streeft naar een overgang naar schone energie.

4.3.8 SDG 8: fatsoenlijke banen en economische groei

Werken is noodzakelijk, maar een job moet ook waardig zijn. Er moet aandacht besteed worden aan de arbeidsmarkt en moet rechtvaardiger, gelijkwaardiger en veiliger te worden. De Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling wil een afschaffing van dwangarbeid, de uitbanning van slavernij en mensenhandel, het verbod op de ergste vormen van kinderarbeid en het beëindigen van alle vormen van kinderarbeid tegen 2025. Ook de economische productiviteit moet toenemen door middel van technologische vernieuwing en innovatie. Wel mag de economische groei niet langer een van de oorzaken zijn van milieuvervuiling. Het doel is om tegen 2030 een volledige en productieve werkgelegenheid te bereiken en ervoor te zorgen dat alle vrouwen en alle mannen, ook jongeren en mensen met een handicap, kans hebben op degelijk werk en een gelijkwaardig loon krijgen voor gelijkwaardig werk. (vvs, 2017)

4.3.9 SDG 9: renovatie en duurzame infrastructuur

Technologische vooruitgang biedt duurzame oplossingen voor economische uitdagingen en milieuproblemen: het creëert nieuwe jobs en zorgt voor betere energie-efficiëntie. Nieuwe jobs en duurzame economische groei genereren meer inkomen, wat leidt tot een hogere levensstandaard. Daarenboven biedt technologische innovatie ook oplossingen voor ecologische uitdagingen. De negende Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling streeft naar een betere infrastructuur, industrie en innovatie tegen 2030. De lidstaten beloven duurzame infrastructuur te ontwikkelen, en daarbij zeker de minst ontwikkelde landen aan te moedigen en te ondersteunen. Men wil ook de toegang tot informatieve- en communicatietechnologie vergemakkelijken en een universele, betaalbare toegang tot het internet garanderen. (vvs, 2017)

4.3.10 SDG 10: minder ongelijkheid

Iedereen moet gelijke kansen krijgen. De tiende Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling wil niet alleen de ongelijkheid tussen staten verminderen, maar ook de ongelijkheid in de staten zelf. Rijke landen krijgen ook te maken met die ongelijkheid. Er moet een beleid komen dat inzet op met meer gelijkheid met nadruk op rond fiscaliteit, lonen en sociale bescherming. De monitoring van financiële markten en instellingen wordt verbeterd en versterkt. Ongeacht leeftijd, geslacht, ras, handicap... moet het mogelijk zijn om sociale, economische en politieke inclusie te bekomen.

Dit ontwikkelingsdoel streeft er ook naar om tegen 2030 de sociale, economische en politieke integratie van iedereen te bevorderen, ongeacht hun leeftijd, geslacht, beperkingen, etniciteit, huidskleur, afkomst, geloofsovertuiging of economische status, en hun gelijke kansen te verzekeren. (vvs, 2017)

4.3.11 SDG 11: veilige en duurzame steden

2 op 3 Europeanen en bijna 3,9 miljard mensen leven wereldwijd in steden. Dat aantal zal alleen maar stijgen en volgens de meest recente cijfers zou 60% van de wereldbevolking in een stedelijke omgeving leven tegen 2030. Om die groeiende bevolking te ondersteunen ontwikkelde de Verenigde Naties de elfde Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling. Het realiseren van het elfde doel moet iedereen toegang geven tot een veilige en betaalbare huisvesting. Dit doel houdt ook in dat de mensen voldoende groene 15 openbare ruimtes ter beschikking hebben. Daarnaast moeten er inspanningen gedaan worden om cultureel en natuurlijk erfgoed te beschermen. Naast de huisvesting en andere vestigingen, moeten de mensen toegang krijgen tot betaalbare en duurzame vervoerssystemen. Daarbij wordt er ook nagedacht over de luchtkwaliteit in de steden en gemeenten. Alle steden en gemeenten moeten onderling samenwerken om dit doel te kunnen bereiken. (vvs, 2017)

4.3.12 SDG 12: duurzame consumptie en productie

We produceren en consumeren zonder voldoende rekening te houden met de impact op de natuurlijke rijkdommen van de planeet. Het 12de Duurzame Ontwikkelingsdoel (SDG 12) voorziet om tegen 2030 op wereldschaal het volume aan voedselafval per persoon met de helft te verminderen, zowel bij het consumeren als bij het produceren. Tegen 2020 moet er, in overeenstemming met internationale principes, een ecologisch verantwoord beheer komen van chemische producten en alle soorten afval gedurende hun hele levenscyclus. De verspreiding ervan door de lucht, in het water of in de bodem moet teruggedrongen worden om zo de negatieve effecten op mens en milieu tot het minimum te beperken. Tegen 2030 moeten we ervoor zorgen dat iedereen de nodige informatie en kennis heeft voor duurzame ontwikkeling. (vvs, 2017)

4.3.13 SDG 13: klimaatverandering aanpakken

Klimaatverandering heeft een effect op elk land, op elk continent. Het heeft nu al veel gevolgen en zal in de toekomst enkel toenemen als wij niets veranderen. Verschillende regio's moeten zich kunnen wapenen tegen natuurrampen en de gevaren van klimaatverandering. Dit moet samengaan met inspanningen om bewustzijn te creëren en de integratie van maatregelen in nationaal beleid. Met politieke wil en technologische oplossingen kan de stijgende temperatuur tot twee graden boven pre-industrieel niveau beperkt worden. Daarvoor is dringend actie nodig: investeren in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie, bewustzijn creëren en gedragswijzigingen promoten. Daarnaast wil de VN de uitstoot tot 40 % verminderen. (vvs, 2017)

4.3.14 SDG 14: bescherming van zeeën en oceanen

Waterbronnen, en de manier waarop ermee omgegaan wordt, hebben een impact op de maatschappij en de economie, vooral op vlak van gezondheid, voedselproductie, hygiëne, energie, industrie en de werking van ecosystemen. Momenteel worden het water in de zee en oceanen vervuild. Verontreiniging van de zee is een enorme plaag voor het milieu. Het kan schadelijke effecten veroorzaken voor in zee levende organismen en ecosystemen. De VN wil dan ook verdere vervuiling en verzuring tegengaan. Dit willen ze doen door 'de drijvende vuilnisbelt' te verminderen. Tegen 2020 willen ze minstens 10% van de kust- en zeegebieden behouden. De zee- en kustecosystemen willen ze op een duurzame manier beheren en beschermen. (vvs, 2017)

4.3.15 SGD 15: herstel ecosystemen en behoud biodiversiteit

Om al het leven op het land te beschermen, ontwikkelde de VN de vijftiende Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling. Het doel richt zich op de verschillende bedreigingen waar onze planeet mee te maken krijgt, zoals ontbossing, verwoestijning, landdegradatie en het verlies aan biodiversiteit.

De VN wil dat er een duurzaam beheer is van alle bossen. Alle natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen krijgen een eerlijke verdeling. De waarde van ecosystemen en biodiversiteiten erkennen de mensen meer en meer. Daarbij integreren ze tegen 2030 een strategische planning op lokaal en nationaal niveau. Alle beschermde dieren- en plantensoorten krijgen extra bescherming. Stroperij probeert de VN met dit doel uit te bannen. (vvs, 2017)

4.3.16 SDG 16: vrede, veiligheid en rechtvaardigheid

Het doel van de zestiende Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (SDG 16) is om wereldwijd geweld te verminderen, net als het aantal doden dat dit probleem met zich meebrengt. Het doel wil een einde maken aan mishandeling, uitbuiting en mensenhandel en alle vormen van geweld en marteling uitroeien.

Het is belangrijk om de bronnen van geweld onder handen te nemen en de illegale geldstromen, wapenhandel en corruptie tegen 2030 aanzienlijk te verminderen. Bij dit doel hoort ook voorzien van een wettelijke identiteit voor iedereen. Naast de identiteit heeft iedereen toegang tot informatie over fundamentele vrijheden. Zonder vrede, veiligheid en rechtvaardigheid is er geen ontwikkeling mogelijk en ontwikkeling is nodig om alle andere doelen tot stand te brengen. Om het probleem aan te pakken moeten we alle landen verenigen rond een wereldwijd gemeenschappelijk beleid. Om die samenwerking te bevorderen, is het ook aan de nationale instellingen om op alle niveaus de middelen te versterken die bijdragen aan de strijd tegen geweld, terrorisme en criminaliteit. (vvs, 2017)

4.3.17 SDG 17: partnerschappen voor de doelen

De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen kunnen enkel bereikt worden als iedereen wereldwijd samenwerkt. Het wereldwijd samenwerken gebeurt dan ook in verschillende vormen: financiële ondersteuning door verschillende landen, innoverende informatie- en communicatietechnologie (ICT) delen en toegankelijk maken, bruikbare kennis en expertise uitwisselen, het handelssysteem bevorderen en systemische kwesties. (vvs, 2017)

4.4 Samenhang 17 SDG's

De 17 SDG's zijn een samenhang tussen twee ontwikkelingen: Als eerste is er duurzame ontwikkeling. Deze ontwikkeling kan opgedeeld worden in 3 aspecten: economisch, sociaal en ecologisch aspect. De tweede ontwikkeling is ontwikkelingssamenwerking. Dat is bedoeld om ontwikkelingslanden te helpen zich verder te ontwikkelen. (*FIDO, s.d.*)

De duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zorgen ervoor dat mensen als wereldburgers leven en dus meehelpen bij het wereldburgerschap. De kenmerken van wereldburgerschap zijn ook van belang om de SDG's tot een goed einde te brengen.

4.5 Link tussen SDG's en wereldburgerschap

Er is een sterke link tussen de SDG's en wereldburgerschap. Vooral in SDG 16, waar we ons onderzoek deels op zullen baseren zit heel wat burgerschap is verweven. Denk maar aan het bijdragen van het welzijn van de samenleving, de effecten van je consumptiegedrag, het recht op inspraak, mensenrechten, enzovoort.

SDG 16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten

→ Sociale rechtvaardigheid

Een moeilijke term aangezien iedereen een andere definitie hanteert. Wie zien het eerder binnen een sociale context. Een context waarbij mensen op een respectvolle, vreedevolle en veilige manier kunnen samenleven met elkaar, ongeacht leeftijd, geslacht of cultuur. Er moet door deze SDG-toegang zijn tot de basisbehoeften vrede, veiligheid en onderwijs. Dit draagt bij aan zowel het welzijn van het individu als dat van de samenleving. (*expoo, s.d.*)

→ Wereldeconomie en consumptie

Onze welvaart is afhankelijk van complexe globale systemen. Het beleid van bedrijven en overheden kunnen deze globale systemen beïnvloeden en veranderen, maar onderschat niet welke invloed de gedragskeuzes van burgers hebben! Want wat wij hier consumeren heeft een invloed op het Zuiden. Denk maar aan de arbeidsomstandigheden in de kledingproductie, het recht op een eerlijke prijs voor de boeren in het Zuiden... (*expoo, s.d.*)

→ Democratie en burgerzin

Het democratisch beginsel 'dezelfde rechten en plichten voor iedereen' is nog niet overal evident. Er worden besluiten gevormd door overheden, maar daar krijgt niet iedereen inspraak in. Om vrede te creëren moeten er overeenstemmingen komen. De mensen moeten toegang krijgen tot informatie van de fundamentele vrijheden. Een democratie laat burgers participeren op veel niveaus. Wie getuigt van burgerzin, voelt zich verantwoordelijk voor de maatschappij. Door kinderen te betrekken bij het nemen van beslissingen of het bedenken van oplossingen, ondervinden ze de basis van de democratie aan den lijve. (*expoo, s.d.*)

→ Mensenrechten

Net zoals bij SDG 10 (ongelijkheid verminderen) zijn de mensenrechten fundamenteel bij de SDG's. De mensenrechten zijn de basis om alle SDG's tot een goed einde te brengen. Bij SDG 16 spreken we dan vaak over het schenden van volgende mensenrechten: recht op bescherming, recht op een leven in veiligheid, recht op privacy... (*expoo, s.d.*)

→ Vrede en conflict

Wereldburgers streven naar een vredescultuur. Door geweld te verwerpen en conflict te vermijden door dialoog en communicatie. Door aandacht te geven aan interrelationele vaardigheden zoals respectvol met elkaar omgaan, sorry kunnen zeggen, een ruzie kunnen oplossen, je emoties kunnen uiten, ... zet je al heel wat stappen in de goede richting. Samengevat zouden alle vormen van geweld (conflicten, mishandeling...) moeten gestopt worden, zowel voor volwassenen als voor kinderen. (*expoo, s.d.*)

→ Migratie

Mensen hebben zich doorheen de geschiedenis altijd al verplaatst en zullen dat ook blijven doen. Want migratie is van alle tijden en brengt mensen vanuit de hele wereld met elkaar in contact. De redenen om te verhuizen zijn zeer uiteenlopend: op zoek naar een beter leven, om te gaan studeren, voor je job, om dichterbij de mensen te zijn die je liefhebt, op de vlucht voor oorlog of geweld... Mensen moeten op een veilige manier kunnen migreren. Vluchtelingen migreren nu eenmaal op alle mogelijke manieren, maar deze zijn niet altijd even veilig. Ook de vluchtelingenstroom zelf zorgt in bepaalde landen voor conflicten. Deze moeten aangepakt worden en vaak is dit niet zonder het ontstaan van een nieuw conflict. (*expoo, s.d.*)

→ Duurzame ontwikkeling

Net zoals bij SDG 10, duurzame ontwikkeling beïnvloedt heel wat andere invalshoeken. Er ontstaan problemen of gevaar doordat er geen duurzame ontwikkeling is. De gevaren en problemen zorgen dan dat mensen niet veilig zijn en de problemen kunnen ook voor conflicten zorgen. En zo blijft de cyclus zich maar herhalen. (*expoo, s.d.*)

→ Diversiteit en interculturaliteit

Interculturaliteit staat voor andere culturen aanvaarden en elkaar beïnvloeden op een positieve manier, maar vaak is het zo dat er ook op negatieve manier invloeden zijn. Er ontstaan ruzies en later misschien wel oorlog. Diversiteit en interculturaliteit moet op een respectvolle manier naar iedereen aangepakt worden om vrede en veiligheid te kunnen garanderen. (*cjasm, s.d.*)

Meer en meer komen we in contact met een brede waaier van normen, waarden, culturen en gebruiken. Mensen worden soms gereduceerd tot hun etniciteit, hun religie, hun geaardheid... Wereldburgers bekijken de wereld zonder oogkleppen en zien eerder de gelijkenissen dan de verschillen. (*expoo, s.d.*)

Praktijkanalyse

In dit onderdeel onderzoeken we de praktijk waar ons ontwerp wordt verwezenlijkt. We leggen eerst de focus op de school en de doelen die men wil bereiken. Nadien wordt ook de belangrijke informatie op school- en klasniveau die we observeerden, verduidelijkt.

1 Focus van de school

Onze bachelorproefschool, De Horizon, is gelegen in Koolskamp. Het is een school die sterk openstaat voor vernieuwende ideeën en projecten. Bij de opstart van onze bachelorproef zaten we samen met de directeur Nadine Vanwalleghem, adjunct-directeur Hanne Stoobant en het volledige leerkrachtenteam. Tijdens het overleg kregen we verschillende focussen mee waarop we ons als student moeten toespitsen. Dit interview is te vinden bij 'bijlage 1: Interview met onderdirecteur'.

De verschillende doelen die de school wou bereiken gaan als volgt: het nest moet centraal staan en kenbaar worden gemaakt in en rond de school; de sustainable development goals moeten in de klas gebracht worden, aan elke graad worden vier SDG's toegewezen; de SDG's moeten visueel waarneembaar zijn doorheen de schoolgebouwen.

Figuur 3: Het nest

De school wil een warm nest zijn voor iedereen, zowel voor de kinderen als de leerkrachten als de ouders en de buurtbewoners. Deze nestgedachte wou men concretiseren op hun speelplaats door er een heus nest te bouwen. Rond het nest wil men banken timmeren waarop gezeten en gespeeld kan worden door zowel de kinderen als de ouders die hun kind opwachten. Er zou dus rond het nest een openluchtontmoetingsplaats moeten groeien.

De kern van het project is het creëren van een functionele plek die voor verschillende doeleinden kan gebruikt worden. De banken rondom het nest zouden op de eerste plaats kunnen gebruikt worden om op te spelen tijdens de speeltijden. Dat speelelement is één van de belangrijkste zaken bij het bouwen van het nest: de bedoeling is dat de kinderen in de bomen van het nest kunnen spelen, klimmen en klauteren. Bij het spel worden er ook heel veel vaardigheden geoefend zonder dat de leerlingen daarbij stilstaan: leren omgaan met elkaar, afspraken maken, leren communiceren, maar ook ruzie maken hoort erbij.

Als tweede kunnen de ouders deze nest- en zitruimte gebruiken om op hun kinderen te wachten en intussen op een ongedwongen manier met elkaar te praten. Een 'koffieklets' kan veel losmaken bij de mens en neem dit zeker maar letterlijk. Een kop koffie of thee kunnen mensen over de grenzen van taal, cultuur en religie verbinden. Het is geen hightech programma met veel toeters en bellen maar gewoon een poging om de ouders, elk met hun eigen achtergrond, contact te laten leggen met elkaar en met de leerkrachten.

Men beschikt op school echter maar over een klein oppervlak om te vergroenen en te voorzien van speeltuigen dus moet men er heel doordacht mee omgaan en ervoor zorgen dat alles optimaal gebruikt kan worden. Door verschillende functies te geven aan het nest haalt de school er al het mogelijke uit. Bovendien is het ook een duurzaam nest! De bomen die gebruikt worden zijn steekeigen (wilgen), en ook de banken zullen gemaakt worden met robiniahout uit eigen streek. *(Aanvraag in het kader van de projectoproep 'Wereldburgerschap op school', 2020)*

Om het project grondig uit te kunnen werken gingen we op zoek naar een realiseerbaar subdoel. We kozen ervoor om SDG 16 (vrede, veiligheid en sterke publieke diensten) verder uit te werken, met zicht op de focusdoelen.

2 Onderzoek rond focus van de school

We gingen observeren in de klassen, op de speelplaats en aan de schoolpoort. Ook gingen we in gesprek met de directie en de leerkrachten om zo tot een volledig beeld van de school te komen. Er waren veel mogelijkheden binnen de school en je voelde dat de leerkrachten echt aan de slag wouden gaan met wereldburgerschapsonderwijs. Binnen dat onderwerp blijven de leerkrachten niet bij de pakken zitten: bijscholingen volgen rond het thema is hen niet vreemd. Ze tonen interesse en bereidheid om te leren uit dit veelbelovende thema.

2.1 Schoolniveau

De naam 'De Horizon' is niet willekeurig. Er is heel goed nagedacht over wat die naam kan betekenen. Niet alleen de metafoor van de horizon maar ook vier V's staan centraal in de schoolvisie: verbondenheid, vrijheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid.

- Verbondenheid

Zoals de *horizon* een verbinding is tussen hemel en aarde, wil de school zich ook verbonden voelen met iedereen die er deel van uitmaakt. Eerbied hebben voor iedere mens zonder onderscheid van sociale klasse, herkomst, geloofsovertuiging, enz. Kortom staat *verbondenheid* centraal. Verbondenheid kan je wel enkel uitbouwen als iedereen zich met gaven, fouten en gebreken thuis kan voelen, wanneer elk kind thuis kan komen. Iedereen moet de kans krijgen om zijn *horizon* te verleggen. Daarom streeft men naar een vlotte communicatie in een sfeer van openheid, aanvaarding en wederzijds respect.

- Vrijheid

Vroeger dacht men dat de *horizon* het einde van de wereld was. Maar zoals je weet, schijn bedriegt. Niet de uiterlijke tekens noch de schijn bepalen de waarde van de mens. Men wil dan ook een school zijn waar echt-zijn belangrijk is. Iedereen wordt bemoedigd om zijn binnenkant, zijn geloven en zijn twijfels in sprake te brengen. Iedereen geeft zichzelf maar ook de ander de *vrijheid* om horizons te verkennen, waar iedereen ook met hart en ziel in eigen inzet kan geloven.

- Vertrouwen

Een *horizon* brengt ook altijd perspectief met zich mee, je kan de grens altijd verleggen, het gaat oneindig ver, voor iedereen. De pedagogie van *vertrouwen* en *geduld* zijn dan ook essentieel om het welbevinden en de betrokkenheid bij de leerlingen te verhogen. Ieder kind is een beeld van God en daarom omringen ze hen met brede zorg. Men probeert om ieder kind op te tillen en kennis, vaardigheden en houdingen mee te geven voor een goede toekomst.

- Verantwoordelijkheid

De *horizon* is ook het raakpunt tussen de hemel als verwachting en de aarde als de gegeven realiteit. Zo houdt de naam van de school ook een zending en *verantwoordelijkheid* in. Men wil een school zijn waar respect, discipline en verdraagzaamheid draagkrachten zijn. Waarbij men zich samen inzet voor een duurzame wereld, waar iedereen zich veilig in kan voelen. Samen bouwen ze aan een 'warm nest'.

(Schoolbrochure De Horizon, 2020-2021)

2.2 Klasniveau

Het uitwerken van ons project doen we samen met de derde graad van het lager onderwijs. De derde graad omvat het vijfde leerjaar met juf Nele en het zesde leerjaar met meester Johan als klasleerkracht. De twee klassen werken vaak klasoverschrijdend, dit gaat erg gemakkelijk doordat leerlingen de doorgang kunnen gebruiken tussen de twee klaslokalen.

Beide klasleerkrachten zijn op de hoogte van de SDG's en brengen dit ook al sterk aan bij de leerlingen. De SDG's zijn visueel zichtbaar in de klassen door een poster. Het is voor de leerlingen dus geen nieuw gegeven.

Ook voor vrede, veiligheid en sterke publieke diensten (SDG 16) kregen we zicht op de stand van zaken in de klas en school. Als leerlingen een probleem ondervinden of wanneer ze nood hebben om over een bepaald onderwerp of gebeurtenis te praten, kunnen leerlingen dit noteren in een map die te vinden is in de klas. Tijdens een kringgesprek iedere vrijdag wordt de map er bijgenomen en worden de genoteerde zaken besproken met beide klassen. Op die manier creëren de leerkrachten een veilig en vredevol klasklimaat. Tijdens het kringgesprek kunnen verschillende zaken aan bod komen: wensen/voorstellen, klachten en gelukwensen. Er is één voorzitter die het kringgesprek gecontroleerd laat verlopen. Deze leerling duidt telkens iemand aan om over het onderwerp te spreken. De voorzitter kan iemand even buiten plaatsen als het te luid gaat of kan stilte vragen. Ook dit draagt bij tot een veilig en vredevol klasklimaat.

2.3 Conclusie praktijkanalyse

Vanuit de praktijkanalyse kunnen we volgende zaken concluderen. De school en specifiek de leerlingen en klasleerkrachten van de derde graad hebben reeds een zicht op de SDG's en op het begrip wereldburgerschapsonderwijs. Toch willen ze zich hier verder in verdiepen en willen ze projecten uitvoeren om een vredevol en veilig klimaat te voeden. Met onze bachelorproef werken wij verder met SDG 16 en besteden wij dus aandacht aan vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. De school wenst dat we hierbij ook het 'nest' centraal plaatsen en kenbaar maken bij zowel leerlingen, leerkrachten als ouders. Door middel van het klasgesprek wordt door de leerlingen aangegeven dat ze zich veilig en goed voelen op school, maar dat nog steeds verbetering mogelijk is op vlak van conflicten. Door met SDG 16 aan de slag te gaan, hopen wij de vrede op school te laten toenemen en om zo min mogelijk conflicten waar te nemen in de toekomst. Ook willen wij een ontmoetingsplaats creëren van het 'nest' en hier ook ouders bij te betrekken.

3 Aanpassingen door omstandigheden

Vlak voor de eerste ontwerpweek kregen we te horen dat het nest niet toegankelijk was. Ze hadden er in de vakantie gras gezaaid omdat de aarde helemaal overhoop gehaald was bij graafwerken op de speelplaats. Dit was een grote streep door onze rekening want het nest was het centrale gebeuren van onze bachelorproef. Aangezien we dit schooljaar zeker niet meer op het gezaaide gras mochten, gingen we op zoek naar een alternatief. Meer info hieromtrent volgt bij het beschrijven van onze onderzoeksrapportage.

Onderzoeksvraag

Na de praktijkanalyse werd het al snel duidelijk welke richting wij en de school wouden uitgaan. De school stelde drie grote pijlers voorop om aan te werken: Het nest, de whole school approach en het effect op lange termijn. Aangezien we deze drie onderwerpen niet allemaal in grote lijnen konden integreren in onze bachelorproef, verdeelden we ze over de drie bachelorproeven die plaatsvonden in De Horizon. Voor ons was de link met het nest het duidelijkst en zo wouden we ons hier dan ook verder in verdiepen.

Ook de SDG's zouden een centrale plaats moeten krijgen in ons ontwerp. Iedere graad kreeg vanuit het Wereldhuis in Roeselare vier SDG's om mee aan de slag te gaan. Wij gingen op zoek naar een manier om de SDG's en specifiek SDG 16 binnen te brengen in de derde graad. Daarbij voelden we de behoefte om het nest een centralere plaats op school te maken. Doordat we uiteindelijk geen toegang meer hadden tot het nest gingen we op zoek naar een andere manier om toch deze vreedevolle en veilige plaats, die het nest zou symboliseren, waar te maken.

Zo kwamen we op volgende onderzoeksvraag:

Op welke manier brengen we SDG 16 aan bij de derde graad van het lager onderwijs met als doel het creëren van een vreedevolle en veilige plaats op school?

Om een antwoord te vinden op deze onderzoeksvraag, spitsen we ons in de specifieke literatuurstudie en tijdens het ontwerp toe op twee deelonderwerpen:

1) Het Nest

- a. Wat is het nest?
- b. Waarvoor staat het nest?
- c. Wat kan het nest bieden?

2) SDG 16

- a. Wat houdt SDG 16 in?
- b. Hoe kunnen we deze SDG integreren op school en specifiek in de derde graad?

Specifieke literatuurstudie

Uit onze praktijkanalyse haalden we heel wat belangrijke informatie over de school.

Al snel werd ons duidelijk dat de school 3 pijlers vooropstelde om aan te werken: Het nest, de whole school approach en het effect op lange termijn. We gaan dieper in op deze drie pijlers en hebben het vervolgens ook over SDG 16 en de praktijkmogelijkheden met betrekking tot het doel.

1 Het nest

1.1 Wat is het nest?

Eerder al in de praktijkanalyse werd beschreven wat de school wil bereiken met het nest. We beschrijven ook hier nog eens kort wat het 'nest', ook wel een ontmoetingsplaats, precies betekent en kan betekenen.

Woordenboek Van Dale beschrijft het begrip 'nest' als volgt:

Door een vogel gemaakte ruimte voor het uitbroeden en grootbrengen van de jongen: hij komt uit een goed nest een goede familie; een nestje bouwen een gezin stichten en een woning daarvoor inrichten. (*Woordenboek Van Dale, 'nest', s.d.*)

Deze beschrijving gaat in het specifiek over een vogelnest. Ook de school 'De Horizon' wil om die redenen een nest verwezenlijken. Ze willen een thuisgevoel bieden voor de leerlingen, een plaats waar ze veilig en vreedzaam kunnen spelen, leren en groeien. De leerkrachten en ouders dragen hun steun bij in dit groeiproces van de leerling.

1.2 Wat biedt het nest?

De school wil een 'warm nest' zijn voor zowel de kinderen als voor de leerkrachten, personeel, ouders. Deze nestgedachte wil men concretiseren op de vergroende speelplaats. Ze bouwden reeds een nest maar willen sterker inzetten op het gebruik en de vele mogelijkheden die de ontmoetingsplaats te bieden heeft. We verwoorden dergelijke functies en doelen op verschillende vlakken.

Op vlak van de schoolfocus biedt het nest:

- een herinnering aan de thematiek van de school;
- een omkadering in de brede werking van de school;
- realiseert een groenere speelplaats;

Op vlak van speel- en leermogelijkheden dient het nest als:

- speelelement voor de leerlingen gedurende de pauzes;
- plaats waar leerlingen tot rust kunnen komen;
- mogelijkheid tot taalverwerving en integratie bij de leerlingen;
- openluchteducatie om verschillende leerdoelen te verwezenlijken;

Op vlak van publieke diensten biedt het nest:

- een openluchtontmoetingsplaats voor zowel leerlingen, leerkrachten als ouders;
- een zitruimte voor de ouders om hun kinderen op te wachten en intussen met elkaar te praten, hierbij wordt gebruik gemaakt van de 'koffiekletsmethode';

Op vlak van wereldburgerschapeducatie op school:

- informeert, sensibiliseert en zet het nest aan tot verantwoord wereldburgerschap;
- houdt het nest rekening met duurzaamheidsaspecten;
- draagt het nest bij tot de realisatie van SDG 16 (Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten).

We gaan vervolgens dieper in op de verschillende functies en doelen die verwezenlijkt kunnen worden door middel van het 'nest'.

1.2.1 Het nest op vlak van schoolfocus

1.2.1.1 Een herinnering aan de thematiek van de school;

Het nest is midden op de speelplaats gesitueerd. Het is een plaats waar zowel leerlingen, leerkrachten als ouders voortdurend voorbijwandelen. Telkens wanneer ze de boomconstructie met zitbanken waarnemen, worden ze geconfronteerd met het engagement dat de school wil opnemen. Het engagement van de school houdt in dat ze niemand uit het nest willen laten vallen. Ze delen de verantwoordelijkheid. Ook informele contacten met en tussen ouders worden mogelijk gemaakt. Ten slotte bevordert de school een positieve ingesteldheid naar de school en naar elkaar toe.

(Aanvraag in het kader van de projectoproep 'Wereldburgerschap op school', 2020)

1.2.1.2 Een omkadering in de brede werking van de school;

Brede Scholen zijn scholen die alles inzetten op maximale ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren. Dit is mogelijk door samen te werken met de buurt, ouders en organisaties. Als we aan school denken, denken we vaak aan een schoolgebouw, verplichte lessen en proeven. Een school kan veel meer zijn dan dat. Een school is een plaats waar jongeren zich kunnen ontwikkelen. Een Brede School werkt samen met de buurt, ouders en lokale partners in onderwijs, cultuur, sport, jeugd, kinderopvang en welzijn. Ze werken samen aan een leerrijke en fijne omgeving voor alle kinderen en jongeren, vanuit eenzelfde pedagogische lijn. *(Stedelijk beleid Onderwijs, Brede Scholen, s.d.)*

Het 'nest' biedt de mogelijkheid om kinderen en leerkrachten samen te brengen. Beide partijen leren bij van elkaar en hebben hiertoe de mogelijkheid om dit op een rustige manier in en rond het 'nest' te doen. Ook de ouders kunnen betrokken worden. Dit kan bij het brengen van de leerlingen bij aanvang van een schooldag of bij het afhalen van de leerlingen na de schooluren. Ook ouders onderling kunnen in contact komen.

1.2.1.3 Een groenere speelplaats

Groen op school biedt vele verschillende voordelen. Ten eerste is groen op school aantrekkelijk. Mensen trekken graag de natuur in om tot rust te komen. Ook op school werkt groen rustgevend en ontspannend.

Ten tweede zorgt groen op school voor meer actief en spontaner natuuronderwijs. In veel scholen trekken leerkrachten met hun klas naar een natuurgebied, park of bos in de buurt om de natuur te ontdekken. Maar dergelijke uitstapjes organiseren kost tijd, evenals het transport van en naar deze natuurgebieden. Ook de COVID-19 problematiek maakt deze uitstapjes een heel stuk complexer. Bijgevolg trekken klassen hoogstens een keer per jaar de natuur in. Wanneer we de natuur dichterbij en rond de school brengen, wordt deze drempel naar actief natuuronderwijs sterk verkleind. Door middel van het nest en de groene speelplaats kunnen de leerlingen elke dag spontaan de natuur leren kennen, ontdekken, beleven, onderzoeken, waarnemen, experimenteren, spelen en leren.

Wanneer leerlingen meehelpen aan het opbouwen van een groene speelplaats, zullen ze zich mee verantwoordelijk voelen voor het groen op school. En dit is ook meteen het derde voordeel.

Tenslotte is groen op school goed voor de natuur en het milieu. Planten zuiveren de lucht door er stofdeeltjes en schadelijke stoffen uit op te nemen, het brengt verkoeling. Wanneer de speelplaats vooral bestaat uit verhardingen, kan het water niet in de bodem dringen, maar wordt onmiddellijk afgevoerd naar de rioleringen. Die raken overbelast, zelfs bij relatief kleine buien, met overstromingen tot gevolg. Door deels te kiezen voor niet-verharde zones op het schoolterrein, krijgt het regenwater de tijd om in de bodem te dringen.

(WWF, Vergroening van de schoolomgeving, s.d.)

1.2.2 Het nest op vlak van speel- en leermogelijkheden

1.2.2.1 speelelement voor de leerlingen gedurende de pauzes;

Kinderen verlangen naar natuurlijke speeldagingen. Heerlijk ravotten, hutten bouwen, balanceren over een robuuste stam. In de natuur krijgen kinderen alle ruimte om hun fantasie de vrije loop te geven. Wat wij willen bereiken met het nest en de zitplaatsen rondom het nest is dat ze multifunctioneel kunnen benut worden. Ofwel worden ze gebruikt als zitplaatsen, als tafel om te picknicken of als speel- en bouwelementen.

In het Natuurbelevingsbos - ecocentrum De Goren werden zowel parcours als rustplaatsen gerealiseerd met enkel hout. Ze gebruiken hun boomstammen zowel als zitplaatsen in hun theater als voor het realiseren van een balanceer parcours. Ook dit is mogelijk om te voorzien bij het 'nest'. Ook kunnen de blokken verplaatst worden wat speel- en bouw mogelijkheden biedt. Leerlingen mogen dus hun fantasie en creativiteit laten spreken tijdens het spelen en leren.

(Natuurpunt, speelnatuur, s.d. ; Educatieve fiche inrichting natuurbelevingsbos De Goren, 2017)

1.2.2.2 Plaats waar leerlingen tot rust kunnen komen;

Omdat een gezonde ontwikkeling en het welbevinden van de leerlingen erg belangrijk is, zorgen scholen ervoor dat er intens gespeeld kan worden op de speelplaats. Dit brengt natuurlijk de nodige drukte met zich mee. Alleen moeten we niet vergeten dat er leerlingen zijn die hier niet zo goed mee overweg kunnen. Deze leerlingen moeten ook de kans krijgen om voldoende tot rust te komen. Bij het horen van het woord 'rust', denken we aan slaap en totale ontspanning. Maar onder rust op de speelplaats verstaan we afwezigheid van ongewenste prikkels die onze aandacht proberen trekken. Het voorzien van een rusthoek, een rustzone, een rustplek of een rustige ruimte op de speelplaats, zal voor deze leerlingen zeker een meerwaarde betekenen. *(Buschgens D., Een rustige ruimte op de speelplaats, 2020)*

De meerwaarde van een rustige ruimte op de speelplaats

Een rustige ruimte zorgt ervoor dat alle leerlingen een plek hebben op de speelplaats.

Speelplaatsen worden in de meeste scholen voorzien van een voetbalveld, speeltuig, fietsen, plaatsen waar kampen gebouwd kunnen worden, ... Uit onderzoek kan worden afgeleid dat er ook leerlingen zijn die zich liever rustig bezighouden of die niet tegen de prikkels vanop de speelplaats kunnen. Deze leerlingen kunnen hun pauzes niet optimaal benutten. Door een rustige ruimte te voorzien, ontstaat er ook voor deze leerlingen een plaats waar ze naartoe kunnen trekken tijdens de pauze. Er zal dus voor elk wat wils zijn.

Een rustige ruimte zorgt voor een positief welbevinden

De leerlingen hebben nood aan een rustige plek waar ze zich prettig en veilig voelen of waar ze zich even kunnen afzonderen van de hoeveelheid prikkels op de speelplaats. Een rustige ruimte op de speelplaats zorgt ervoor dat er ingespeeld wordt op de noden van de doelgroep. Doordat ze hun pauzes op een rustige manier kunnen invullen, zullen ze zich beter in hun vel voelen. Een positief welbevinden zorgt ook voor minder conflicten op de speelplaats.

Een rustige ruimte bevordert participatie van kinderen en ouders

De rustige ruimte is bedoeld voor de leerlingen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat ze betrokken worden bij het maken van het ontwerp, de aanleg en het beheer. Het is belangrijk dat de leerlingen mogen aangeven waar ze nood aan hebben. Leerlingen betrekken bij het opstellen van regels en afspraken is ook nuttig. Het zorgt ervoor dat ze deze beter aanvaarden en respecteren.

Ouderparticipatie heeft een positief effect op de kwaliteit van de school. Tijdens het verwezenlijken van de rustige ruimte kan er gebruik gemaakt worden van de expertise van ouders. Ouders kunnen helpen bij het maken van het ontwerp of bij de aanleg van de rustige ruimte. Tijdens het gebruik ervan, kunnen ouders bijvoorbeeld ingeschakeld worden als leesouder.

Een rustige ruimte biedt mogelijkheden voor educatie

Het hangt natuurlijk af van hoe de rustige ruimte er zal uitzien. Als er in de ruimte een leeshoek komt, dan kunnen klassen naar de ruimte komen om verhalen voor te lezen. Als er gewerkt wordt met groen dan kan hier het thema natuur aan gekoppeld worden.

(Buschgens D., Een rustige ruimte op de speelplaats, 2020)

1.2.2.3 Openluchteducatie om verschillende leerdoelen te verwezenlijken;

Bij openluchteducatie ook wel bekend als 'outdoor education' of 'outdoor learning' komt het erop neer om tijdens de lessen vaker naar buiten te gaan i.p.v. te blijven zitten in de lokalen. Openluchteducatie is geen doel op zich, maar is wel een methode om vele doelstellingen te kunnen bereiken. *(OLE, intro, s.d.)*

Het begrip openluchteducatie is heel simpel te omschrijven als leren en spelen in openlucht. Het komt erop neer om zoveel mogelijk het klaslokaal te verlaten en naar buiten te trekken. *(OLE, wat, s.d.)*

Er kunnen verschillende leervormen aan bod komen:

- omgeving gebruiken als lesmateriaal
- (gewoon) buiten lesgeven
- bewegingsmomenten
- speelse manier om leerstof in te oefenen
- thema-opdrachten
- beloningsmomenten en ontspanning

Er zijn heel veel bronnen die het nut en voordelen van outdoor education op een rij zetten. Kort samengevat kunnen we volgende voordelen opsommen. *(OLE, waarom, s.d.)*

Openluchteducatie:

- geeft meer zuurstof aan kinderen en leerkrachten.
- geeft meer beweging aan kinderen en leerkrachten.
- motiveert de kinderen meer.
- maakt leren functioneler.
- stimuleert de creativiteit.
- vermindert gedragsproblemen.
- is goed voor ieders gezondheid.
- brengt meer respect bij voor omgeving en natuur.

Het 'nest' en de groene speelplaats bieden mogelijkheden om aan openluchteducatie te doen. Het 'nest' biedt eerder een plek om samen te zitten en in gesprek te gaan, terwijl de speelplaats eerder dient voor de beweegmogelijkheden en voor het uitvoeren van eerder fysieke activiteiten.

1.2.3 Het nest op vlak van publieke diensten

1.2.3.1 Een openluchtontmoetingsplaats voor zowel leerlingen, leerkrachten als ouders;

Ontmoeten heeft meerder functies. Het voorziet in een menselijke behoefte aan contact en is een noodzakelijke voorwaarde als je iets van elkaar nodig hebt of van elkaar wilt leren. Om te socialiseren en een actief burger te kunnen zijn, moet je anderen ontmoeten.

In het onderwijs zit het leren ontmoeten impliciet en deels automatisch in het pakket. De leraar doet het voor hoe je contact legt (leraar-leerling) en geeft de ruimte en de spelregels aan waarbinnen kinderen met elkaar mogen omgaan. Kinderen kunnen de hele dag oefenen hoe je in de hectiek van een "te volle" klas en "te smalle" gangen elkaar toch aardig benadert en met elkaar omgaat (leerling-leerling). Zo wordt een aantal vaardigheden geleerd en normen overgedragen; "zo doen wij het, rustig blijven en netjes op je beurt wachten". (*Bouwstenen voor sociaal, s.d.*)

Maar ook Ontmoeting faciliteren tussen ouders is één van de verschillende vormen van opvoedingsondersteuning. Andere ouders kunnen ontmoeten is dan ook voor veel ouders een bron van sociale en emotionele steun; ouders vinden bij elkaar (h)erkenning, putten uit gedeelde ervaringen en belevingen, ontwikkelen een groter zelfvertrouwen en zelfwaardegevoel. De informele sociale contacten kunnen duurzame relaties zijn, zodat gezinnen zich ondersteund voelen door een sterk netwerk (zoals nauwe familiebanden of vriendschapsbanden). Maar niet alleen deze nauwe banden hebben een ondersteunende waarde. Ook ontmoetingen met andere ouders kunnen als ondersteunend ervaren worden.

Ruth Soenen (2006) spreekt van het kleine ontmoeten. Zij pleit ervoor om gemeenschapsvorming niet alleen te stimuleren op basis van duurzame, diepgaande relaties, die hun plaats vooral vinden in homogene sociale groepen. Het is ook belangrijk om mensen ruimte te bieden tot ambivalentie: om te kunnen kiezen tussen het vermijden van sociaal contact, of elkaar te ontmoeten. Die gemeenschapsvorming zal vluchtiger zijn, maar ze biedt wel heel wat mogelijkheden tot relaties tussen mensen uit heel diverse groepen.

Kleine, vluchtige ontmoetingen creëren de mogelijkheid van een 'light' versie van gemeenschap: niet-duurzame relaties die toch een vorm van behoren of 'thuis zijn' tot stand kunnen brengen. Eigen aan de kleine ontmoetingen is dat ze geen verplichtingen inhouden, het is steeds een vrije keuze. Mensen kunnen praten over allerlei zaken zonder dat er plichten aan verbonden zijn.

Soenen (2006) komt door haar onderzoek tot de bevinding dat kinderen één van de beste makelaars van het kleine ontmoeten zijn; ze vormen vaak aanleiding tot kleine, vluchtige gesprekjes. De combinatie van enerzijds ervaringen kunnen delen en anderzijds een zekere afstandelijkheid kan een meerwaarde hebben voor kinderen en ouders. Plaatsen voor dit kleine ontmoeten worden gekenmerkt door een open karakter. Daarnaast is er veelal een ambivalentie tussen anonimiteit en herkenbaarheid. Anonimiteit omdat de omgeving bevolkt wordt door onbekenden en vermijding mogelijk is. Je hoeft niet per sé te praten, je mag ook gewoon rustig zitten en anoniem blijven. Herkenbaarheid omdat je 'herkenbare' zaken kortstondig kan bespreken met anderen. Het open karakter houdt in dat men ervoor moet waken dat kiekjes vermeden dienen te worden, en dat bepaalde ideeën of conflicten niet de bovenhand mogen krijgen. (*EXPOO - ontmoetingen, s.d.*)

1.2.3.2 Een zitruimte voor de ouders om hun kinderen op te wachten en intussen met elkaar te praten, hierbij wordt gebruik gemaakt van de ‘koffieklletsmethode’;

Via verhalen vertellen we en geven we vorm aan wie we zijn: Wie ben ik? Wat wil ik? Wie zijn betekenisvolle personen in mijn leven? In welke wereld leef ik? Hoe kijk ik naar de wereld? We gaan er van uit dat een kind van bij de geboorte een talig wezen is. Ook jonge kinderen hebben hun eigen verhalen. Ze drukken deze verhalen uit via gedrag, spel of gebrabbel. Wij willen de kinderen en ouders uitnodigen hun verhaal te vertellen aan elkaar. Deze verhalen lokken op hun beurt andere verhalen uit. Hierbij gaan we ervan uit dat verhalen op verschillende manieren worden verteld: door te praten, lichaamstaal, via ons gedrag in een groep of door iets (bv.: muziek, foto's of beelden) te creëren. Op deze manier schrijven ouders en kinderen verder aan hun persoonlijk verhaal en worden gezamenlijke verhalen – m.a.w. cultuur - geproduceerd. Daarom kunnen we een ontmoetingsplaats ook beschouwen als een cultureel centrum voor jonge kinderen waar socio-culturele uitwisseling plaats vindt. (*Discussietekst netwerk Ontmoetingsplaatsen voor Kinderen en Ouders, s.d.*)

Door deze ontmoetingsplaats in een ‘nest’ te visualiseren hoopt de school om op een laagdrempelige manier mondiale links te kunnen leggen met de ouders. Alle ouders, met elk hun eigen achtergrond, mogen hier samenkomen over de grenzen van taal, cultuur en religie heen om te praten. Om dit ‘praten’ te bevorderen wordt gebruik gemaakt van de ‘koffieklletsmethode’: zorg voor wat koffie of thee en de mensen praten automatisch met elkaar. (*meester Johan Verhalle, 2021*)

1.2.4 Het nest op vlak van wereldburgerschapeducatie

1.2.4.1 Informeert, sensibiliseert en zet het nest aan tot verantwoord wereldburgerschap;

Kan men dit alles al plaatsen binnen wereldburgerschap? Of mag men gewoon spreken van menselijke warmte, gezelligheid en onthaasting. Als leerkracht kan het een grote meerwaarde zijn om af en toe eens tussen de ouders plaats te nemen om zo een informele babbel aan te gaan. Daaruit zal al snel volgen dat deze ‘echte’ contacten veel waardevoller en zinvoller zijn dan de officiële oudercontacten. Drempels vallen weg en dat zal op termijn zeker lonen: mensen zullen zich aangesproken voelen, mensen zullen zich gehoord voelen. Het hoeft nu immers niet altijd zo groots en ingewikkeld te zijn om goed te zijn. (*Aanvraag in het kader van de projectoproep ‘Wereldburgerschap op school’, 2020*)

Stilaan vinden meer en meer leerlingen en ouders met een andere nationaliteit hun weg naar de school. In de klas is het niet altijd even gemakkelijk om contacten te leggen met leerlingen die een andere cultuur of taal gewoon zijn. Tijdens het spelen daarentegen vallen de ‘grenzen’ snel weg. De leerkrachten op de school merkten al snel dat kinderen tijdens het spel heel wat moeilijkheden schijnbaar moeiteloos overwinnen. (*Aanvraag in het kader van de projectoproep ‘Wereldburgerschap op school’, 2020*)

Samen werken aan een natuurspeelplaats stimuleert actief burgerschap bij de kinderen en het groepsgevoel in de school. Het zorgt voor mondige leerlingen, een hechter team en een betere band met ouders. (*EcoScholen Antwerpen, Voordelen van een natuurspeelplaats op school, s.d.*)

1.2.4.2 Houdt het nest rekening met duurzaamheidsaspecten;

Duurzaamheid is een breed begrip, maar het komt er in het kort op neer dat in een duurzame wereld mens (people), milieu (planet) en economie (profit) met elkaar in evenwicht zijn, zodat we de aarde niet uitputten en dus duurzaamheid bereiken.

De Wereldcommissie voor milieu en ontwikkeling omschrijft duurzaamheid als “ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen”. Kortom: de aarde zo gebruiken dat de toekomstige generaties er ook nog plezier van kunnen hebben. Bij duurzaamheid kan de aarde ook op langere termijn het totaal van onze consumptie dragen. (*Wikikids, duurzaamheid, s.d.*)

Bij het bouwen van het ‘nest’ gebruikte de school streekeigen wilgen om de schoolomgeving te vergroenen. De geplande banken worden gemaakt met robiniahout uit de streek. Ook is de school een PMD-luwe school. Ze promoten zoveel mogelijk het vermijden van dit soort afval. Het nest wordt dan ook opgebouwd uit volledig duurzame materialen en ook de koffie en thee die worden aangeboden, gebeurt aan de hand van duurzame materialen.

Ook de groene speelplaats waarin het ‘nest’ plaatsvindt houdt sterk rekening met de duurzaamheidsaspecten. Zo wordt plaatsgemaakt om eigen producten te planten en nadien op te eten. Kippen eten de resten van voedsel en produceren eieren die opnieuw gebruikt kunnen worden in de klassen.

1.2.4.3 Draagt het nest bij tot de realisatie van SDG 16 (Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten).

Met SDG 16 in ons achterhoofd willen we het ‘nest’ ombouwen tot een ontmoetingsplaats die een vreedevolle, veilige omgeving biedt voor de leerlingen. Het ‘nest’ biedt de perfecte mogelijkheid hiertoe.

- **Vrede**

Tijdens het spelen worden vele moeilijkheden en conflicten snel vergeten en vermeden. Het ‘nest’ biedt de mogelijkheid om samen te spelen. Doordat het ‘nest’ een bekende, veilige en aangename plek is waar leerlingen terecht kunnen, zullen verschillende leerlingen kiezen om in het ‘nest’ te vertoeven. Leerlingen zullen op die manier ook anderen leren kennen en vriendschappen opbouwen.

- **Veiligheid**

Hoewel de speelplaats een ruimte hoort te zijn waar de leerlingen zich moeten kunnen uitleven, zal er ook gedacht moeten worden aan de veiligheid. In het nest kunnen leerlingen tot rust komen op de banken die voorzien zijn in het nest zelf. Ook rondom het nest worden banken voorzien. Op deze banken of boomstammen kunnen leerlingen kiezen om rustig te babbelen of om ermee te spelen. We geven de leerlingen de mogelijkheid om veilig te kunnen spelen op hun eigen manier en naar hun eigen wens. (<https://www.agion.be/speelplaatsen>)

- **Sterke publieke diensten**

Het ‘nest’ brengt leerlingen, leerkrachten en ouders samen. Hierop werd voordien al dieper ingegaan.

1.2.4.4 Conclusie

Als conclusie kunnen we stellen dat het 'nest' een vreedevol en veilig speel- en ontmoetingsplaats moet worden waar iedereen terecht kan en waar iedereen volledig zichzelf mag en kan zijn. Het zal bijdragen tot het maken van echte wereldburgers die in dialoog gaan met elkaar over van alles en nog wat. *(Aanvraag in het kader van de projectoproep 'Wereldburgerschap op school', 2020)*

2 Whole school approach

De whole school approach wordt uitgebreid beschreven in de specifieke literatuurstudie van Kilian Vanhouteghem en Luka Deleersnijder. Dit is ook te vinden bij 'bijlage 2: Whole School Approach'.

3 Lange termijn

De lange termijneffecten worden uitgebreid beschreven in de specifieke literatuurstudie van Thomas Bruyneel en Lisa Geldof. Dit is ook te vinden bij 'bijlage 3: Lange termijn'.

4 Sustainable development goal 16

Vanuit het wereldhuis in Roeselare kregen de leerkrachten van onze bachelorproefschool per graad vier SDG's toegewezen om mee aan de slag te gaan. In de derde graad waren dit: SDG 7 - duurzame en betaalbare energie; SDG 9 - industrie, innovatie en infrastructuur; SDG 11 - duurzame steden en gemeenschappen; SDG 16 - vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. Bij het uitwerken van onze bachelorproef kozen we ervoor ons toe te spitsen op SDG 16. We beschrijven het doel hieronder uitgebreid.

4.1 SDG 16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten

Het doel van de zestiende Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (SDG 16) is om wereldwijd geweld te verminderen, net als het aantal doden dat dit probleem met zich meebrengt. Het doel wil een einde maken aan mishandeling, uitbuiting en mensenhandel en alle vormen van geweld en marteling uitroeien. Binnen de millenniumdoelen was hier nauwelijks aandacht voor. Nu is iedereen het erover eens dat er zonder vrede, veiligheid en rechtvaardigheid bijna geen ontwikkeling mogelijk is.

Geweld en corruptie

Het geweld in de wereld moet in 2030 flink zijn verminderd. En er moet een einde komen aan het geweld tegen kinderen. Kinderen hebben nog elke dag te maken met uitbuiting, misbruik en mensenhandel. Corruptie moet omlaag, evenals de illegale wapenhandel. *(SDG Nederland, 2020)*

Recht

Daarnaast moeten rechtssystemen worden versterkt en verbeterd, op nationaal en internationaal niveau. Informatie moet transparanter worden en fundamentele vrijheden zoals de vrijheid van meningsuiting moeten beter beschermd worden. *(SDG Nederland, 2020)* Concreet staat SDG 16 voor het bevorderen van vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling. Ook het verzekeren van toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en toegankelijke instellingen.

Wereldwijd, gemeenschappelijk beleid

Om het probleem aan te pakken moeten we alle landen verenigen rond een wereldwijd gemeenschappelijk beleid. Om die samenwerking te bevorderen, is het ook aan de nationale instellingen om op alle niveaus de middelen te versterken die bijdragen aan de strijd tegen geweld, terrorisme en criminaliteit. Vrede, veiligheid en rechtvaardigheid zorgen voor ontwikkeling, en andersom. Ze versterken elkaar.

Men wil volgende subdoelen behandelen:

- 16.1 Alle vormen van geweld en de daaraan gekoppelde sterftcijfers wereldwijd aanzienlijk terugschroeven
- 16.2 Een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel en van alle vormen van geweld tegen en het martelen van kinderen
- 16.3 De rechtsregels bevorderen op nationaal en internationaal niveau en gelijke toegang tot het rechtssysteem voor iedereen garanderen
- 16.4 Tegen 2030 ongewettigde financiële en wapenstromen aanzienlijk indijken, het herstel en de teruggave van gestolen goederen versterken en alle vormen van georganiseerde misdaad bestrijden
- 16.5 Op duurzame wijze een einde maken aan corruptie en omkoperij in al hun vormen
- 16.6 Doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus
- 16. Ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen
- 16.8 Verruimen en versterken van de participatie van de ontwikkelingslanden in de instellingen van mondiaal bestuur
- 16.9 Tegen 2030 een wettelijke identiteit voorzien voor iedereen, met inbegrip van geboorteregistratie
- 16.10 Publieke toegang tot informatie en beschermen van fundamentele vrijheden, volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten garanderen
- 16.a Versterken van de relevante nationale instellingen, ook via internationale samenwerking, voor het opbouwen van capaciteit op alle niveaus, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, om geweld te voorkomen en terrorisme en misdaad te bestrijden
- 16.b Bevorderen en afdwingen van niet-discriminerende wetten en beleidslijnen voor duurzame ontwikkeling.

4.1.1 SDG 16 integreren in schoolwerking

SDG 16 kan op verschillende manier aangepakt worden in de school- en klaswerking. Hieronder enkele mogelijkheden:

Mogelijkheid 1: Vrede stimuleren

Conflictoplossing kan in de klas aangekaart worden. Vaak zijn er conflicten die hun oorzaak vinden op de speelplaats. Deze probleemsituaties kunnen grotendeels vermeden worden door een positief klas- en schoolklimaat te bevorderen maar soms zijn deze niet te voorkomen. Conflict hantering of conflictoplossing is een mogelijke redder in nood en biedt de leerlingen de kans om zelfstandig het probleem op te lossen. Tijdens het doorlopen van verschillende stappen komen de kinderen tot een overeenkomst en kunnen ze uiteindelijk het conflict oplossen. Ze voelen zich hierdoor capabel en verantwoordelijk. Dit beïnvloedt een vreedevol en veilig klas- en schoolklimaat. Waardoor op zijn beurt minder conflicten zullen ontstaan.

Mogelijkheid 2: Inspraak van de leerlingen in de klas- en schoolwerking

Wanneer leerlingen inspraak krijgen in beslissingen die doorgevoerd worden op school of zelf ideeën mogen inbrengen, zullen ze zich aanvaard en gewaardeerd voelen. Bij probleemstellingen of conflicten zullen ze vreedevol handelen en zelf tot een oplossing trachten te komen. Leerlingen gaan op die manier voor zichzelf kunnen opkomen en zelfstandig kunnen zijn. Dit biedt hen een veilig gevoel in de klas en in de school. Ze zullen vaak onbewust ook anderen aanzetten om op die manier te handelen. Vaak komen leerlingen met inspirerende ideeën waar volwassenen nog niet bij stilgestaan hebben.

Mogelijkheid 3: Stimuleer het groepsgevoel

In de klas en indien mogelijk in de school is het belangrijk om te streven naar een sterk en positief groepsgevoel. Een positief groepsgevoel heeft vele voordelen waaronder het creëren van een positief klasklimaat met een groepsdynamica. De leerlingen willen er allemaal bijhoren. Wanneer ze ook het gevoel hebben dat ze deel zijn van het geheel, zullen ze zich veilig en vreedevol voelen. Het streven naar een groepsgevoel kan door teambuilding spelletjes te voorzien, projecten uit te voeren met de hele school, klasoverschrijdend te werken enzovoort.

Mogelijkheid 4: Talenten ontplooiën

Om een vreedevol en veilig klasklimaat te stimuleren kan een leerkracht of andere opvoeders ook inspelen op de talenten van de leerlingen. Deze kunnen sterk uiteenlopend zijn en moeten vaak nog ontdekt worden. Het ontdekken van talenten kan zowel binnen als buiten de klas. Leerlingen zullen merken dat ze goed zijn in bepaalde zaken en minder goed in andere zaken. Als leerkracht maken we duidelijk dat dit normaal is dat iedereen andere talenten heeft. Leerlingen leren hun eigen talenten verder te ontplooiën en krijgen de kans om ergens heel sterk in te zijn. Tegelijk gaan ze ook leren samenwerken en hulp vragen aan leerlingen die ergens anders beter in zijn.

Mogelijkheid 5: Kinderen betrekken bij acties

Wanneer acties van buitenaf worden georganiseerd door verschillende organisaties, kunnen de kinderen daarbij betrokken worden. De kinderen van de derde graad hebben mogelijks al de capaciteiten met behulp van de opvoeders om zelf een bepaalde actie op poten te zetten.

Mogelijkheid 6: Het 'nest' optimaliseren

De leerlingen kunnen meehelpen aan het bedenken van materialen die toegevoegd kunnen worden aan het 'nest' om een zo vreedevol en veilig mogelijke ontmoetingsplaats te bekomen. Ze kunnen mee helpen denken en debatteren over bepaalde stellingen. Ze helpen nadien ook om de plannen en ideeën ook in werkelijkheid uit te voeren. Dit zorgt ervoor dat ze zich betrokken voelen bij wat er op school gaande is en dat ze trots kunnen zijn om het eindresultaat. Ze voelen zich ook hierdoor geaccepteerd en betrokken en zullen meer vreedevol handelen. Ook zal de plek voor hen eerder veilig en als een thuis aanvoelen doordat ze zelf elementen konden toevoegen die ze appreciëren en waaraan ze waarde kunnen hechten. Doordat ze medeverantwoordelijk zijn voor het 'nest' zullen ze zich ook goed voelen op die plek.

Ook kunnen zaken toegevoegd worden zoals een kleine boekenkast waarin leerlingen boeken vinden die ze kunnen lezen en lenen, ook kunnen boeken gewisseld worden met deze dat in de kast zitten. Hierdoor blijft het steeds vernieuwend en aantrekkelijk.

Boekenruilkastjes of little free libraries zijn mini-bibliotheekjes van privépersonen die vrij toegankelijk zijn voor andere lezers. Je neemt een boek uit het kastje en zet er eentje voor in de plaats. Littlefreelibrary.org bedacht het simpele, maar doeltreffende concept. (*IedereenLeest, 2019*)

Mogelijkheid 7: Activiteitenmiddag in het 'nest'

Ook kunnen de leerlingen hun steentje bijdragen aan het project met het 'nest' door activiteiten te bedenken om het 'nest' te doen leven. Niet enkel het bouwen zorgt voor een optimaal gebruik, maar ook activiteiten op bijvoorbeeld de vrijdagmiddag kunnen het 'nest' aantrekkelijk maken. Leerlingen kunnen zelf ideeën bedenken zoals bijvoorbeeld een boek dat voorgelezen wordt door een leerling of leerkracht, een toneeltje gebracht door een groepje leerlingen, een spel bedacht en begeleid door enkele leerlingen enzovoort. Leerlingen van lagere graden kunnen ook activiteiten organiseren. Een planning te vinden bij het 'nest' zorgt dan voor leuke middagen eenmalig of meerdere keren per week.

Beschrijving van de onderzoeksanpak

De school vroeg ons te werken rond de duurzame ontwikkelingsdoelen en het nest. We hadden de keuze uit vier doelen. We kozen ervoor om te vertrekken vanuit SDG 16 (Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten) omdat dit het best aansluit bij 'het nest'. Bij SDG 16 hangt vredeseducatie, conflicthantering en veiligheid nauw samen. Zonder vredeseducatie kan er niet aan conflicthantering gedaan worden en zal je je dus ook niet veilig voelen. Het leek ons dan ook van groot belang om de kinderen met deze SDG in contact te laten komen. Algemeen willen we dat de leerlingen begrijpen wat 'vrede' inhoud. Pas dan zullen ze beter kunnen omgaan met conflicten en dit eventueel zelfstandig beter kunnen oplossen. Wanneer je deze twee zaken hebt volbracht, zullen de leerlingen zich ook veiliger voelen op school en zal je dus zorgen voor een vreedevol en veilig klas- en schoolklimaat.

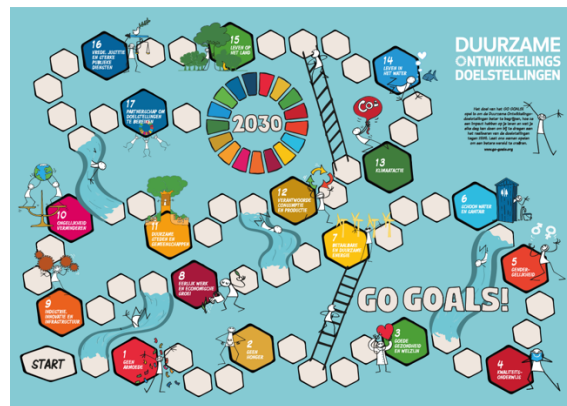
De zaken waarrond gewerkt werd in ontwerpweek 1 worden samen weergegeven aan de hand van onderstaande poster. We beschrijven kort hoe we te werk gegaan zijn.

1 Wereldburgerschapseducatie en duurzame ontwikkelingsdoelen

Allereerst besteedden we met de derde graad aandacht aan het begrip 'een wereldburger'. We lieten de kinderen stapsgewijs ontdekken wat een wereldburger is, wat hij doet en wie een wereldburger kan zijn. De leerlingen kregen een wereldkaart en kleurden de landen die een antwoord waren op de gestelde vragen. Waar ben je al eens op reis geweest? Uit welk land komen jouw kleren? enzovoort. Ze ontdekken dat we meer te maken hebben met landen over de hele wereld dan dat ze zelf dachten. In groepen dachten ze na over de definitie van een wereldburger. Iemand die betrokken is met de wereld dichtbij en veraf. In een tweede les kwamen ze in contact met allerlei problemen die zich afspelen in verschillende landen. Hier willen we ook ons steentje bijdragen en helpen waar we kunnen. Dit maakt van ons ook een wereldburger want: een wereldburger denkt niet alleen, hij doet ook.

Gelukkig bestaat er al een plan om de problemen in de wereld aan te pakken. En dit plan wordt beschreven aan de hand van de duurzame ontwikkelingsdoelen. Om de doelen te leren kennen en weten welke problemen allemaal aangepakt worden, spelen de leerlingen een spel.

Figuur 4: Spelbord duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

Telkens wanneer de leerlingen op een gekleurd vakje komen en dus op een bepaalde SDG, trekken ze een kaartje van dit kleur. Ze lezen de SDG en beantwoorden de meerkeuzevragen betreffende het probleem.

Nadien werd het spel geëvalueerd en besproken. Welke problemen zijn er in de wereld? Welke SDG's bestaan er? Wist je dat dergelijk probleem bestond? Enzovoort. We kunnen niet elk doel behandelen en baseren ons daarom enkel op SDG 16 (Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten). Dit vormt ook meteen de link met onze onderzoeksvraag.

1.1 Evaluatie en bijsturing

Doordat de leerlingen van de derde graad reeds gewerkt hebben rond de duurzame ontwikkelingsdoelen was dit voor hen slechts een herhaling. Wel kon nog wat dieper ingegaan zijn op SDG 16 omdat hier verder rond gewerkt zal worden.

In ontwerpweek 2 gingen we dieper in op SDG 16. We herhaalden de inhoud van het ontwikkelingsdoel en voerden een project uit dat duidelijk werkt aan het doel.

2 Vredeseducatie en conflicthantering

Bij SDG 16 staat vrede centraal. Door middel van vredeseducatie willen we de leerlingen van de derde graad informatie bieden over het destructieve van geweld en over strategieën voor vrede. Kinderen wordt aangeleerd hoe problemen leiden tot geweld en welke strategieën voorhanden zijn om die problemen anders op te lossen. (*Spruyt, Elchardus, Roggemans, Van Droogenbroeck, 2015*)

2.1 Vrede als rechtvaardigheid

We gingen eerst in op **vrede als rechtvaardigheid**. Vandaag de dag is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind nog steeds vrij onbekend en wordt het nog vaak verkeerd geïnterpreteerd. Door kinderen in contact te brengen met hun rechten, voelen ze zich hier meer bij betrokken. Om de rechten van het kind te ontdekken, ontworpen we een 'rechtenroute'. Deze route is te vinden bij 'bijlage 4: Rechten van het kind route'. Twaalf verschillende kinderrechten werden zichtbaar gesteld in de vorm van gelamineerde bladeren op de speelplaats. In groepen van vier kregen ze een bundel mee met daarop diezelfde twaalf rechten en op de achterkant een algemene prent. De leerlingen voerden een opdracht uit in een hoek betreffende het bepaalde kinderrecht. Wanneer ze klaar waren, kleurden ze het bijhorende prentje op het laatste blad en zochten ze een nieuw kinderrecht.

Voor het kind is het leren van de rechten ook leren om zich als een verantwoordelijke wereldburger te gedragen en dit vormt meteen de link met onze onderzoeksvraag. Alle kinderen hebben dezelfde rechten. Het IVRK (Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind) kan in de klas een uitstekend kader vormen om na te denken over respect voor zichzelf en voor anderen, universele gelijkwaardigheid, verschillende ideeën over kinderrechten, preventie tegen geweld, bewustwording van onaanvaardbare situaties waarin sommige kinderen leven door het niet-respecteren van hun rechten.

2.2 Mahatma Gandhi en Martin Luther King

In een volgende activiteit maakten de leerlingen van het vijfde leerjaar kennis met Martin Luther King. De leerlingen van het zesde leerjaar ontmoetten Mahatma Gandhi. We gaan in op het leven van **Gandhi en Martin Luther King** om zo in te zien dat conflicten ook zonder geweld kunnen opgelost worden. Hierbij werken we aan de hand van de boeken Kleine Helden. In de boeken wordt het verhaal vanuit het perspectief van Gandhi of Martin Luther King verteld. We zorgen ervoor dat visueel duidelijk wordt dat het verhaal verteld wordt vanuit hun perspectief. Zo zal degene die voorleest bij Martin Luther King een das en kostuumvest dragen en bij Gandhi een witte omslagdoek en sandalen. Tussen het voorlezen door krijgen de kinderen nog wat extra informatie over de personages, ook is er ruimte voor vragen. Om ervoor te zorgen dat de leerlingen beide personen leren kennen, gingen we in een voor een volgende activiteit kort cirkelen. De binnencirkel bestond uit leerlingen van het 5de leerjaar, de buitencirkel werd gevormd door leerlingen van het 6de leerjaar. Telkens werd een algemene vraag gesteld waarop beide leerlingen een antwoord gaven en in gesprek gingen met elkaar.

Deze personen brachten een verschil in landen verderaf. Ook bij ons zijn er personen en organisaties die een verschil willen maken. Denk maar aan de klimaatactiviste Anuna De Wever of The Belgian Pride, ook wel de Belgische versie van de Gay Pride Parade. Ook Amnesty international voert actie voor een wereld waarin respect heerst voor de mensenrechten van alle mensen, waar ook ter wereld. Maar belangrijk, ook wij kunnen een verschil maken op vlak van SDG 16. En dit gaan we ook proberen te doen op school.

2.3 Conflicthantering

Conflicten horen nu eenmaal bij kinderen en worden gezien als een middel van opgroeien en leren. Ze komen af en toe in conflicten terecht en dat is nooit makkelijk. We kunnen hen hierbij helpen door aan te leren hoe ze op een goede manier met die conflicten kunnen omgaan. Volgens Willemsen (2017) zijn dit enkele vaardigheden die de kinderen kunnen helpen om op een goede manier met conflicten om te gaan: Enerzijds moeten ze zich kunnen verplaatsen in een ander. Hierdoor ontstaat meer begrip voor elkaar. Iemand die zich begrepen voelt heeft minder reden om negatieve emoties te uiten. Anderzijds moeten ze ook leren om het weer goed te maken na een conflict.

We lieten de leerlingen nadenken over een stappenplan om conflicten op te lossen. Als aanzet vroegen we de leerlingen om na te denken over hoe conflicten ontstaan en hoe je ze daarna weer kan oplossen. Welke conflicten komen bijvoorbeeld op school vaak voor en hoe gaan ze daar mee om? De leerlingen moesten nadien een stappenplan opstellen die zoveel mogelijk conflicten kan oplossen. Baseer je dus niet enkel op bijvoorbeeld iemand die slaat, lieten we weten. De leerlingen gaan in kleine groepen aan de slag om stap voor stap aan te geven wat je kan doen in een probleemsituatie. Tussendoor lieten we de leerlingen kort klassikaal voorstellen wat ze al hadden. Op die manier konden stappenplannen geoptimaliseerd worden door ideeën van andere groepen. De stappenplannen worden op het einde van de ontwerpweken gelamineerd en zichtbaar gemaakt doorheen de school en in de rustige plek.

Doelstelling 16 wil werken aan een vreedevolle en veilige plek. Wanneer leerlingen leren omgaan met conflicten kan dit ook bekomen en gestimuleerd worden. In dit opzicht werken we ook aan onze onderzoeksvraag.

2.4 Evaluatie en bijsturing

Wat we al zeker kunnen stellen is dat de variatie aan werkvormen een grote meerwaarde biedt. De leerlingen zijn steeds betrokken en enthousiast om deel te nemen. Vooral bij conflicthantering merkten we dat dit iets is wat erg speelt bij de leerlingen. De vraag hoe ze zelfstandig een conflict kunnen oplossen vroeg sterk hun interesse. We voelden hierdoor sterk de nood om een veilig en vreedevolle plek op school te creëren waar ze zich even kunnen terugtrekken bij een conflict.

3 Vredevolle en veilige plaats op school

Zoals eerder vermeld konden we het 'nest' niet meer integreren in ons ontwerp. Wat oorspronkelijk in 'het nest' zou plaatsvinden, was niet meer mogelijk. De ontmoetingsplaats die aansloot bij doelstelling 16 zou zowel kinderen van de hele school, leerkrachten als ouders samenbrengen. Maar dit kon dus niet meer uitgewerkt worden. Rond het nest werd gras gezaaid waardoor wij niet dichtbij konden gaan. Het was aan ons om zelf een plek te voorzien die kon voldoen aan de eisen van de leerlingen en de school.

3.1 Democratie

Nadat de leerlingen van de derde graad in contact kwamen met zowel vredeseducatie als conflicthantering, kan er een veilig klas- een schoolklimaat gecreëerd worden. De school moet een vredevolle en veilige speel- en ontmoetingsplaats worden waar iedereen terecht kan en waar iedereen volledig zichzelf mag en kan zijn. Dit beantwoordt zowel aan de vraag van de school om 'het nest' te doen leven, als aan doelstelling 16.

De leerlingen gaan in gesprek met elkaar over wat ze nodig hebben om zich veiliger en beter in hun vel te voelen op school. Ze zoeken een manier om vrede te stimuleren en conflicten te verminderen. Zo krijgen ze de opdracht om een concept uit te werken. Een vredesbank waar ze even terecht kunnen om wat af te koelen of om een conflict op te lossen, kan een voorbeeld zijn. Dit kan nadien geïntegreerd worden in en rond het 'nest'. De concepten worden door de leerlingen bedacht in kleinere groepen, waaruit nadien een kringgesprek volgt. In het kringgesprek wordt iedereen zijn mening gehoord en komen we samen tot een ontwerp om verder mee aan de slag te gaan.

Figuur 5: Kringgesprek

We kozen met aandacht voor onze onderzoeksvraag voor democratie als werkvorm. Leerlingen leren dat zij, net zoals een wereldburger, onderdeel zijn van de samenleving en dat ze de verantwoordelijkheid en beslissingen kunnen nemen.

3.2 Opbouw ontwerp

Voor de start van ontwerpweek 2 werd in een filmpje nog eens kort aangehaald waarom we een vreedevolle en veilige plek willen vormen, wat we reeds ondernomen hebben en hoe die plek er precies zal uitzien. Om te werken aan de plek, verdelen we de leerlingen in kleinere werkgroepen. We vertrekken hierbij vanuit de talenten. De leerlingen dachten na over hun talenten en maakten hun top vijf. Dit talentenblad is te vinden bij 'bijlage 7: Talenten voor werkgroepen'.

Telkens werd een werkgroep voorzien van het 5de en van het 6de leerjaar. Zowel over de middagpauzes als tijdens de lesuren, worden werkgroepen uit de klas gehaald. In totaal werkt elke groep één uur aan hun opdracht. Om het doel van de plek niet uit het oog te verliezen wordt de poster besproken.

Het werken rond talenten en de opbouw van de veilige en rustige plek op school, vormen de link met onze onderzoeksvraag. Door aandacht te besteden aan talenten voelen leerlingen zich betrokken en merken ze dat ze geaccepteerd worden zoals ze zijn. Dit stimuleert een vreedevol en veilige klas- en schoolklimaat.

Uit volgende werkgroepen kon gekozen worden:

3.2.1 Handige Harry's

Deze werkgroep staat in voor het bouwen van de muren, het bankje en het dak. De veilige en vreedevolle plek bestaat uit 8 europaletten, houten planken en materiaal om te verstevigen. Ook op het dak wordt een zeil voorzien waarin de 'Pittige planters' later hun planten plaatsen. De paletten werden voordien in stukken gezaagd waardoor het bouwen van de plek slechts een bouwpakket was die de leerlingen volgens een bouwplan moesten samenstellen. Het bouwplan is te vinden bij 'bijlage 8: bouwplan ontwerp'.

3.2.2 Schone Schilders

Deze werkgroep besteedt aandacht aan het schilderen van de plek, de boom en de vogel. Door de slechte weersomstandigheden gedurende de ontwerpweek werd het schilderen van de plek uitgesteld.

3.2.3 Forse Fotografen

De fotografen zullen instaan voor de herstelmuur. Dit wordt in volgend onderdeel besproken. De leerlingen trekken foto's en vormen de herstelmuur op één van de muren van de plek.

3.2.4 Pittige Planters

Deze werkgroep voorziet planten op het dak van de veilige en vreedevolle plek. De aarde die ze gebruiken is een mengeling van potgrond en aarde uit de composthoop. Het integreren van de composthoop vormt een link naar de bachelorproef van de studenten uit de tweede graad. Het groener maken van de speelplaats door middel van planten maakt een verbinding naar de bachelorproef van de studenten uit de eerste graad.

3.2.5 Ruige Reclamemakers

De 'Ruige Reclamemakers' staan in voor het reclamefilmpje die de andere leerlingen van de school laat kennismaken met de plek. Ze denken met behulp van een stappenplan na over het concept en hoe ze het gaan voorstellen. Dit stappenplan wordt weergegeven bij 'bijlage 5: Stappenplan reclamemaker'.

3.3 Herstelmuur

Met oog op conflicthantering kozen we ervoor een herstelmuur te integreren in het ontwerp. De herstelmuur biedt een manier om samen op zoek te gaan naar een oplossing om de vriendschap na het conflict weer goed te maken. De 'Forse Fotografen' voorzien foto's van bijvoorbeeld een high five, een vuistje, een knuffel, afstand nemen enzovoort. Deze foto's worden door de werkgroep opgehangen aan één van de muren van de plek.

Leerlingen die een conflict hebben gaan naar de muur en kiezen de oplossing die voor hen het meest aangewezen is. Wel vragen wij aan de leerkrachten om de leerlingen aan te zetten de herstelmuur te gebruiken. Op die manier kan dit betekenis bieden op lange termijn en ondersteuning bieden bij een conflict.

3.4 Boom en paradijsvogel

We maakten een boom en paradijsvogel die de rode draad vormt tussen de eindwerken van de verschillende studenten. De boom, gemaakt uit hout, wordt zichtbaar in de school geplaatst. Alle leerlingen van de lagere graad plaatsen op de kruin van de boom hun letterlijke handtekening. Dit als teken om samen te werken aan een veilige en vreedevolle school. Ze tonen hierbij ook aan dat ze zullen meewerken aan het doen leven van de rustige plek. Op de stam van de boom worden aantekeningen gemaakt die aansluit bij de verschillende ontwerpweken van de verschillende graden.

De paradijsvogel vliegt over de school heen. Het nest, wegens omstandigheden de rustige plek, vormt haar thuis. De vogel vliegt geregeld over de school heen (whole school approach) en verliest daarbij haar pluimen. Elke pluim staat voor een duurzaam ontwikkelingsdoel. In de derde graad verloor ze de pluim van SDG 16 dus rond dit doel wordt momenteel ook gewerkt. Op lange termijn kan de paradijsvogel andere pluimen verliezen om ook zo over een ander doel te leren.

3.5 Evaluatie en bijsturing

De leerlingen kregen de opdracht om hun stem uit te brengen. De stemmen werden geteld en van daaruit werkten we als studenten een definitief ontwerp uit. Dit stembiljet is de vinden bij 'bijlage 6: Stembiljetten ontwerp'.

De klasleerkrachten namen nog even de tijd om 'advocaat van de duivel' te spelen. De leerlingen moesten het ontwerp verdedigen waardoor duidelijk werd of alles wel degelijk haalbaar was.

Om goed te kunnen werken aan de rustige hut en daarbij rekening te houden met de talenten van de leerlingen, maakten we kleinere groepen die op verschillende tijdstippen zullen werken. We vroegen de leerkrachten wat ze vonden van de regeling. Ze vonden dit een goede manier van werken. Wel was het niet mogelijk om een groep te vormen door zowel leerlingen van het vijfde leerjaar als van het zesde.

We hielden rekening met de feedback en maakten nieuwe groepen. Op die manier kon vlot gewerkt worden.

Door het herhalende filmpje en het opstellen van de top 5 werden de leerlingen terug geprikkeld om aan de slag te gaan. Alles was heel planmatig en efficiënt geregeld zodat we zo weinig mogelijk tijd verloren. Het bouwen van de hut ging heel vlot en de leerlingen waren super assistenten. Hun enthousiasme en creativiteit maakten het voor ons heel erg aangenaam om aan de slag te gaan.

Ook de herstelmuur werd door iedereen goed onthaald. Deze zal natuurlijk wel nog zijn intrede moeten doen op school voor ze optimaal kan benut worden, maar de leerlingen van 5 en 6 zullen hier zeker voor instaan.

Ook de boom en de paradijsvogel kregen een mooi plekje in de inkomhal van de school. Zo is het vanaf je eerste voet binnenzet op school al duidelijk waar aan gewerkt wordt. Door de draad te spannen rondom de boom kan deze nog voor veel doeleinden gebruikt worden.

4 Beschouwen

Wanneer het de rustige hut volledig is afgewerkt en het reclamespotje gemaakt is, voorzien we een beschouwmoment. We herinneren de leerlingen aan de paradijsvogel die zich nu in zijn nest bevindt bij de inkomhal. Soms vliegt hij over de school en de buurt heen. Hij verliest daarbij enkele veren. Maar dit zijn geen gewone veren. Elke veer staat voor een bepaalde SDG. Telkens wanneer de vogel een SDG in de klas verliest, wordt daarrond gewerkt. Bij ons verloop de vogel de veer van SDG 16. Dit staat voor vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. We geven ook mee dat de vogel in de andere klassen ook veren verloor. In het eerste en tweede leerjaar was dat SDG 15 – leven op land. Ze maakten posters rond ontbossing en klimaatverandering, voerden een proefje uit rond zorgdragen voor een plant en maakten een serre. In het derde en vierde leerjaar verloor Kosmo de veer van SDG 12 – verantwoorde productie en consumptie. Ze hebben een compostwerkgroep opgericht en maakten een materiaalcoffer.

We vatten nog eens kort samen wat we allemaal gedaan hebben op de school in teken van SDG 16 en de onderzoeksvraag. Samen met de kinderen hebben we een hut gemaakt waar we ons veilig voelen en waar we tot rust kunnen komen. Ook helpt de hut bij het oplossen van een conflict en dus het bekomen van vrede. Als teken van de samenwerking en deelname, hebben we onze handdruk gezet op de boom. Deze boom krijgt een plaatsje in de gang. Jullie kunnen aan de touwen tekeningen hangen of boodschappen die je wilt delen met de anderen in de school. Ook leerkrachten kunnen iets aan de boom hangen.

We nemen de tijd om een kijkje te nemen naar alle eindresultaten en trachten ook resultaten van de andere graden waar te nemen. We beginnen bij de vogel, gaan over naar de boom, we bekijken de reclamespot betreffende het rustige hutje en gaan nadien ook in de hut een kijkje nemen.

4.1 Over de streep

Om speels af te sluiten, kiezen we voor het spel ‘over de streep’. We geven hierbij stellingen omtrent de afgelopen ontwerpweken.

Zet een stap vooruit:

- als je in het 5de leerjaar zit.
- als een stap vooruit als je in het 6de leerjaar zit.
- als je al eens van de SDG's gehoord hebt.
- als je jou wilt inzitten om de SDG's te behalen.
- als je al eens ruzie hebt gehad.
- als je ooit spijt had over iets wat je zei tegen een ander.
- als je al eens een ruzie zelf hebt opgelost.
- als je gebruik zal maken van de rustige hut.
- als je jou veilig voelt op school.
- als je weet wat een wereldburger is.
- als je jezelf een wereldburger zou noemen.
- als je het leuk vond om deel te nemen aan de activiteiten.

4.2 Bevraging aan de hand van werkbundel

Op vraag van de mentoren maakten we een bundel betreffende alle gegeven theorie. Dit vormt een korte herhaling en bevraging. We bezorgen deze werkbundel aan de klasleerkrachten. De werkbundel is te vinden in 'bijlage 9: Werkbundel wereldburgerschap'.

4.3 Evaluatie en bijsturing

Bij het beschouwingsmoment merkten we dat onze opzet geslaagd was. De leerlingen wisten heel erg goed wat ze gedaan hadden en waarom ze dit gedaan hadden. Ze konden duiden waar SDG 16 voor stond en hoe wij dit in ons ontwerp geïntegreerd hadden. Ook hadden ze al veel dingen opgepikt van de andere SDG's die in de eerste en de tweede graad aangehaald werden. Zo konden ze uit zichzelf al de link leggen tussen het thema voedselverspilling van de tweede graad en de compost die we gebruikt hadden in de plantenbak op het dak van onze hut.

Als afsluiter van het beschouwingsmoment vroegen we de leerlingen wat ze van het project vonden. Het feit dat ze zelf heel veel inspraak hadden gehad stond bovenaan hun lijstje. Met alles wat ze aangehaald of voorgesteld hadden, probeerden wij zo veel mogelijk rekening mee te houden en dat apprecieerden ze enorm.

Het ontwerp was volgens iedereen meer dan geslaagd en ze waren er dan ook oprecht trots op.

5 Lange termijn

5.1 Beeldmateriaal

Om de hut te laten leven op school plaatsen we de reclamespot op de schoolblog. Ook afbeeldingen van de werkgroepen worden op de blog geplaatst. De link naar de reclamespot is te vinden bij 'bijlage: 11: Reclamespot rustige hut'.

Om de leerkrachten te verzoeken de kinderen aan te zetten om de herstelmuur en hut te gebruiken, hebben we een brief voorzien. Deze bezorgen we digitaal aan alle leerkrachten en directie van de school. Deze zijn te vinden bij 'bijlage 10: Brief aan leerkrachten omtrent rustige hut'.

5.2 Fiches SDG's

Samen met de andere studenten op diezelfde school, voorzien we een bundel. De bundel bestaat uit fiches met suggesties hoe gewerkt kan worden aan de SDG's. We maakten elk vier fiches. Deze omvatten de SDG's die we oorspronkelijk moesten behandelen in elke graad. Onze fiches zijn te vinden bij 'bijlage 12: Fiches SDG's'. De andere fiches kunnen teruggevonden worden in de bachelorproef van Kilian Vanhouteghem en Luka Deleersnijder en de bachelorproef van Thomas Bruyneel en Lisa Geldof.

5.3 Evaluatie en bijsturing

Het reclamefilmpje op de blog laat ons toe de ouders of voogd(en) te betrekken bij het ontwerp en de SDG's.

Zowel de leerkrachten als de directie vond de bundel met suggesties om te werken rond SDG's in de klas een grote meerwaarde. Het biedt een rode draad om in elke graad op dezelfde manier aan de slag te gaan.

Eindconclusie

“Op welke manier brengen we SDG 16 aan bij de derde graad van het lager onderwijs met als doel het creëren van een vreedevolle en veilige plaats op school?” Met deze onderzoeksvraag begon ons ontwerp.

Om het begrip ‘wereldburgerschap’ bij te brengen aan de leerlingen, startten we met een introductieles rond wat een wereldburger nu precies is en wat deze zoal doet. Op die manier werden de leerlingen ondergedompeld in de mogelijkheden van het wereldburgerschap. Vanuit die informatie zoomden we verder in op de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG’s) aan de hand van een bordspel. Eenmaal de leerlingen vertrouwd waren met het begrip wereldburgerschap en de SDG’s, was het tijd om ons te focussen op één bepaalde SDG, namelijk SDG 16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten.

We gingen eerst in op vrede als rechtvaardigheid. Vandaag de dag is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind nog steeds vrij onbekend en wordt het nog vaak verkeerd geïnterpreteerd. Door kinderen in contact te brengen met hun rechten, voelen ze zich er meer bij betrokken. Om de rechten van het kind te ontdekken, ontworpen we een ‘Rechten van het kind route’. Voor het kind is het leren over de rechten ook leren om zich als een verantwoordelijke wereldburger te gedragen en dit vormt meteen de link met onze onderzoeksvraag.

Nadat de leerlingen hun rechten kenden, gingen we verder met vredeseducatie. De leerlingen maakten kennis met Gandhi en Martin Luther King aan de hand van hun levensverhaal dat werd voorgelezen uit de kinderboeken van Kleine Helden. Ze dachten na over manieren om zonder geweld een conflict op te lossen en gingen ermee akkoord dat geweldloos verzet de beste oplossing was. Zo gingen we over naar conflicthantering. Want hoe ga je nu zonder geweld een conflict oplossen? De leerlingen dachten stap voor stap na hoe ze te werk zouden gaan. In groepen stelden ze zo hun eigen stappenplan op om zo veel mogelijk conflicten op te lossen.

Nadat de leerlingen van de derde graad in contact kwamen met zowel vredeseducatie als met conflicthantering, kon er een veilig klas- een schoolklimaat gecreëerd worden. De school moest een vreedevolle en veilige speel- en ontmoetingsplaats worden waar iedereen terecht kon en waar iedereen volledig zichzelf mocht en kon zijn. Dit beantwoordt zowel aan de vraag van de school om ‘het nest’ te doen leven als aan doelstelling 16.

Doordat het ‘nest’ niet benaderd kon worden door het gezaaide gras, moesten we samen met de leerlingen een manier vinden om toch een plek te creëren waar iedereen zich veilig en welkom voelde. Een plek die er ook voor moest zorgen dat conflicten geweldloos opgelost konden worden. Door middel van een democratisch kringgesprek, kwamen verschillende voorstellen aan het licht. Zo kwam het bouwen van een hut en het hanteren van een herstelmuur vanuit de creatieve leerlingen zelf. De leerlingen zochten telkens naar voor- en nadelen bij elke suggestie om tot een haalbaar en optimaal ontwerp te komen.

Ondanks de vele verschillende ideeën en mogelijkheden, moesten we een selectie maken van slechts enkele ontwerpen. De leerlingen konden via een stembrief hun stem uitbrengen. Wij telden de stemmen en stelden een definitief ontwerp samen. De klasleerkrachten speelden nog kort even ‘advocaat van de duivel’ om mogelijke gebreken te ondervinden.

Alle leerlingen waren erg enthousiast om aan het ontwerp te beginnen. We vroegen hen om na te denken over hun talenten en een werkgroep te kiezen. Op die manier konden we in kleinere groepen werken aan de hut. De puzzelstukjes van onze hut evolueerden al snel tot een mooi geheel. De vooraf

gezaagde paletten werden opgestapeld en vastgehangen. Op het dak kwam een zeil met daarin een mengeling van potaarde en compostaarde. De compostaarde was het resultaat van het natuurlijk afval bijhorend bij het ontwerp van Thomas Bruyneel en Lisa Geldof. Het 'groene' dak vormt de link met de bachelorproef van Luka Deleersnijder en Kilian Vanhouteghem. De hut werd afgewerkt met een bankje binnenin en de vogel, die de rode draad vormt doorheen de bachelorproeven in de lagere graad, kreeg ook een mooi plekje boven de ingang.

Door middel van het reclamefilmpje weten zowel leerlingen, leerkrachten als directie waarvoor het hutje dient en wat de afspraken zijn. Dit is belangrijk om de rust te behouden. We vroegen de leerkrachten aan de hand van een affiche en een brief om de leerlingen aan te zetten de hut en de herstelmuur te hanteren zoals het hoort. Op lange termijn kan dit een meerwaarde bieden om een veilig en vreedevol klas- en schoolklimaat te bevorderen.

Ook de boom werd door de verschillende graden afgewerkt tot een mooi geheel. De letterlijke handtekeningen bevestigen dat de leerlingen mee willen werken om als wereldburger in te zetten op een bepaald doel en dat ze op lange termijn hun steentje zullen bijdragen. We voegden er nog een groen touw aan toe met knijpers zodat de boom nog een betekenis kan krijgen op lange termijn in de school.

Kosmo, de paradijsvogel te zien in het nest in de inkomhal van de school, vormt de rode draad doorheen ons eindwerk en die van de medestudenten. Deze vogel voelde dat de school voor hem en voor de leerlingen een warm nest bood en besloot om daar te verblijven. Soms vloog hij rond in de school en verloor hij een veer. Elke veer is telkens verbonden aan een duurzaam ontwikkelingsdoel. Wij werkten aan SDG 16, maar ook als wij weg zijn, kan Kosmo nog veren verliezen in de klas.

Om aan de overige SDG's te werken, voorzien wij een bundel met fiches. We stelden dit op samen met de andere studenten op vraag van de school. We komen zo tot een mooi geheel om op lange termijn te werken aan de duurzame ontwikkelingsdoelen.

Wij zorgden voor de basis en de start van een mooi project. Nu is het aan de leerkrachten om dit ontwerp op lange termijn te laten leven in de school. We hopen dat onze lessen een start kunnen zijn voor leerkrachten om met hun leerlingen in gesprek te gaan over wat zij nodig hebben om een vreedevol en veilig klas- en schoolklimaat te creëren. Wij zijn alvast heel erg tevreden met het resultaat dat we samen met de leerlingen bekwamen.

Onze bachelorproef heeft ons laten inzien dat wereldburgerschapeducatie echt een meerwaarde kan zijn voor een school. Persoonlijk vonden we het onderwerp heel interessant en leerrijk voor onze toekomst als leerkracht lager onderwijs. We zullen deze verworven kennis, inzichten en vaardigheden zeker meenemen in ons werk als leerkracht. Het proces van de bachelorproef heeft ons doen groeien op veel verschillende vlakken. Als toekomstige leerkrachten kijken we er naar uit om de kinderen te zien opgroeien tot echte wereldburgers.

Bibliografie

1. Basisschool Cosmicus. (z.d.). Wereldburgerschap. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van <https://www.bscosmicus.nl/kenmerken/wereldburgerschap-3/>
2. Bulckaert, W. (2019) *Wereldburgerschapeducatie: meer dan dikke truiendag*. Geraadpleegd op: <https://www.glo-be.be/nl/articles/wereldburgerschaps-educatie-meer-dan-dikketruiendag>
3. Buschgens, D. (2020, 6 mei). Een rustige ruimte op de speelplaats. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://fliphtml5.com/fogpj/fwuz/basic>
4. Dagen zonder Vlees. (2018, 20 januari) In Wikipedia. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Dagen_Zonder_Vlees
5. De la Fuente, N. (z.d.). Burgerschap in het onderwijs. <https://www.ipabo.nl/upload/publicaties/Afstudeerders/Noa%20de%20la%20Fuente%20-%20Burgerschap%20in%20het%20onderwijs.pdf>
6. Desein, J., Gouwy, R. (2016) *Inspiratiegids Wereldburgerschap op school*. Geraadpleegd op: https://bestanden.west-vlaanderen.be/webshop/Inspiratiegids_Wereldburgerschap_School.pdf
7. De Vree, F. (6 november 2019). Werkvorm zoemgroepen: Wandplaat. Geraadpleegd op 10 februari 2021 van <https://www.klascement.net/beeld/97248/zoemgroepen-wandplaat/?previous>
8. Djapo. (z.d.). Djapo - educatieve organisatie - expert Educatie voor Duurzame Ontwikkeling. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van <https://djapo.be/>
9. EcoScholen Antwerpen. (z.d.). 10 Voordelen van een natuurspeelplaats op school. Geraadpleegd op 3 april 2021, van <https://www.antwerpen.be/info/5d6f743f4072677438397aaa/10-voordelen-van-een-natuurspeelplaats-op-school>
10. Expertisecentrum opvoedingsondersteuning (2018) *Duidingstekst 'opvoeden is samenspel': allemaal wereldburgers*. Geraadpleegd op: <https://www.expoo.be/duidingstekst-opvoeden-is-samenspel>
11. Expoo. (z.d.-a). *Democratie en burgerzin*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.expoo.be/democratie-en-burgerzin>
12. Expoo. (z.d.-b). *Migratie*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.expoo.be/migratie>
13. Expoo. (z.d.-c). *Vrede en conflict*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.expoo.be/vrede-en-conflict>
14. Expoo. (z.d.). *Wereldeconomie en consumptie*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.expoo.be/wereldeconomie-en-consumptie>
15. Equator. (2021). Home - My Equator. <https://myequator.net>. <https://myequator.net/nl>

16. Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling. (z.d.). *SDGS: Sustainable Development Goals*. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://www.sdgs.be/nl>
17. Glob.be. (2015). Duurzame ontwikkelingsdoelen: alle hensen aan dek. https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/globe_2015_4_nl_v2.pdf
18. GO! (z.d.). M&M TOOLKIT BURGERSCHAP. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://pro.go.be/blog/Documents/Toolkit%20MM.pdf>
19. GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. (2016, 9 december). Actief burgerschap Visietekst van het GO! Geraadpleegd op 12 februari 2021, van https://pro.go.be/blog/Documents/GO!_Visietekst_Actief%20burgerschap_DEF.pdf
20. GoodPlanet. (z.d.). Pimp je speelplaats. Geraadpleegd op 1 april 2021, van <https://www.pimpjespeelplaats.be/gedeelde-ruimte-is-meer-ruimte.php>
21. IedereenLeest. (2019, 10 juli). Boekenruilkastjes in Vlaanderen. Geraadpleegd op 3 april 2021, van <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/boekenruilkastjes-vlaanderen>
22. Jeugdhulp. (2020). In Encyclo. Geraadpleegd op 17 februari 2020, van <https://www.encyclo.nl/begrip/jeugdhulp>
23. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2018 a). Krachtlijnen van het leerplanconcept. Geraadpleegd op 18 februari, van <https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen#!/concept/krachtlijnen>
24. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2018 b). ZILL-selector. Geraadpleegd op 15 februari 2021, van <https://zill-selector.katholiekonderwijs.vlaanderen#/>
25. Klasse. (2017, 12 oktober). Wereldburgerschap –. Geraadpleegd op 7 februari 2021, van <https://www.klasse.be/reeks/wereldburgerschapseducatie/>
26. Kleur bekennen (z.d.- a). Thematische invalshoeken. Geraadpleegd op 18 februari 2021, van <https://www.kleurbekennen.be/schema-ecm>
27. Kleur bekennen. (z.d.- b). Duurzame ontwikkeling. Geraadpleegd op 20 april 2021, van <https://www.kleurbekennen.be/thema/duurzame-ontwikkeling>
28. Kleur bekennen evolueert. (z.d.- d). Geraadpleegd op 18 februari 2021, van <https://www.kleurbekennen.be/kleurbekennenevolueert>
29. Kosmopolitisme. (2021, 9 januari). Wikipedia. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kosmopolitisme>
30. KRUIT; Giraud, C. (2020). Verschillende stromingen van wereldburgerschapseducatie. Geraadpleegd van <https://wijzinkruit.be/2020/12/11/issue-paper-1-global-citizenship-education-centre-of-expertise/>
31. KRUIT. (2021). Inspiratiegids digitale praktijken voor wereldburgerschapseducatie. Geraadpleegd van <https://wijzinkruit.be/wp-content/uploads/2021/01/Inspiratiegids-digitale-praktijken-in-WBE.pdf>
32. Kruit. (2020). Kruit – Kenniscentrum voor wereldburgerschapseducatie. <https://wijzinkruit.be/>

33. Leer.tips. (2020, 19 oktober). Zo werkt het werkt het werkgeheugen. <https://leer.tips/tip/het-werkgeheugen/>
34. Leuk om te Spelen. (2017). Heb jij Kletsplotje van onbekend al? - 2021 Leuk om te Spelen. <https://www.leukomtespelen.nl/spellen/kletsplotje/>
35. METROPLAN voor WERELDBURGERS Een gemakkelijke tool om diverse invalshoeken en thema's met elkaar te verbinden. Geraadpleegd op 18 februari 2020, van https://www.kleurbekennen.be/sites/files_klb/documents/metroplan_vouwfolder_v6.pdf
36. Mindset 'Winst en Korte termijn in perspectief met duurzaamheid'. | MVO Ambitie. (z.d.). MVOAmbitie. <https://www.mvoambitie.nl/blog/detail/165/mindset-winst-en-korte-termijn-in-perspectief-met-duurzaamheid>
37. Natuurpunt. (z.d.). Speelnatuur. Geraadpleegd op 3 april 2021, van <https://www.natuurpunt.be/pagina/speelnatuur>
38. NCDO, Verschoor, K., & De goede, I. (2012, september). Kinderen en mondiaal burgerschap. NCDO Amsterdam.
39. Nest. (z.d.). Geraadpleegd op 1 april 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/nest#.YGbsJZMzZsM>
40. OLE. (z.d.). OpenLuchtEducatie (OLE). Geraadpleegd op 3 april 2021, van <https://openluchteducatie.jimdofree.com/>
41. OVSG. (z.d.- a). Geïntegreerd werken aan wereldoriëntatie met aandacht voor techniek en wetenschappen. Geraadpleegd op 20 februari 2021, van <https://www.ovsg.be/ovsg/sites/default/files/standpunten/Visietekst%20splitsing%20WO.pdf>
42. OVSG. (z.d.- b). Radicalisering voorkomen. Geraadpleegd op 20 februari 2021, van <https://www.ovsg.be/ovsg/sites/default/files/standpunten/160421%20Visietekst%20Radicalisering%20voorkomen.pdf>
43. OVSG. (z.d.-c). Leerplanzoeker. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://schoolweb.ovsg.be/>
44. Oxfam. (2015). Education for global citizenship: a guide for schools. Geraadpleegd op 5 februari 2021, van file:///C:/Users/Admin/Downloads/Global_Citizenship_Schools_WEB.pdf
45. Panneels, K., Buyst, S., & Simons, C. (2015, 1 december). 15 jaar Millenniumdoelen: onvoldoende, maar hoopgevend. Glo.be. <https://www.glo-be.be/index.php/nl/articles/15-jaar-millenniumdoelen-onvoldoende-maar-hoopgevend>
46. Pedagogische begeleidingsdienst GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. (z.d). LEERPLAN GEWOON KLEUTER- EN LAGER ONDERWIJS Leergebied: WERELDORIËNTATIE (LEERGBIED MENS EN MAATSCHAPPIJ + LEERGBIED WETENSCHAPPEN EN TECHNIEK). Geraadpleegd op 12 februari 2021, van <https://pro.g-o.be/blog/Documents/2010-3%20WO.pdf>

47. Provincie West- Vlaanderen. (2020). Wereldhuis West-Vlaanderen. Geraadpleegd op 18 februari, van <https://www.west-vlaanderen.be/over-west-vlaanderen/bestuur-en-beleid/administratie/provinciale-diensten/wereldhuis>
48. Rahusen, P. (2015, 25 februari). Duurzaamheid: korte versus lange termijn. Skipr. <https://www.skipr.nl/blog/duurzaamheid-korte-versus-lange-termijn/#:%7E:text=Duurzaamheid%20is%20een%20langetermijnstrategie,voorzien%20in%20gevaar%20te%20brengen%27>.
49. Redactie Samsam. (2018, 15 november). Burgerschap met Samsam. samsam. <https://www.samsam.net/voor-leerkrachten/burgerschap-met-samsam>
50. RAN Centre of Excellence; Nordbruch, G., Sieckelinck, S. (2018). Transforming schools into labs for democracy. Geraadpleegd van https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-edu/docs/ran_edu_transforming_schools_into_labs_for_democracy_2018_en.pdf
51. Regionaal informatiecentrum van de Verenigde Naties. (2020, 17 januari). SDG 1. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://unric.org/nl/duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen/sdg-1/>
52. SDG Nederland. (2020, 28 juli). Doel 16. Vrede, justitie en sterke publieke diensten. <https://www.sdg-nederland.nl/sdgs-2/doel-16-vrede-veiligheid-en-rechtvaardigheid/>
53. Sluyterman, J. (2015, 14 april). Wat is er terechtgekomen van de Millenniumdoelen? De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/2705/wat-is-er-terrechtgekomen-van-de-millenniumdoelen/209013521420-d023342a>
54. SPRIET, H. (2019) *Wereldburgerschapseducatie op school werkt!?* Geraadpleegd op: <https://www.globe.be/nl/articles/wereldburgerschaps-educatie-op-school-werkt>
55. Stedelijk Onderwijs. (z.d.). *Wereldburgerschap*. Geraadpleegd op 15 februari 2021, van <https://www.stedelijkonderwijs.be/internationaal/wereldburgerschap-0-0>
56. Stedelijk beleid Onderwijs. (z.d.). Brede Scholen. Geraadpleegd op 1 april 2021, van <https://www.vgc.be/wat-biedt-n-brussel/stedelijk-beleid/brede-scholen>
57. Studio Globo. (2019). Studio Globo | Werk aan de wereld in je klas. <https://www.studioglobo.be/>
58. Sustainable Stories VZW. (z.d.). Duurzame kinderverhalen - Sustainable Stories - Maak een verschil. Geraadpleegd op 7 februari 2021, van <https://sustainablestories.be/nl/>
59. UC Leuven Limburg Moving minds. (z.d.). Wereldburgerschapseducatie Wat is wereldburgerschap? Geraadpleegd op 20 februari, van [file:///C:/Users/Admin/Downloads/310787-260219_PWOWBE_wat45c48%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/310787-260219_PWOWBE_wat45c48%20(6).pdf)
60. UCLL Hogeschool. (z.d.). Wat is wereldburgerschap? Geraadpleegd op 7 februari 2021, van <http://wereldburgerschapseducatie.ucll.be/>

61. UNESCO. (2016). *Schools in action, global citizens for sustainable development: a guide for teachers*. Geraadpleegd op: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246888>
62. UNESCO. (sd). *The ABCs of Global Citizenship Education*. Geraadpleegd op: <https://aspnet.unesco.org/en-us/Documents/The%20ABCs.pdf>
63. United Nations. (z.d.). Sustainable Development: Home. Geraadpleegd op 17 februari 2021, van <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>
64. Van Der Zant, J. (2012) Wereldburgerschap met ketchup. Lesgeven over wereldburgerschap, hoe doe je dat. Amsterdam: NCDO.
65. Vlaanderen. (z.d.). SDG 16. Duurzame ontwikkeling. Geraadpleegd op 28 maart 2021, van <https://do.vlaanderen.be/sdg16>
66. Welzijn en gezondheid op school Dikketruiendag. (z.d.). Geraadpleegd op 11 maart 2021, van <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/welzijn-en-gezondheid-op-school/dikketruiendag>
67. Wereldhuis West- Vlaanderen. (2017) Educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO), Dessein J., Lannoo S., Wereldhuis West- Vlaanderen, Inspiratiegids werken aan educatie voor duurzame ontwikkeling in je gemeente, (pp. 11) Sint- Andries: Provinciehuis
68. Wereldhuis West-Vlaanderen. (2016). Inspiratiegids wereldburgerschap op school (D/2016/0248/16). Ann Tavernier, directeur Externe Relaties en Europese programma's Provincie West-Vlaanderen. https://bestanden.west-vlaanderen.be/webshop/inspiratiegids_Wereldburgerschap_School.pdf
69. Werken aan de wereld. (z.d.). *Werken aan de wereld: wereldburgerschap*. Geraadpleegd op 15 februari 2021, van <http://www.werkenaandewereld.nl/docenten/wereldburgerschap/>
70. What we do. (z.d.). Sustainable Energy for All | SEforALL. Geraadpleegd op 19 februari 2021, van <https://www.seforall.org/what-we-do>
71. Wikikids. (z.d.). Duurzaamheid - Wikikids. Geraadpleegd op 3 april 2021, van <https://wikikids.nl/Duurzaamheid>
72. Wikipedia-bijdragers. (2021, 30 januari). Taalverwerving. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://nl.wikipedia.org/wiki/Taalverwerving>
73. WWF. (z.d.). Vergroening van de schoolomgeving. Geraadpleegd op 1 april 2021, van <https://wwf.be/assets/SCHOOL/WWF-Vergroening-van-de-schoolomgeving-werkboek-basisschool+-technische-handleiding.pdf>
74. YOUCA Youth for Change and Action. (2020). Wat doet YOUCA? Geraadpleegd op 11 maart, van <https://youca.be/over-youca>
75. 11.11.11. (2021). Wat en waarom. 11.11.11 Vecht mee tegen onrecht. <https://11.be/wat-en-waarom>

Bijlagen

1 Bijlage 1: Interview met onderdirecteur

Wat is de visie van de school?

Ik zal jullie eerst en vooral al een bundeltje meegeven met de visie van onze school.

We hebben eerst en vooral ons pedagogisch project. Dit pedagogisch project van de school is ingebed in het project van de katholieke dialoogschool. Op de school willen we iedereen verwelkomen van welke levensbeschouwelijke of religieuze achtergrond dan ook. We verwachten daarbij ook dat ouders echte partners zijn voor de opvoeding en vorming die de school hun kinderen verstrekt. Dit gaat dan over engagement voor iedereen. Ouders mogen van ons verwachten dat we hen zoveel mogelijk betrekken en zo samen de school maken.

Onze schoolvisie luidt 'De horizon bouwt aan een warm nest!'. Daarbij hebben we nog onze visie die gaat over de vier V's, namelijk verbondenheid, vrijheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid.

Verbondenheid gaat over het feit dat iedereen zich thuis en veilig moet voelen op de school en dat er een plaats is voor gaven, fouten en gebreken. Iedereen maakt er deel van uit, los van sociale klasse, herkomst, geloof enz. Daarbij zorgen we ook voor dankbaarheid en solidariteit en willen we elkaar in liefde dragen zetten elkaar aan tot geloof in eigen innerlijke kracht.

Vrijheid gaat erover dat je als persoon echt kan zijn en dat is belangrijk. Je moet jezelf kunnen zijn, je binnenkant kunnen tonen en kunnen praten over geloof en twijfels.

Vertrouwen is vanzelfsprekend. Ieder kind moet het gevoel van vertrouwen binnen onze schoolmuren ervaren. Op deze manier ontstaat er een optimale kans tot ontwikkeling. We willen dat de leerlingen hoog scoren voor welbevinden en betrokkenheid en daarvoor zijn geduld en vertrouwen essentieel. Ook als kinderen leergierig zijn of een leerachterstand hebben, willen we ze het vertrouwensgevoel geven dat we altijd klaarstaan om op ze op te tillen en geven hen kennis, vaardigheden en houdingen mee voor een goeie toekomst.

De laatste 'V', verantwoordelijkheid, gaat over respect, discipline en verdraagzaamheid op school. Voor elkaar, maar ook voor de omgeving. Zo zetten we als school sterk in op milieu en een duurzame wereld.

Als laatste hebben we nog vijf pijlers wat we willen bereiken met onze kinderen op het einde van de basisschool en dat zijn het geloof in eigen kunnen, leergierigheid, respectvol, sociaal en zelfstandig.

Hoe wordt het (wereld)burgerschap al geïntegreerd bij de leerlingen op jullie school?

Zoals in de visie al vermeld werd, werken we als school rond milieu en een duurzame wereld. Hierin integreren we ook kennis en vaardigheden om de leerlingen tot betere wereldburgers te maken.

Zijn er zaken die jullie zeker en vast willen zien voorkomen of uitgewerkt worden tijdens ons projectweken?

Een belangrijk aspect is natuurlijk het NEST. We zouden natuurlijk graag hebben dat hier iets mee wordt gedaan en dat dit meer zou geïntegreerd geraken bij leerlingen en ouders. Bij de ouders als dit lukt met de maatregelen natuurlijk, wat dat blijft altijd een beetje de kat uit de boom kijken.

Daarnaast zou het ook fijn zijn als we zien dat jullie project, activiteiten of wat dan ook, leeft op de school! Dat we doorheen de school zien waar de leerlingen mee bezig zijn.

Voor de rest lijkt het mij interessant om ook nog even te polsen bij de mentoren of er van hen nog specifieke verwachtingen zijn.

Zijn jullie al aan de slag gegaan met het NEST?

Zoals jullie kunnen zien is het NEST al gebouwd, al moeten de planten enz. wel nog meer rond het NEST groeien. De kinderen gebruiken dit al in speeltijden en af en toe kan hier wel eens gebruik van gemaakt worden tijdens een les, maar dit willen we dus nog veel meer uitbreiden.

Is er al iets gecommuniceerd naar ouders of externen toe i.v.m. het NEST?

Neen. De ouders zien natuurlijk dat dit aanwezig is, maar we hebben de ouders nog niet geïnformeerd over het doel en nut van dit NEST. Het zijn dan ook geen ideale periodes geweest om dit op te starten en de ouders er al bij te betrekken.

Waarom willen jullie precies deze SDG's in beeld brengen binnen de school?

Aangezien we als school inzetten op het milieu en willen werken aan een duurzame wereld en het NEST daarbij willen betrekken, deden we een aanvraag in het kader van de projectoproep 'Wereldburgerschap op school'.

Met deze aanvraag kregen we SDG's toegewezen van Het Wereldhuis en kregen we daarbij een subsidie om dit NEST meer uit te bouwen op school. Een deel van deze subsidie hebben we nog niet kunnen gebruiken en we zouden dit natuurlijk graag doen.

Hebben jullie zelf al een beeld van hoe deze SDG's in beeld moeten gebracht worden?

Er zijn SDG's toegewezen per graad, dat is grotendeels gebaseerd op leeftijd. We zouden dus zoals ik als zei zeker graag hebben dat er met SDG('s) een link wordt gelegd naar ons NEST. Daarnaast willen we wereldburgerschap meer integreren op de school aan de hand van deze SDG's en dus door jullie ontwerpweken hier op school. Dit zijn ook een heleboel SDG's en jullie hebben geen maanden de tijd, dus het lijkt mij vanzelfsprekend dat niet iedere SDG even sterk aan bod zal kunnen komen. Op welke SDG's jullie dan de grootste focus leggen, zal je eens moeten overleggen met de mentoren.

Is er een vereiste om ons project ook duidelijk te maken naar de buitenwereld, externen of ouders toe?

Niet direct een vereiste, maar het zou natuurlijk zeer leuk en aantrekkelijk zijn voor de buitenwereld als ze zien waarmee jullie en de school mee bezig zijn. Opnieuw, dit is niet altijd even gemakkelijk met de coronamaatregelen, dus deels zal dit afwachten worden. Als externen en ouders niet echt betrokken mogen worden op de school, dan zou het nog steeds tof zijn moest jullie project hun aandacht trekken bij het bv. afzetten en afhalen van de kinderen op school. Ze mogen hiervoor een stuk binnen de school treden. Misschien kan er iets voorzien worden om hun aandacht en interesse te trekken?

Tot waar mogen ouders of externen de school binnentreden om hun kind(eren) op te halen?

De ouders mogen tot aan het NEST binnentreden op school om hun kinderen af te zetten of op te halen. Je kan dit ook zien door de paal met ontsmettingsgel die daar aanwezig is. We vertrouwen hier dan ook op de ouders dat ze zich hieraan houden en hier ook niet té lang staan. Hoe graag we ouders ook willen betrekken, gesprekken aangaan met hen en de ouders met elkaar, het is nu eenmaal niet mogelijk en toegelaten in deze tijden.

Als dit coronaveilig en binnen de maatregelen gebeurt, is er dan een mogelijkheid tot het meer betrekken van de ouders binnen de school via ons project?

Dat zou natuurlijk super zijn, maar het is zoals eerder gezegd en zoals jullie ook wel weten, afwachten. De maatregelen zullen uitwijzen wat wel en niet mag en met die informatie zullen wij beslissen wat wij toelaten op de school. Jullie mogen altijd met voorstellen afkomen natuurlijk!

2 Bijlage 2: Whole school approach

Wat is whole school approach?

Een whole school approach zijn acties van duurzaamheid waarbij alle leden van een schoolteam (directie, leraars, kinderen, ouders en families) zich verantwoordelijk voelen en een actieve rol spelen in het voorkomen dat er iemand uit de boot valt of iemand benadeeld wordt. Deze acties dienen om het leren, het gedrag en het welzijn van de leerlingen te verbeteren. Natuurlijk is dit voor elke school anders. Iedere school heeft andere standpunten die ze vooropzetten of andere acties om hieraan te voldoen. Maar als we het hebben over een whole school approach kunnen we wel telkens teruggrijpen naar dezelfde kernelementen. (zie foto 1)

Wie deze 'bloem' van whole school approach wil lezen moet beginnen bij het deeltje van omgeving. Dit komt doordat vragen uit de leefwereld over duurzame ontwikkeling van de leerlingen en dus de omgeving altijd het vertrekpunt vormen. Curriculum, didactiek, omgeving en bedrijfsvoering helpen dan om een antwoord op die vragen te voeren in samenhang met de visie van de school. Met curriculum bedoelen ze het leerplan. Welke leerstof en doelen moeten behaald worden? Met professionalisering wordt er gedoeld op de leerkrachten. Hoeveel kennen ze al over het onderwerp? Er wordt ook niet verondersteld dat je al alles weet, maar je kan er wel over bijleren. Bij didactiek doelen ze op de manier hoe het overgebracht wordt naar de leerlingen. Als laatste is er dan nog de bedrijfsvoering. Een ander woord voor bedrijfsvoering is management. Hier kijken we dus hoe we activiteiten kunnen uitvoeren en wat de mogelijkheden zijn. Al deze vier elementen staan natuurlijk altijd in relatie met de visie van de school.

Het belangrijkste bij deze kernelementen is dat we deze zeker niet los van elkaar zien. Deze elementen staan ten allen tijde verbonden met elkaar. Dit wordt dan ook doorgetrokken voor de activiteiten die hierbij worden uitgevoerd. Niets mag los van elkaar gezien worden. In alle delen van je activiteiten moet een verbinding zijn om zo te antwoorden op de vragen van de leefwereld van de kinderen ter betrekking van duurzaamheid.

Waarom whole school approach?

Whole school approach is eigenlijk een manier van toekomstgericht onderwijs. Met deze manier wilt men de kinderen meer bijbrengen dan gewoon wat kennis. We willen ook bijdragen tot de ontwikkeling van de kinderen. Dit doen we doordat er veel verandering zal nodig zijn om de leerlingen voor te bereiden op de participatie in een duurzame samenleving. De kinderen spelen als het ware redders van de samenleving. Onze wereld is door onze manier van leven een pijnlijk punt geworden in onze maatschappij. Daardoor zijn, zoals we al aangehaald hadden, de veranderingen die moeten gebeuren niet miniem.

Cyclus

Wat heel belangrijk is bij de whole school approach, is dat we onthouden dat dit nooit stopt. Het is als het ware een cyclus waar nooit een einde aan komt. De stappen blijven zich herhalen, en mogen ook nooit overgeslaan worden.

- We beginnen met het PLAN. Je moet ergens beginnen, en hier is het dan belangrijk om alles goed te kaderen en te benoemen. Stel je doelstelling voor dat je wil bereiken.
- Daarna kan je naar DO gaan. Voer alles wat je hebt uitgedokterd in PLAN uit. Dit vindt als het ware plaats in de onderwijspraktijk.
- Na DO komt de evidente stap van CHECK. Je evalueert alles wat je gedaan hebt. Dit kan je zelfs doen met je vooropgestelde doelstellingen. Als je al wat verder in het proces bent, en je de cyclus al een paar keer hebt herhaald, kan je ook de check doen met zaken die gebeurd zijn in het verleden.
- De laatste stap is ACT, kijk hoe je nu alles kunt bijstellen aan de hand van wat je gevonden hebt bij CHECK. Natuurlijk kan het ook zijn dat je moet aanpassen aan de hand van de actualiteit.
- Daarna komen we terug bij PLAN. Pas je doelstelling terug aan door gebruik te maken van de vorige stappen van je proces. Zo kan je terug het volledige proces doorlopen.

3 Bijlage 3: Lange termijn

Hier gaan we wat dieper in op deze lange termijn (suggesties). Het is namelijk de bedoeling dat ons ontwerp of onze ontwerpen op de school blijven leven, ook na dat we weg zijn. En aangezien we aan de slag gaan met deze Whole School Approach en 'Het Nest', implementeren we deze lange termijn hierop. Deze lange termijn kunnen we dan koppelen aan verschillende zaken, namelijk ons overkoepelend en centraal ontwerp, duurzaamheid en 'Het Nest'.

WSA: overkoepelend ontwerp

Het ontwerp rond onze 'vogel' dat nog later duidelijk wordt uitgelegd, moet een beeld worden in de school. Dit past binnen de visie van de school over hun 'warm nest' en binnen 'Het Nest' zelf. Dit ontwerp komt voor doorheen de ganse school in zowel klassen, gangen, de speelplaats enz. Om dit effectief te realiseren, dit binnen de school te integreren en kinderen bewust te maken van het doel achter deze 'vogel', wordt dit op lange termijn gezien. Het is zowel voor ons als voor het schoolteam de bedoeling dat ze deze bewustwording rond deze duurzaamheid en rechtvaardigheid ontwikkelen en dat gaat niet door hier zomaar een weekje mee bezig te zijn. Dit moet iets zijn waar ze constant mee in aanraking komen, steeds mee bezig zijn en een gedeelde, verankerde visie voor zowel leerlingen als leerkrachten naar boven brengt. Daarom moet dit project ook op de school leven als we er als studenten niet zijn en niet mee bezig zijn.

Op lange termijn kan dit de leerlingen hier onbewust mee in aanraking laten komen doorheen de school zelf, maar ook bewust door hier juist (inter)actieve werkvormen mee gepaard te laten gaan. Daarnaast kan dit naast 'De Axenroos' die ze doorheen de school in de kijker stellen, ook zo'n visie en verwijzingspunt worden. Doorheen de lessen kan hiernaar verwezen worden of gebruik van gemaakt worden, dit zowel op theoretische als praktische manieren van werken.

Bewustwording duurzaamheid = langetermijnstrategie

Binnen de school moet de visie omtrent duurzaamheid en rechtvaardigheid, gekoppeld aan deze SDG's bewustwording bij de leerlingen ontwikkelen. Net zoals duurzaamheid zelf, is de bewustwording hiervan iets dat veel meer effect heeft op lange termijn. Projecten op school rond duurzaamheid en rechtvaardigheid zullen ook pas effect hebben op lange termijn. Men kan niet zomaar één duurzame, maar korte interventie ondernemen en groots resultaat verwachten. Net zoals men geen bewustwording bij de kinderen kan verwachten op lange termijn, als wij zomaar wat korte interventies ondernemen. Men moet er veel mee bezig zijn over een meer gespreide periode. Het is een langetermijnstrategie, een definitie luidt zelfs: *'ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen'*. (Skipr, 2015).

Net zoals, binnen een bedrijf, winst op korte termijn niet altijd leidt tot winst op lange termijn of winst voor een individueel bedrijf is niet altijd winst voor de maatschappij en/of aarde. (MVO Ambitie, z.d.). Dus bewustwording, actie of aanraking met deze onderwerpen op korte termijn, zal dus niet altijd leiden tot bewustwording op lange termijn of bewustwording bij één leerling, wil niet zeggen dat er bewustwording is voor een ganse school. En ons doel is dus wel degelijk om bewustwording te zorgen en dit wil zeggen, dat ze zich hier na 'twee weken' ook nog steeds bewust van zijn.

Ons werkgeheugen bestaat uit een aantal onderdelen die een brug vormen naar het langetermijngeheugen en kan maar een beperkte hoeveelheid informatie aan. Het verwerkt allerhande prikkels die we binnenkrijgen en zet deze dus door naar het langetermijngeheugen. Nieuwe informatie wordt dus gekoppeld aan bestaande informatie en er worden linken gelegd. Om de bewustwording dus te laten werken op lange termijn, zal ons project dus ook op lange termijn moeten aanwezig zijn. We hebben binnen het werkgeheugen namelijk volgende zaken: executieve functie, fonologische lus, visueel-ruimtelijk kladblok en episodische buffer. Wij gaan ons vooral focussen op

het visueel-ruimtelijke kladblok, dat visuele informatie en ruimtelijke relaties tussen voorwerpen kort vasthoudt. Dit is natuurlijk op korte termijn, maar als we dit ook deels koppelen aan de fonologische lus, waarbij spraak en andere vormen van auditieve informatie verwerkt wordt, dan komt hier een link of de episodische buffer tot stand. Door deze steeds aanrakingen met ons project en deze episodische buffer, zal een link gemaakt worden naar het langetermijngeheugen. Kort gezegd zullen woorden en beelden combineren. (Leer.tips, 2020).

Lange termijn doel

Als we op lange termijn iets willen bereiken, gaan we hiervoor ook een lange termijn doel of doelen moeten opstellen. Deze doelen geven vaak een ideaal aan, iets wat op dit moment nog onbereikbaar is. Het moet bij het opstellen van een doel duidelijk zijn waarom het doel wordt gesteld en wat je wilt bereiken met dit doel. Daarnaast kunnen we ons ook afvragen wie er betrokken is en waar en wanneer eraan gewerkt wordt. Met deze vragen of ook wel de 'W-vragen' genoemd, kunnen we ons afvragen hoe we het doel kunnen bereiken. Daarnaast is er nog de vraag of er subdoelen zijn en kunnen we werkdoelen benoemen om gericht aan ons doel te werken? Deze W-vragen gebruikt u ter voorbereiding voor het formuleren van uw doelstellingen. (Casus Op Maat, 2015).

- Wat wil je bereiken?
- Waarom wil je dit doel bereiken?
- Wie zijn erbij betrokken?
- Waar ga je aan het doel werken?
- Wanneer moet het doel behaald zijn en wanneer ga je eraan werken

Lange termijn doelen zijn vaak niet concreet. Het is ook logisch dat deze daarom anders geformuleerd worden dan doelen waaraan je gericht wilt werken. Doelen die je op korte of middellange termijn wilt bereiken moeten concreet opgesteld zijn. Is je hoofddoel of subdoel moeilijk om specifiek te formuleren? Gebruik in dit geval werkdoelen op stapsgewijs aan je hoofddoel te werken. (Casus Op Maat, 2015).

In een werkdoel moet duidelijk en specifiek staan wat er wordt nagestreefd en dit moet meetbaar zijn. Het doel heeft een start- en eindpunt, door betrokkenen geaccepteerd worden en realistisch zijn. Met andere woorden, u heeft dan een SMART geformuleerd doel. Deze methode wordt vaak gehanteerd voor het opstellen van doelen. (Casus Op Maat, 2015).

- **S**pecifiek
- **M**meetbaar
- **A**acceptabel
- **R**realistisch
- **T**tijdgebonden

Als laatste hebben we ook nog de POP en PAP en je doelen. In je POP of Persoonlijk Ontwikkel Plan neem je doelen gericht in je ontwikkeling op. Wanneer men een opleiding volgt en hiervoor een POP maakt, kun je daarin ook leerdoelen van de opleiding opnemen. Wanneer je een aantal doelstellingen hebt geformuleerd, dan kun je een PAP of Persoonlijk Actie Plan opstellen. Aan de hand van je PAP kan je ook aan je doelen werken, maar men geeft hier een overzicht weer van al je doelstellingen, de volgorde en wat je eventueel nodig hebt om aan deze doelen te werken. Je houdt hier dan ook bij wanneer een doel is behaald. Stel deze doelen ook op voorhand op aan de hand van de SMART methode, want dan hoeft je niet veel aan je doelstellingen in je actieplan toe te voegen. (Casus Op Maat, 2015).

Succesfactoren

Doelen bereiken op lange termijn gaat niet zomaar. Je kan ze niet opstellen en verwachten dat alles uit zichzelf tot een goed einde komt. Daarom geef ik hier twee succesfactoren mee. Deze kunnen helpen om doelen op lange termijn te realiseren. Deze kunnen in allerlei situaties gebruikt worden. Dit kan op vlak van sport, een bedrijf, je school of klas ...

Deze tips kunnen je als leidinggevende of als lid van een team heel wat helpen! Je hoort het goed, je hoeft daarom geen leidinggevende te zijn. Je kan perfect als teamlid voor motivatie zorgen voor jezelf en anderen, even het voortouw nemen en zoveel meer. Als men dit doet, houdt volgende succesfactoren in je gedachten.

Enerzijds gaan we het hebben over het 'continu verbeteren' en anderzijds over 'vastberadenheid'. Denk maar aan atleten. Ze willen zichzelf continu verbeteren en ze hebben vastberadenheid nodig om hun doelen te bereiken. Denk maar aan een marathon, het beklimmen van een berg, ... Je kan dit niet zomaar. Hiervoor stel je een doel op. Op weg naar dit doel, ben je jezelf steeds aan het verbeteren en hier is vastberadenheid voor nodig. Ze moeten trainen, deze training gaat niet vanzelf. Hierdoor komen ze dichterbij hun doel. Hetzelfde kan gezegd worden binnen een schoolteam met lange termijn doelen. Je moet gedisciplineerd aan het schema werken, consequent werken, blijven werken en steeds verbeteren tot de doelen zijn bereikt. Als men een weg naar een doel opstelt, moet men deze weg ook nog afleggen! Anders zal het doel nooit bereikt worden!

Het continu verbeteren is het dagelijks op zoek gaan naar "wat kan ik nog verbeteren?" of "wat kunnen wij nog verbeteren?". Je stelt je dagdagelijkse werking in vraag. Dit kan negatief overkomen, maar op deze manier wil men ook de dingen die je goed doet verduidelijken! Wie weet kunnen deze zelfs nog beter en kan dit voor nóg betere resultaten zorgen. Streven naar perfectie is niet nodig, want anders lijkt dit onbegonnen werk. Maar we streven wel naar continu verbeteren en dat kunnen hele kleine stapjes zijn, maar iedere stap naar je doel is een stap vooruit. Elke dag een kleine stap vooruit is na één jaar ... 365 kleine stappen vooruit. In vergelijking met iemand die geen enkele stap zet of jezelf die geen enkele stap vooruit zou gezet hebben, is dit natuurlijk een groot verschil. We gaan onze processen, onze activiteiten, onze werking, onze dagdagelijkse handelingen analyseren en trachten te verbeteren. Dit wordt ook wel 'procesmatig werken' genoemd. Dit kan ook voor de andere medewerkers zorgen voor aangenamer werken en leiden tot een performanter team. Dit zal daarnaast automatisch zorgen voor meer succes en geluk. (School voor Leiderschap, 2018).

Er waren natuurlijk twee succesfactoren en de tweede is vastberadenheid. Als men dit heeft, is het al snel duidelijk dat men er écht voor wil gaan! Je weet wat je lange termijn doelen zijn en je gaat er voor. Je hebt hierbij ook de nodige discipline om te doen wat er moet gebeuren en zo het doel te bereiken. Dit is natuurlijk ook niet vanzelfsprekend. Maak een duidelijke planning met wat er wanneer moet gebeuren, zo zijn de stappen naar je einddoel ook visueel zichtbaar, kan je deze als leidraad gebruiken en zal dit je beter vooruithelpen. Focus je daarnaast ook op de goede dingen en dat zijn de dingen die je dichterbij het doel brengen. Dingen die je niet dichterbij je doel brengen, zal je verminderen of zelfs vermijden of verwijderen. Hierdoor gaan we die goede dingen ook versterken en verbeteren. We gaan het project écht realiseren: van droom via doel naar daad! Dit gaan we doen door 'projectmatig werken' toe te passen. Door deze vastberadenheid bereiken we samen de vooropgestelde doelen, zorgt dit voor meer geluk bij al onze belanghebbenden en worden we er dus allemaal beter van door gedisciplineerd samen te werken aan deze doelen. (School voor Leiderschap, 2018).

Als conclusie kunnen we dus stellen dat we de goede dingen goed doen en nog beter doen. We combineren het continu verbeteren met vastberadenheid om er te geraken. We laten het procesmatig- en projectmatig werken mooi naast elkaar evolueren richting ons doel. Op deze manier

vloeien de dagelijkse activiteiten en de lange termijn werking mooi in elkaar. (School voor Leiderschap, 2018).

Valkuilen

Als men werkt aan lange termijn doelen, gaat dit dus natuurlijk over een lange termijn. Men kan dus niet verwachten dat dit doel snel bereikt wordt of dat men snel resultaat ziet. Trust the proces! Dit is natuurlijk niet altijd even eenvoudig voor een team of bepaalde teamleden. Aan lange termijn doelstellingen zijn er dus ook wel wat valkuilen verbonden en deze gaan we hier bespreken, samen met wat acties die je kan ondernemen om deze valkuilen te voorkomen.

Onderzoekers van de Harvard Universiteit stellen dat het opstellen van doelen in organisaties (jaarplannen, POP's, business plannen, projectplannen etc.) kan leiden tot systematische problemen. (De Moeiteloze Manager, 2017).

Zo kunnen volgende problemen of valkuilen voorkomen:

- **Vernauwde focus** – door je focus scherp op je doel te richten loop je het risico al wat belangrijk is “in de buurt” over het hoofd te zien. Andere onderdelen van de taak blijven liggen.
- **Onethisch gedrag** – onderzoek toont aan dat medewerkers van bedrijven te hoge prijzen vragen of onjuist rapporteren, alleen om hun doelen te halen.
- **Toegenomen risicovol gedrag** – medewerkers wegen risico's te optimistisch, omdat bij een reële weging doelen niet altijd haalbaar blijken te zijn
- **Afgenomen samenwerking** – het halen van doelen op de korte termijn staan het bouwen van relaties in de weg.
- **Afgenomen intrinsieke motivatie** – medewerkers richten zich sterker op externe doelen dan op onderwerpen die ze zelf interessant vinden en waar ze goed in zijn.

(De Moeiteloze Manager, 2017).

Dit is dus ook een algemene valkuil, namelijk door te focussen op specifieke doelen wordt feitelijk over het hoofd gezien wat buiten de kaders van de doelen valt!

Als men iets wil bereiken, zal men doelen opstellen. Maar om deze valkuilen te omzeilen, kan je deze vragen stellen bij het formuleren van doelen en tijdens het werken aan deze doelen. Men moet hier niet éénmalig aan denken. Het is een constant proces van evaluatie.

- **Hoe specifiek zijn mijn doelen?** Té specifieke doelen beperken je te sterk.
- **Hoe uitdagend zijn je doelen?** Té uitdagende doelen werken demotiverend als je ze niet haalt.
- **Wie stelt de doelen op?** Voel je je gecommitteerd aan doelen die door anderen worden opgesteld.
- **Hebben de doelen het juiste tijdsvenster?** Alleen doelen voor de korte termijn overschaduwen resultaten op lange termijn.
- **Hoe is de verhouding tussen het doel en de risico's die je moet nemen?** Is dit verantwoord?
- **Hoe is de relatie tussen doelen en onethisch gedrag?** Kan het leiden tot valsspelen of liegen?
- **Passen de doelen wel bij iedereen?** Zijn ze voldoende op maat gesneden voor het individu?
- **Wat is de invloed van de doelen op de organisatiecultuur?** Wil je meer samenwerking? Maak dan teamdoelen.
- **Zijn de medewerkers wel intrinsiek gemotiveerd?** Doelen kunnen dit in de weg staan.
- **Wat wil de organisatie uiteindelijk bereiken?** Als de omgeving complex is, en dat is hij meestal, richt je dan vooral op leren en ontwikkelen in plaats van resultaat.

(De Moeiteloze Manager, 2017)

4 Bijlage 4: Rechten van kind route

Fiches

RECHT OP SPEL

Spelletjes uit de wereld

Ken je traditionele spelen? Niet alle kinderen spelen dezelfde spelletjes. Ze doen ook niet allemaal aan dezelfde sporten.

In India is cricket de populairste sport. In Afrika spelen kinderen vaak voetbal. Maar Afrikanen hebben ook traditionele spelletjes, zoals "yote" of "awale". Die spelletjes speel je met z'n tweeën en met stenen (of iets dergelijks). Je hebt een bord met vakken nodig dat je bijvoorbeeld op de grond kunt tekenen. Het is de bedoeling om de pionnen van je tegenstander te veroveren.

Andere spelletjes worden zowat overal ter wereld gespeeld, zoals hinkelen. En overal ter wereld weten kinderen wat een springtouw is.

En jij, wat speel jij? Welke sporten en spelletjes zijn populair bij jou op de speelplaats?

.....
.....
.....

Wat zou er nog kunnen bijkomen voor jouw school?

.....
.....

RECHT OP INSPRAAK

Ja, ik participeer!

Op school, thuis of in je vrije tijd heb je zeker geleerd om je mening te geven, om te zeggen wat je denkt over bepaalde dingen... Dit noemt men participatie.

Geef enkele voorbeelden: op welke manier participeer jij in je leven?

Thuis:

.....
.....

Op school:

.....
.....

In mijn vrije tijd:

.....
.....

RECHT OP INFORMATIE

Als ik dat nu eerder wist...

Kinderen gaan naar school om informatie te ontdekken en erover bij te leren. Ook thuis kunnen wij bijleren. Dit door bijvoorbeeld naar het nieuws te kijken, de krant te lezen, tijdschriften te bekijken enzovoort.

Hoe ontdek jij nieuwe informatie thuis?

- Wie leest de krant?
- Wie kijkt naar het nieuws?
- Wie kijkt naar Karrewiet?

Waarvan leer je nog?

.....

.....

.....

.....

RECHT OP GELOOF

Ik geloof (niet) dat...

Er zijn heel wat religies waarin je kan geloven. De keuze ligt bij jou. Religies die bekend zijn over de hele wereld worden ook wel, wereldreligies genoemd. De vijf bekendste wereldreligies zijn te vinden in de woordzoeker. Het is nu aan jullie om ze te vinden.

L	G	N	X	Y	G	C	F	E	L	M
S	I	E	U	C	X	Y	M	G	F	O
Q	H	I	N	D	O	E	I	S	M	E
M	O	D	N	E	T	S	I	R	H	C
H	B	O	E	D	D	H	I	S	M	E
A	W	O	I	S	L	A	M	Q	I	P
U	B	B	W	A	Y	O	H	C	Y	W
M	O	D	N	E	D	O	J	U	O	P
R	P	B	H	M	Y	R	L	Y	T	M
O	I	Q	K	N	P	S	T	V	P	Y
B	R	N	J	O	I	C	X	L	B	U

BOEDDHISME
ISLAM
CHRISTENDOM
JODENDOM
HINDOEÏSME

Ken jij nog een religie of geloof?

.....

.....

.....

RECHT OP GEZONDHEIDSZORG

Hallo! Ik heet Nina. Ik woon met mijn ouders in een klein dorpje in de Dominicaanse Republiek. Vandaag heeft de verpleegster van het medisch centrum me gewogen. Mijn mama Rosa is heel gelukkig: ik heb terug een normaal gewicht. Bij mijn geboorte was ik niet zo gezond. Mijn mama had niet altijd genoeg geld om gezond en gevarieerd voedsel te kopen. Daardoor had ik te weinig kracht en groeide ik slecht. In het medisch centrum kreeg ik enkele weken beter voedsel: melkpoeder, pap... Ik kreeg ook medicatie en vaccins. De verpleegster gaf mama enkele goede tips. En nu gaat het veel beter met mij.

Wat was het probleem van Nina? Wanneer een kind ondervoed is, betekent dit dan enkel dat het te weinig eten heeft? Bespreek.

Schrijf onder de zinnen of je akkoord bent of niet en leg uit waarom.

1. Het is niet erg dat een kind enkel rijst eet, als het maar geen honger heeft.

.....

2. Alle kinderen hebben het recht om verzorgd te worden, zelfs als hun ouders geen geld hebben.

.....

RECHT OP OPVOEDING

Hallo, mijn naam is Eline. Ik vind het helemaal niet leuk om naar huis te gaan. Papa en mama worden vaak heel boos. Dan gaan ze slaan op deuren en op meubels. Soms slaan ze ook op mij. Ik verstop mij dan vaak in mijn kamer achter de deur. Achteraf zeggen ze soms sorry, maar vaak laten ze mij gewoon huilen. Ik zou eens willen voelen hoe het is om een knuffel te krijgen die geen pijn doet.

Hopelijk weten jullie wel hoe het voelt om knuffels te krijgen. Is dit niet het geval, praat hier dan zeker over met een juf of meester. Want ook dicht bij ons komt dit vaak voor.

Voer de opdrachten uit en kijk hoe sterk jij een andere persoon kan vertrouwen in je persoonlijke bubbel.

RECHT OP PRIVACY

Geheim!

Je hebt ook het recht op privacy. Dit wil zeggen dat je geheimen mag hebben, dat je zaken voor jezelf mag houden, dat je gegevens geheim kan houden, dat je even alleen mag zijn zonder dat een ander weet wat je doet en zoveel meer.

Trek om de beurt een kaartje en lees het luidop voor.
Op de kaartjes staan vragen over privacy.
Bespreek de vragen met je groep.

Voorbeeld:

Wie heeft een TikTok-account, staat dit openbaar of privé?
Wie schrijft in een dagboek, mogen anderen dit lezen?
Wat als je een liefdesbrief schrijft en die komt bij een andere persoon terecht, zou je dit leuk vinden?
Wie weet allemaal het wachtwoord van je accounts?
Kunnen jouw ouders op jouw sociale media-account?
...

RECHT OP VOEDING

Pffff, weeral rijst?

Bespreek volgende vragen:

- Wat is je lievelingseten?
- Denk eens na over de producten die in het gerecht zitten. Komen deze uit onze streek of uit een ander land?
- Eet je altijd je bord leeg?
- Wat is voedselverspilling? Bespreek met je groepje.
- Hier op school worden ook warme maaltijden aangeboden. Wat vind je op school het lekkerst?
- Zou hier op school veel voedsel verspild worden?
- Wat kan je doen om voedselverspilling tegen te gaan?

RECHT OP GOEDE ARBEIDSMOMSTANDIGHEDEN

Ik, de vaatwasmachine legen, nee hoor!

In het beste geval gaan kinderen naar school net zoals jullie. Op school kunnen ze spelen, leren, vrienden maken en zoveel meer. Maar voor sommige kinderen is het niet mogelijk om naar school te kunnen gaan. Soms moeten ze werken om geld te verdienen voor het gezin. Het werken op zich is al niet leuk. Het recht op goede arbeidsomstandigheden zorgt er gelukkig nog voor dat ook de omstandigheden draagbaar zijn. We bedoelen hiermee dat kinderen niets gevaarlijks moeten doen, niet te veel moeten werken en genoeg verdienen voor hun werk.

Vaak moeten kinderen kleine vervelende taken doen. Voor die taken verdienen ze dan een klein beetje geld. Ze doen deze taken de hele week lang. En er moet vaak ook snel gewerkt worden.

Nu is het aan jullie. Hoe snel kunnen jullie de strijkparels per kleur sorteren? Schrijf je score nadien op het blad.

Niet/wel gelukt? Tijd: .....

RECHT OP ONDERWIJS

Waarom gaan miljoenen kinderen niet naar school?

In heel veel landen zijn er te weinig scholen en leerkrachten. Vaak is er ook een tekort aan materiaal: hoe kan je lesgeven zonder boeken, schriften, banken of schoolborden? Sommige klassen tellen enorm veel leerlingen. Het gebeurt dat kinderen eerst kilometers moeten stappen om naar school te gaan. En soms houden ouders hun dochters thuis uit angst dat ze onderweg naar school lastiggevalen worden. De lagere school zou overal ter wereld gratis moeten zijn, maar vaak moeten ouders inschrijvingsgeld, schoolmateriaal of een uniform betalen. Dit kunnen niet alle ouders betalen. Sommige kinderen moeten stoppen met school omdat hun ouders hen nodig hebben om thuis of op het veld te helpen. Dat is een groot probleem, want als de kinderen niet naar school gaan, blijven ze in de armoedespiraal vastzitten. Als kinderen zich niet kunnen ontwikkelen, ontwikkelt ook het land niet!

Bepaalde zaken binnen de school staan het recht op onderwijs in de weg. Zoek ze op in het artikel en stel een oplossing voor.

1. ....
2. ....
3. ....

RECHT OP BESCHERMING

Het Verdrag wil alle kinderen die het nodig hebben beschermen.

Hallo! Ik heet Flor. Ik woon in El Salvador, ik ben 17 jaar en ik werk bij een familie. Ik sta om 2u 's morgens op. Eerst moet ik een kilometer wandelen tot aan de eerste bushalte. De busrit is lang en vermoeiend. Om half vijf 's morgens kom ik toe bij de familie waar ik werk. Mijn eerste taak is het verzorgen van de baby. Daarna maak ik het ontbijt klaar voor de hele familie. Ik strijk, doe de was en veeg de vloer. Ik maak ook de andere maaltijden klaar: het middageten, het vieruurtje en het avondeten. Tussendoor houd ik me met de baby bezig. 's Avonds, na het werk, ga ik naar school. Meestal ben ik heel moe als ik op school toekom. Ik werk 13 uur per dag. Eén dag per maand blijf ik thuis en kan ik rusten. Het is niet gemakkelijk. Maar ooit word ik leerkracht!

Wat doet Flor tussen het moment dat ze opstaat en weer gaat slapen? Waarom moet Flor bij een andere familie gaan werken, denk je? Denk je dat het werk dat Flor doet te zwaar is voor haar? Waarom?

Ontwerp vier verbodsborden over het recht op bescherming en vul de zinnen aan:

Verboden een kind te slaan!

Verboden een kind uit te buiten!

Verboden van een kind een soldaat te maken!

Verboden om .....!

RECHT OP VERENIGING

Bonjour! Wij leven in Kita, in Mali. We zijn lid van een club in onze school. We schrijven artikels voor de "Kinderkrant". We leren ook vanalles dat nuttig kan zijn voor het leven in ons dorp. En we bedenken allerlei projecten. We vragen bijvoorbeeld aan het dorpshef om waterputten te graven. En we tonen aan de mensen hoe ze de ruimte rondom de putten proper kunnen houden zodat het water niet vervuild wordt. We hebben ook hygiëne regels bedacht samen met andere kinderen en volwassenen. In onze krant hebben we uitgelegd met welke handelingen je water proper kan houden. De kinderen van de school zijn allemaal op de hoogte en weten hoe je je kunt beschermen tegen ziektes. Dankzij onze acties zijn er positieve veranderingen in onze gemeenschap.

Noem twee activiteiten op die de leden van de club doen. Vind jij dat deze kinderen deelnemen aan het leven in hun dorp?

En jij? Maak je deel uit van een club? Ken je er?

.....

Als er op school nog een club zou gevormd worden? Wat zou die dan doen?

.....

Zou je deelnemen aan een club voor tuinieren op school?

.....

JOUW RECHTEN STAAN ZWART/WIT OP PAPIER. GEEF ZE KLEUR.

Recht op spel

En jij, wat speel jij? Welke sporten en spelletjes zijn populair bij jou op de speelplaats?

.....
.....
.....

Wat zou er nog kunnen bijkomen voor jouw school?

.....
.....

Recht op inspraak

Geef enkele voorbeelden: op welke manier participeer jij in je leven?

Thuis:

.....
.....

Op school:

.....
.....

In mijn vrije tijd:

.....
.....

Recht op informatie

Hoe ontdek jij nieuwe informatie thuis?

- Wie leest de krant?
- Wie kijkt naar het nieuws?
- Wie kijkt naar Karrewiet?
- Wie stelt vragen aan ouders?
- Wie kan op het internet?
- Wie leest informatieve boeken?

Waarvan leer je nog?

.....
.....
.....
.....

Recht op geloof

L	G	N	X	Y	G	C	F	E	L	M
S	I	E	U	C	X	Y	M	G	F	O
Q	H	I	N	D	O	E	I	S	M	E
M	O	D	N	E	T	S	I	R	H	C
H	B	O	E	D	D	H	I	S	M	E
A	W	O	I	S	L	A	M	Q	I	P
U	B	B	W	A	Y	O	H	C	Y	W
M	O	D	N	E	D	O	J	U	O	P
R	P	B	H	M	Y	R	L	Y	T	M
O	I	Q	K	N	P	S	T	V	P	Y
B	R	N	J	O	I	C	X	L	B	U

- BOEDDHISME
- ISLAM
- CHRISTENDOM
- JODENDOM
- HINDOEÏSME

Ken jij nog een religie of geloof?

.....
.....
.....

Recht op gezondheidszorg

Hieronder staan 2 zinnen over het recht op gezondheid. Schrijf onder de zinnen of je akkoord bent of niet en leg uit waarom.

Het is niet erg dat een kind enkel rijst eet, als het maar geen honger heeft.

.....

Alle kinderen hebben het recht om verzorgd te worden, zelfs als hun ouders geen geld hebben.

.....

.....

Recht op opvoeding

Voer de opdrachten uit en kijk hoe sterk jij een andere persoon kan vertrouwen in je persoonlijke bubbel.

1. tik met je voet tegen de voet van de ander
2. tik met je hand tegen de hand van de ander
3. tik met je knie tegen de knie van de ander
4. tik met je elleboog tegen de elleboog van de ander
5. tik met je buik tegen de buik van de ander
6. tik met je rug tegen de rug van de ander
7. tik met je poep tegen de poep van de ander
8. tik met je neus tegen de neus van de ander

Lukt dit? Bedenk ook zelf nog een opdracht.

Recht op privacy

Trek om de beurt een kaartje. Lees de zin voor. Op de kaartjes staan vragen over privacy. Bespreek de vragen met je groep.

Voorbeeld:

- Wie heeft een tiktok-account, staat dit openbaar of privé?
- Wie schrijft in een dagboek, mogen anderen dit lezen?
- Wat als je een liefdesbrief schrijft en die komt bij een andere persoon terecht, zou je dit leuk vinden?
- Wie weet allemaal het wachtwoord van je accounts?
- Kunnen jouw ouders op jouw sociale media-account?
- ...

Recht op voeding

Beantwoord de vraag en bespreek in je groep.

Wat is voeding?

Wat is je lievelingseten?

Denk eens na over de producten die in het gerecht zitten. Komen deze uit onze streek of uit een ander land?

Eet je altijd je bord leeg?

Wat is voedselverspilling?

Hier op school worden ook warme maaltijden aangeboden. Wat vind je op school het lekkerst?

Zou hier op school veel voedsel verspild worden?

Wat kan je doen om voedselverspilling tegen te gaan?

Recht op goede arbeidsomstandigheden

Vaak moeten kinderen kleine vervelende taken doen. Voor die taken verdienen ze dan een klein beetje geld. Ze doen deze taken de hele week lang. En er moet vaak ook snel gewerkt worden.

Nu is het aan jullie. Hoe snel kunnen jullie de strijkparels per kleur sorteren? Schrijf je score nadien op het blad.

Niet/wel gelukt? Tijd: .....

Recht op onderwijs

Bepaalde zaken binnen de school staan het recht op onderwijs in de weg. Zoek ze op in het artikel en stel een oplossing voor.

1. ....
.....

2 .....
.....

3. ....
.....

Recht op bescherming

Ontwerp vier verbodsborden over het recht op bescherming en vul de zinnen aan:

Verboden een kind te slaan!

Verboden een kind uit te buiten!

Verboden van een kind een soldaat te maken!

Verboden om ..... !

Recht op vereniging

En jij? Maak je deel uit van een club? Ken je er?

.....
.....
.....

Als er op school nog een club zou gevormd worden? Wat zou die dan doen?

.....
.....
.....

Zou je deelnemen aan een club voor tuinieren op school?

.....
.....
.....

Jouw rechten staan zwart/wit op papier. Geef ze kleur

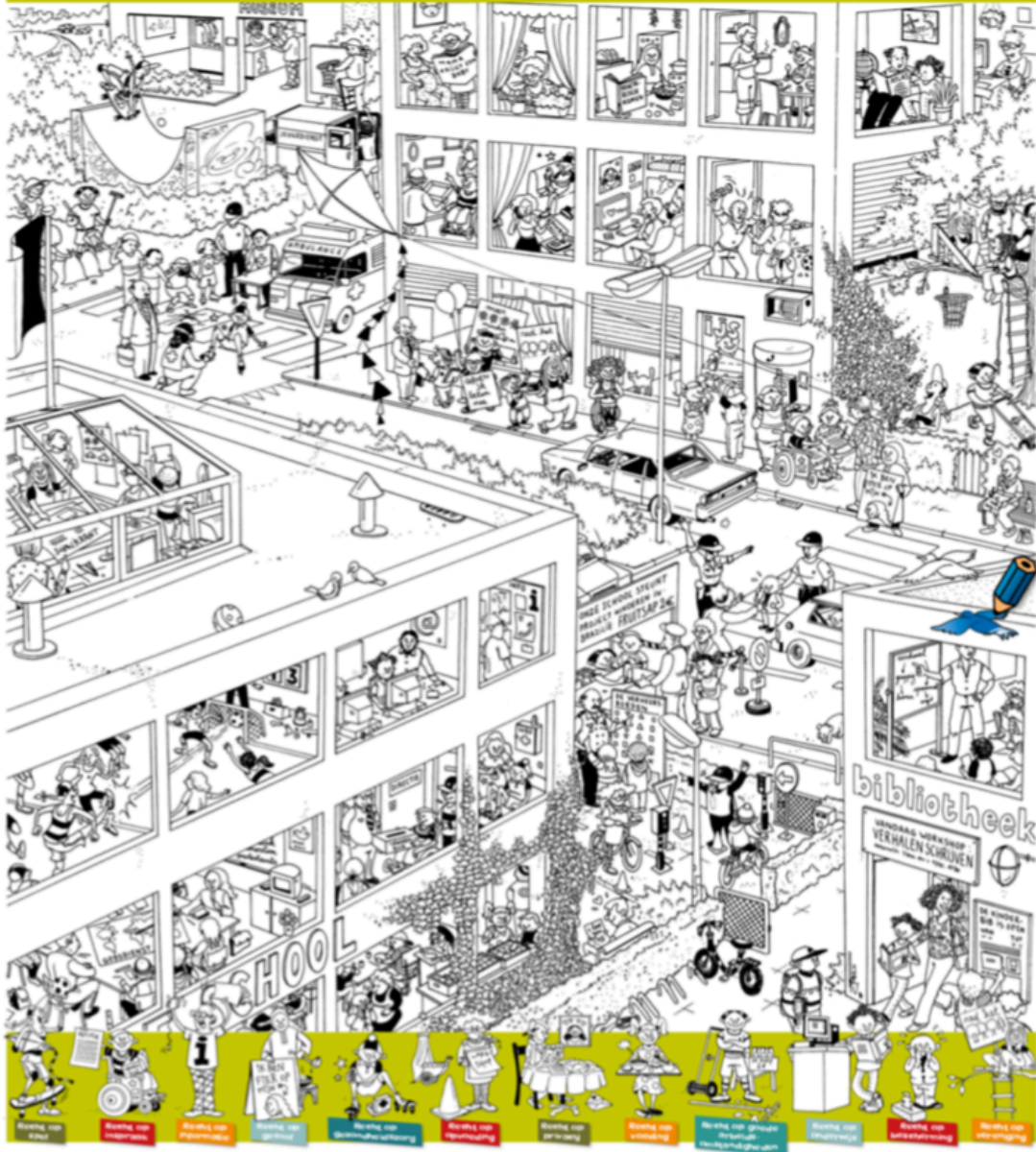
Liefdevol voor
 Niet-besluit naar kinderen en jongeren.
 Je hebt vragen en antwoorden.
 Bel: 112 - nievobesluit.be
www.pwv.be

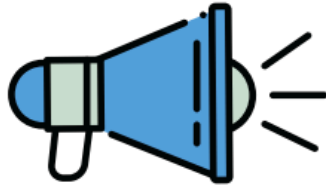
infoLine 10 informatie over je rechten
 Wil je meer informatie over het
 Kinderrechtenverdrag en over je rechten?
 Bel: 09 233 61 61 - infoLine10.be
www.cpmes.be

Krijgt u recht?
 Heb je het gevoel dat je niet correct wordt behandeld? Zicht je wereld hulp,
 maar wil of kan niemand iets doen? 20 je vast? Klop dan aan bij de Klachtenlijn
 van het Kinderrechtencommissariaat. Gratis en vertrouwelijk.
 Bel: 0800 20 808 - klachtenlijn@kinderrechten.be - www.kinderrechten.be

5 Bijlage 5: Stappenplan reclamemakers

RECLAME MAKEN

OPDRACHT:

JULLIE KRIJGEN DE OPDRACHT OM ONZE HUT VOOR TE STELLEN AAN DE SCHOOL. DIT GAAN WE DOEN AAN DE HAND VAN EEN RECLAMEFILMPJE.

HOE?

VOOR JE BEGINT MET FILMEN HEB JE EERST EEN SCRIPT NODIG. WAT WILLEN JULLIE VERTELLEN? WIE ZAL WAT ZEGGEN? DENK HIER GOED OVER NA. PAS ALS JE EEN DUIDELIJK SCRIPT HEBT MET WAT JE GAAT ZEGGEN, WIE HET GAAT ZEGGEN EN WAAR JE HET GAAT ZEGGEN KAN JE BEGINNEN MET FILMEN.

ENKELE RICHTLIJNEN:

- BESCHRIJF WAARVOOR ONZE HUT ZAL DIENEN
- BESCHRIJF VOOR WIE DE HUT IS
- BESCHRIJF HOE WE TOT DE HUT ZIJN GEKOMEN
- LEG IN HET FILMPJE OOK NOG EENS DE NADruk DAT HET BELANGRIJK IS DAT DE KINDEREN ZICH AAN DE AFSPRAKEN HOUDEN

6 Bijlage 6: Stembiljetten ontwerp

Stem op een vreedevolle, veilige plek om tot rust te komen!

Waar precies moet de plek plaatsvinden?
 .....

Wat is de plek? Een hut, een bord of ...?
 .....

JOUW VEILIGE PLEK

Wat moet er zeker aanwezig zijn bij de plek?
 .....
 .....
 .....

Welke naam past bij je plek?
 .....

7 Bijlage 7: Talenten voor werkgroepen

Een vreedevolle, veilige plek om tot rust te komen!

Waar wil jij je liefst voor inzetten? Maak je top 5.

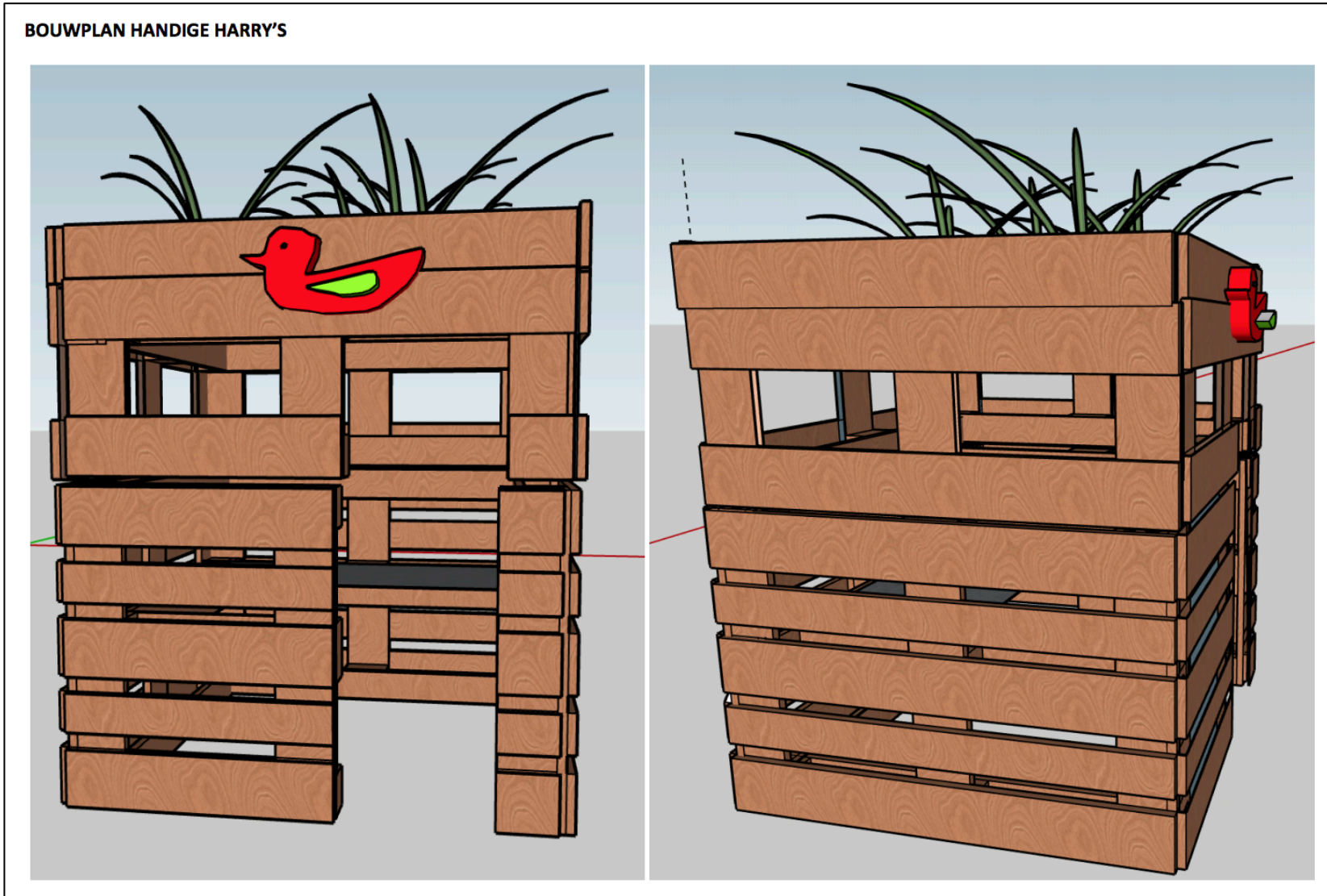

Handige Harry's	
Schone Schilders	
Forse Fotografen	
Pittige Planters	
Ruige Reclamemakers	

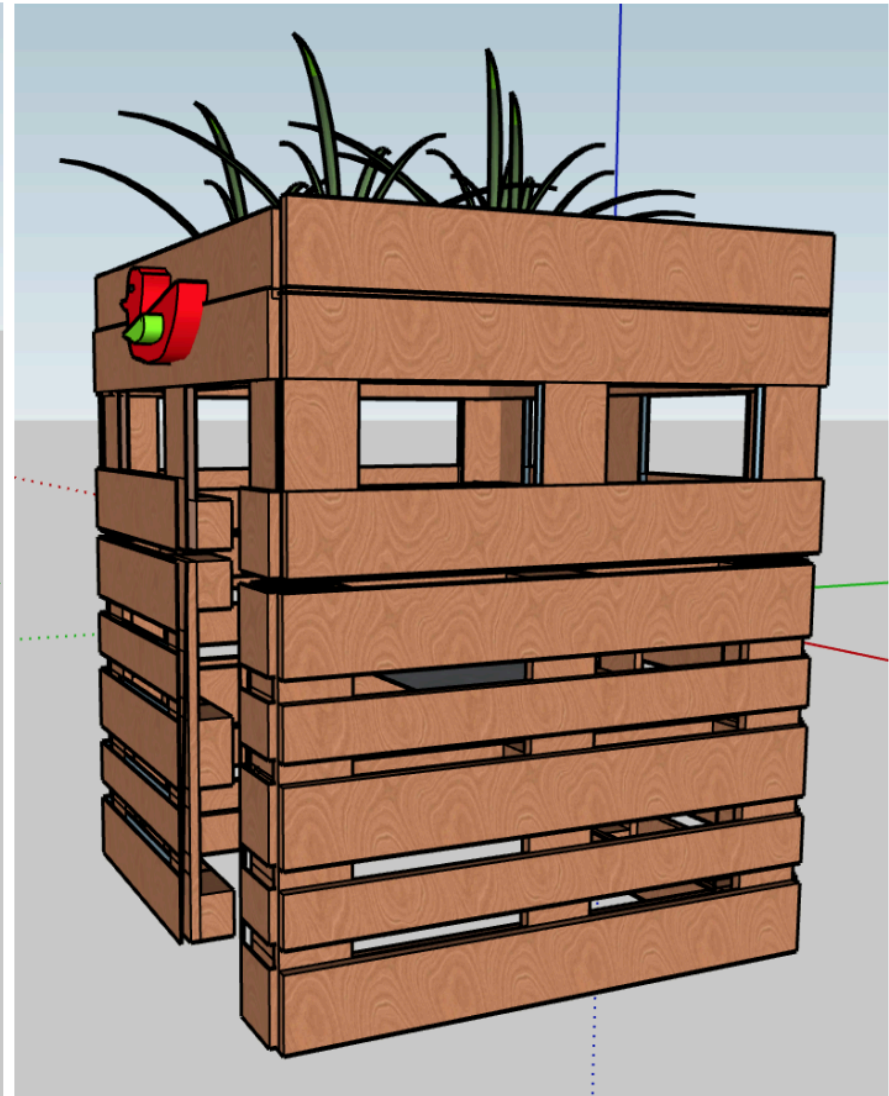
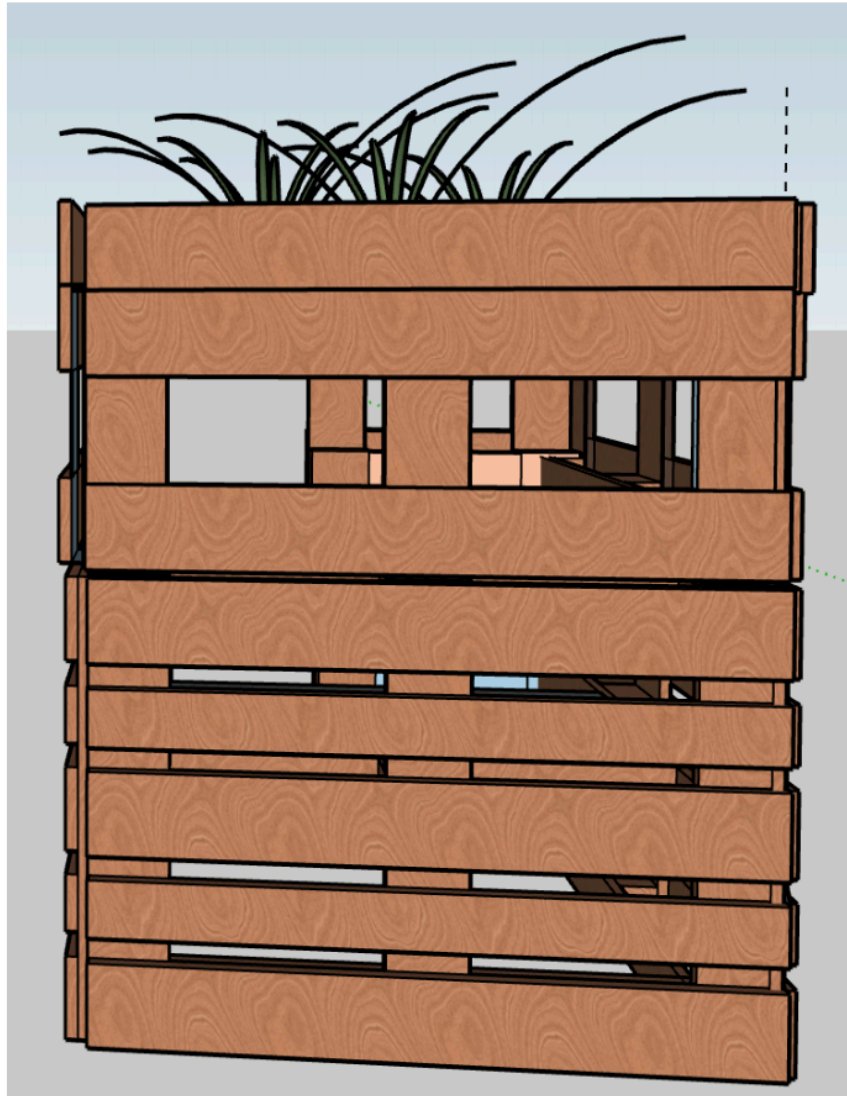

Een wereldburger DENKT niet alleen, hij/zij DOET ook!

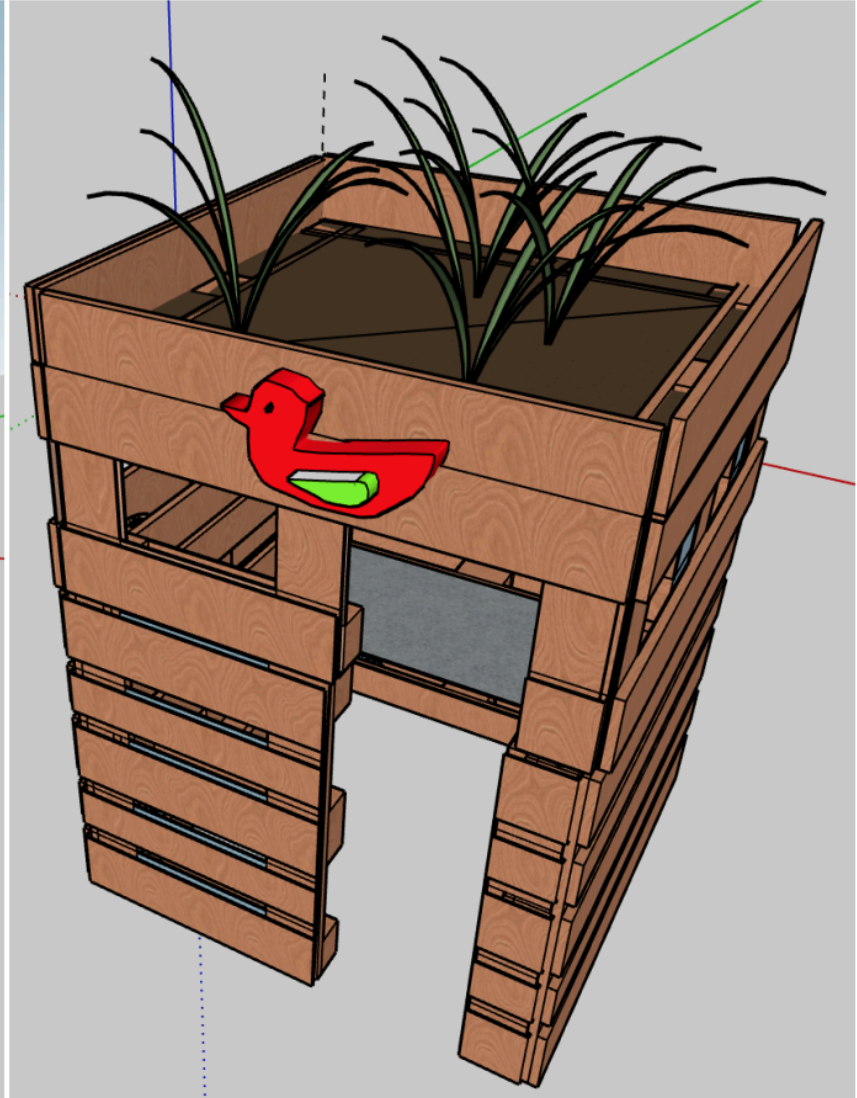
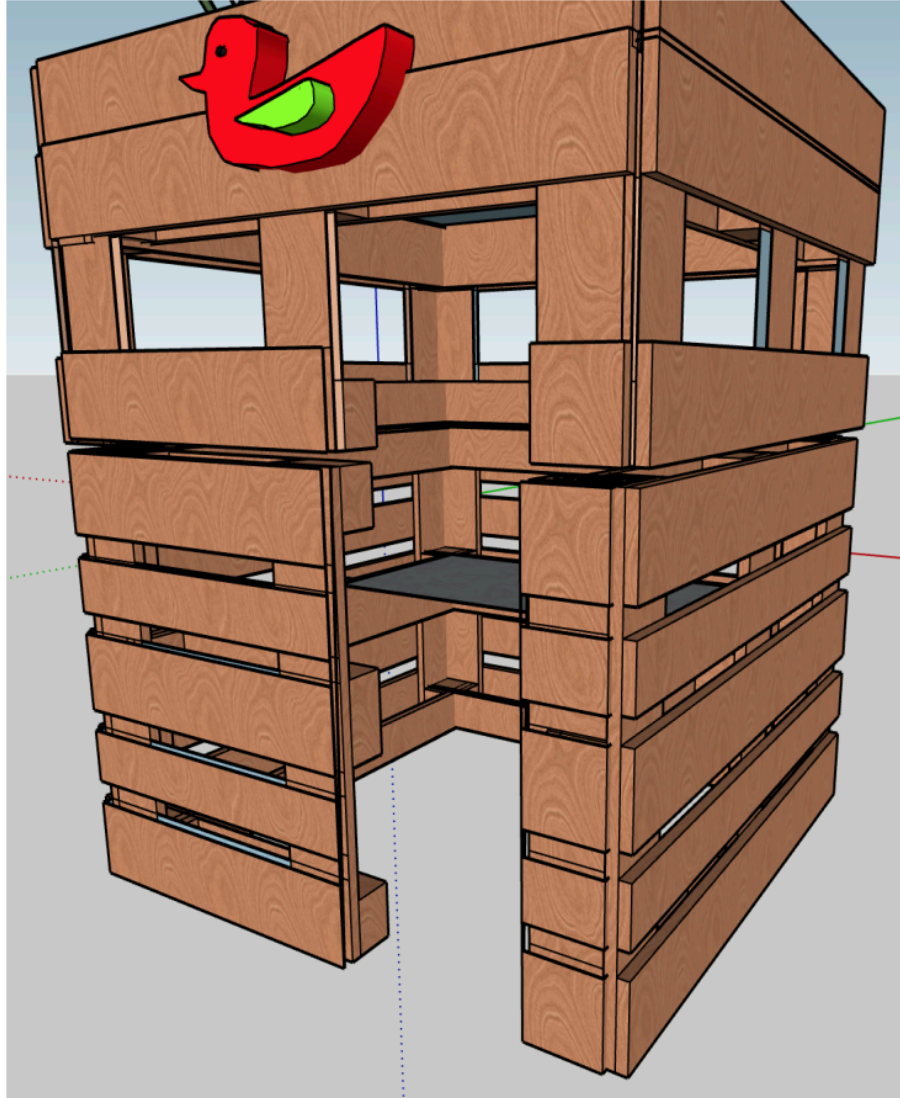
8 Bijlage 8: Bouwplan ontwerp

BOUWPLAN HANDIGE HARRY'S

ZITPLAATS EN GROEN AFDAK

WERELDBURGERSCHAP

Naam: _____

WERELDBURGERSCHAP

Wat is een wereldburger?

Kies uit: *grens – denkt – betrokken – doet – wereld*

Een wereldburger is iemand die _____ is bij de _____. Dichtbij en over de _____ . Een wereldburger _____ niet alleen, hij _____ ook.

Wil jij een wereldburger zijn?

Ja/nee, omdat _____
_____

DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN

We weten dat er zich een heleboel problemen afspelen in de wereld. Maar niet gevreesd! We hebben een plan! De Verenigde Naties richtte de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, ook wel SDG's, op. Deze doelen pakken elk op hun beurt een probleem aan en trachten dit zo goed mogelijk op te lossen.

Welk doel focust op welk probleem? Verbind.

Er is heel veel voedselverspilling in de wereld.

Er is heel veel ontbossing in de wereld terwijl we net die bomen nodig hebben.

Vele kinderen klagen dat ze naar school moeten. Terwijl miljoenen kinderen net niet naar school kunnen.

Wij werkten rond SDG 16 – Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. We maakten daarvoor de rustige plek. Wat is volgens jou de link tussen de hut en SDG 16?

_____
_____
_____

STRIJDEN ZONDER GEWELD

Mijn naam is **Martin Luther King**. Vanaf mijn kindertijd streed ik voor gerechtigheid, vrede en gelijke rechten voor alle mannen en vrouwen. Mijn droom was niet eenvoudig te bereiken, maar dankzij de hulp van velen en de moedige daden van nog veel meer mensen bereikten we iets wat onmogelijk leek. En dat deden we zonder geweld. Deze droom moet blijven bestaan totdat alle mensen in alle uithoeken van de hele wereld gelijke rechten hebben.

Mijn naam is **Mahatma Gandhi**. Mijn leven lang probeerde ik de lessen te volgen die mijn moeder me geleerd had: behandel alle mensen en alle andere levende wezens met respect en onthoud dat geweld niet de oplossing is. Niet iedereen was het met me eens en daarom werd ik vaak in de gevangenis opgesloten en uiteindelijk vermoord. Maar ik had alles over voor de vrijheid van mijn landgenoten. En we kregen onze zin dankzij ons vreedzame protest. Ik zou mezelf een soldaat willen noemen, een soldaat van vrede.

Wie deed wat? Duid de juiste naam aan.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

is geboren in Amerika.
gebruikte geweld tijdens zijn protest.
kwam in contact met Rosa Parks die gearresteerd werd omdat ze niet wou opstaan in de bus voor een blanke man.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

studeerde rechten aan de universiteit in Engeland.
had een andere huiskleur en werd hierdoor slecht behandeld, alsof hij minder waard is.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

startte de zoutmars.
ontving de Nobelprijs voor de vrede voor de geweldloze strijd tegen discriminatie.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

werd doodgeschoten door iemand die het oneens was.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

hield een toespraak en zei 'Ik heb een droom. Ik heb een droom dat mijn vier kinderen op een dag zullen leven in een land waarin ze niet worden beoordeeld op hun huiskleur, maar op hun kwaliteiten en karakter.'

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

maakte van India een onafhankelijk en vrij land.
zijn droom is om de ongelijkheid te verminderen.

Waarom leerden we Gandhi en Martin kennen? Wat is volgens jou de belangrijkste boodschap?

RECHTEN VAN HET KIND

Vul aan. Kies uit:

spel – gezondheidszorg – informatie – opvoeding – privacy – voeding – onderwijs

			
Recht op _____	Recht op _____	Recht op bescherming	Recht op inspraak
			
Recht op vereniging	Recht op _____	Recht op geloof	Recht op _____
			
Recht op goede arbeidsomstandigheden	Recht op _____	Recht op _____	Recht op _____

Zijn er woorden die je niet begrijpt? Zoek ze op! Een wereldburger staat niet stil en onderneemt actie. Dit begint al bij het vinden van een uitleg over een bepaald woord.

Waarom maakten we volgens jou kennis met de rechten van het kind?

EEN CONFLICT OPlossen

Lees en los op.

Neen, ik ben gewonnen!

Ik ben gewonnen met voetbal!

Ik ben gewonnen want zij speelt vals.

Ik ben gewonnen met voetbal!

IK!

Ik ben gewonnen met voetbal maar hij wil dit gewoon niet toegeven want hij kan niet tegen zijn verlies!

Hoe zou jij dit conflict oplossen? Let op, gebruik de rustige hut!

Stap 1
_____

Stap 2
_____

Stap 3
_____

Stap 4
_____

Stap 5
_____

WERELDBURGERSCHAP

Naam: Verbetersleutel

WERELDBURGERSCHAP

Wat is een wereldburger?

Kies uit: *grens – denkt – betrokken – doet – wereld*

Een wereldburger is iemand die **betrokken** is bij de **wereld**. Dichtbij en over de **grens**. Een wereldburger **denkt** niet alleen, hij **doet** ook.

Wil jij een wereldburger zijn?

Ja/nee, omdat _____ **eigen invulling** _____

DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELSTELLINGEN

We weten dat er zich een heleboel problemen afspelen in de wereld. Maar niet gevreesd! We hebben een plan! De Verenigde Naties richtte de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, ook wel SDG's, op. Deze doelen pakken elk op hun beurt een probleem aan en trachten dit zo goed mogelijk op te lossen.

Welk doel focust op welk probleem? Verbind.

Er is heel veel voedselverspilling in de wereld.	Er is heel veel ontbossing in de wereld terwijl we net die bomen nodig hebben.	Vele kinderen klagen dat ze naar school moeten. Terwijl miljoenen kinderen net niet naar school kunnen.
--	--	---

Wij werkten rond SDG 16 – Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. We maakten daarvoor de rustige plek. Wat is volgens jou de link tussen de hut en SDG 16?

Het conflictoplossend vermogen van de hut en de herstelmuur staan in voor de vrede. De hut is veilig, biedt een veilig gevoel en is een plek waar iedereen terecht kan.

STRIJDEN ZONDER GEWELD

Mijn naam is **Martin Luther King**. Vanaf mijn kindertijd streed ik voor gerechtigheid, vrede en gelijke rechten voor alle mannen en vrouwen. Mijn droom was niet eenvoudig te bereiken, maar dankzij de hulp van velen en de moedige daden van nog veel meer mensen bereikten we iets wat onmogelijk leek. En dat deden we zonder geweld. Deze droom moet blijven bestaan totdat alle mensen in alle uithoeken van de hele wereld gelijke rechten hebben.

Mijn naam is **Mahatma Gandhi**. Mijn leven lang probeerde ik de lessen te volgen die mijn moeder me geleerd had: behandel alle mensen en alle andere levende wezens met respect en onthoud dat geweld niet de oplossing is. Niet iedereen was het met me eens en daarom werd ik vaak in de gevangenis opgesloten en uiteindelijk vermoord. Maar ik had alles over voor de vrijheid van mijn landgenoten. En we kregen onze zin dankzij ons vreedzame protest. Ik zou mezelf een soldaat willen noemen, een soldaat van vrede.

Wie deed wat? Duid de juiste naam aan.

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

Martin Luther King en/of **Mahatma Gandhi**
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

Martin Luther King en/of **Mahatma Gandhi**
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

Martin Luther King en/of **Mahatma Gandhi**
Martin Luther King en/of Mahatma Gandhi

is geboren in Amerika.
gebruikte geweld tijdens zijn protest.
kwam in contact met Rosa Parks die gearresteerd werd omdat ze niet wou opstaan in de bus voor een blanke man.
studeerde rechten aan de universiteit in Engeland.
had een andere huidskleur en werd hierdoor slecht behandeld, alsof hij minder waard is.
startte de zoutmars.
ontving de Nobelprijs voor de vrede voor de geweldloze strijd tegen discriminatie.
werd doodgeschoten door iemand die het oneens was.
hield een toespraak en zei 'Ik heb een droom. Ik heb een droom dat mijn vier kinderen op een dag zullen leven in een land waarin ze niet worden beoordeeld op hun huidskleur, maar op hun kwaliteiten en karakter.'
maakte van India een onafhankelijk en vrij land.
zijn droom is om de ongelijkheid te verminderen.

Waarom leerden we Gandhi en Martin kennen? Wat is volgens jou de belangrijkste boodschap?

Deze twee personen wouden hun droom en doel bereiken en deden dit door geweldloos verzet.

RECHTEN VAN HET KIND

Vul aan. Kies uit:

spel – gezondheidszorg – informatie – opvoeding – privacy – voeding – onderwijs

			
Recht op informatie	Recht op spel	Recht op bescherming	Recht op inspraak
			
Recht op vereniging	Recht op privacy	Recht op geloof	Recht op opvoeding
			
Recht op goede arbeidsomstandigheden	Recht op voeding	Recht op onderwijs	Recht op gezondheidszorg

Zijn er woorden die je niet begrijpt? Zoek ze op! Een wereldburger staat niet stil en onderneemt actie. Dit begint al bij het vinden van een uitleg over een bepaald woord.

_____ **eigen invulling** _____
 _____
 _____
 _____

Waarom maakten we volgens jou kennis met de rechten van het kind?

Om aan vrede te kunnen werken is het belangrijk om als kind te weten waar je recht op hebt. Alleen dan kan je verantwoord en onderbouwd handelen zoals een wereldburger.

EEN CONFLICT OPLOSSEN

Lees en los op.

Neen, ik ben gewonnen!

Ik ben gewonnen met voetbal!

Ik ben gewonnen want zij speelt vals.

Ik ben gewonnen met voetbal!

IK!

Ik ben gewonnen met voetbal maar hij wil dit gewoon niet toegeven want hij kan niet tegen zijn verlies!

Hoe zou jij dit conflict oplossen? Let op, gebruik de rustige hut! (eigen invulling)

Stap 1
_____

Stap 2
_____

Stap 3
_____

Stap 4
_____

Stap 5
_____

10 Bijlage 10: Brief aan leerkrachten omtrent rustige hut

Het 5de en 6de leerjaar
presenteert

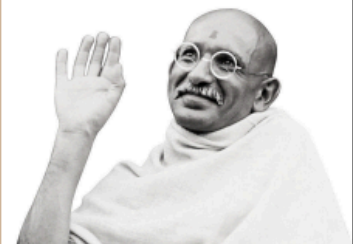

DE RUSTIGE HUT

Heb je rust nodig? Wil je
even alleen zijn? Is er een
conflict? De rustige hut
biedt de oplossing!

Beschikbaar voor 3de, 4de, 5de en 6de leerjaar

16 VREDE,
VEILIGHEID EN
STERKE PUBLIEKE
DIENSTEN

De plek dient om alleen of met twee tot rust
te komen. De herstelmuur helpt bij het
goedmaken van een conflict. Houd je aan
deze afspraken en ondervind de voordelen!

Beste leerkrachten

Een plek waar je terecht kan tijdens een conflict op de speelplaats. Dit door je als leerling af te zonderen in de hut, met twee het conflict bespreken in de hut of de herstelmuur gebruiken om het weer goed te maken. Dit is de uitkomst van onze bachelorproef ontwerpweken.

De leerlingen van het 5de en 6de leerjaar hielpen bij het bedenken en optimaliseren van 'de rustige hut'. Ook de afspraken werden door hen gekozen. Zo is deze hut altijd beschikbaar maar enkel voor leerlingen vanaf het 3de leerjaar. Dit doordat zij denken dat leerlingen van de eerste graad nog nood hebben aan een leerkracht als tussenspeler. Ook is het belangrijk dat de hut niet als speelhuisje gebruikt wordt maar enkel tijdens een conflict of om tot rust te komen.

Ons grote doel is dat de hut op lange termijn leeft in de hele school en een meerwaarde biedt. Wij vragen hierbij graag aan de leerkrachten om de leerlingen aan te zetten gebruik te maken van de hut. Wanneer leerlingen met behulp van de middelen in de hut en de hut zelf een conflict trachten op te lossen, zullen ze zich hierdoor meer betrokken en zelfstandig voelen. Dit creëert op zijn beurt een vreedevol en veilig klas- en schoolklimaat.

Alvast veel dank en groeten

Jill Biesbrouck en Nanou Vanderswalmen,
studenten bij de derde graad

11 Bijlage 11: Reclamespot rustige hut

<https://youtu.be/dfb2A8W0KXc>

DERDE GRAAD
SDG 7

BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE

ENKELE TIPS OM MET DEZE SDG AAN
DE SLAG TE GAAN:

Warme kleren kunnen wonderen doen. Doe elk jaar mee aan de Dikketruiendag. De dag kan de start, het orgelpunt of een onderdeel zijn van een energietraject of -project op school.

Maak van je leerlingen echte energiedetectives: onderzoek samen met hen het energieverbruik van de school. Koppel er STEM, onderzoekscompetenties of geïntegreerde proeven aan vast.

Laat je leerlingen ervaren hoe afhankelijk we zijn van energie en hoe anders het leven wel is voor mensen die er slechts beperkt toegang tot hebben. Laat hen één dag zonder energie doorkomen of - iets minder moeilijk - laat hen een hele dag turven wanneer en waarvoor ze energie gebruikten.

Laat je leerlingen ervaren hoeveel energie het kost om een lamp te laten branden door hen te doen fietsen op een energiefiets. Zweten maar!

PERSPECTIVES 2030. (NOVEMBER 2019). TEACH FOR SDG'S. VAN [HTTPS://11.BE/SITES/DEFAULT/FILES/2020-07/SDG_BROCHURE.PDF](https://11.be/sites/default/files/2020-07/SDG_BROCHURE.PDF)

DERDE GRAAD
SDG 9

INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

ENKELE TIPS OM MET DEZE SDG AAN
DE SLAG TE GAAN:

Laat je leerlingen nadenken over wat infrastructuur is. Ga op stap in je eigen school of in de buurt en bekijk de infrastructuur. Ga met je leerlingen na of die toegankelijk is voor iedereen. Hoe kan het beter?

Laat je leerlingen een plek in hun gemeente ontwerpen waar de bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Welke faciliteiten moet zo'n plek hebben? Hoe moet zo'n plek er idealiter uitzien?

Laat je leerlingen via Open Bedrijvendag kennismaken met duurzame én innoverende bedrijven. Sommige bedrijven komen op klasbezoek. Of misschien werkt één van de ouders in je school wel voor zo'n bedrijf?

Organiseer samen met je leerlingen een 'duurzame' uitvindingsbeurs. Welke uitvindingen dragen het meest bij tot een duurzame industrie of een duurzame infrastructuur? Misschien wil de schepen voor duurzaamheid of milieu wel een prijs uitreiken?

DERDE GRAAD
SDG 11

DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

ENKELE TIPS OM MET DEZE SDG AAN
DE SLAG TE GAAN:

Beloon kinderen die met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer naar school komen. Er bestaan verschillende initiatieven met kant-en-klaar campagne-materiaal om dat te doen, zoals de FLITS-campagne van de Voetgangersbeweging.

Laat leerlingen kennismaken met verschillende duurzame vervoersmiddelen zoals fiets, bus, trein, tram, elektrische voertuigen, deelfietsen en -wagens. Gebruik deze vervoersmiddelen voor uitstappen met de school.

Registreer je school voor het project Buurten met erfgoed. Dit project neemt basisscholen mee op zoektocht naar het verhaal achter hun eigen omgeving. Want erfgoed vind je overal: landschappen, natuur, gebouwen, opschriften, straatnamen, verhalen, recepten, gebruiksvorwerpen...

Laat leerlingen concreet invulling geven aan een publieke groene ruimte in een creatieve oefening. Dit kan een fictieve oefening zijn, maar evengoed een reële oefening in samenwerking met het lokaal bestuur.

PERSPECTIVES 2030. (NOVEMBER 2019). TEACH FOR SDG'S. VAN
[HTTPS://11.BE/SITES/DEFAULT/FILES/2020-07/SDG_BROCHURE.PDF](https://11.be/sites/default/files/2020-07/SDG_BROCHURE.PDF)

DERDE GRAAD
SDG 16

VREDE, VEILIGHEID EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN

ENKELE TIPS OM MET DEZE SDG AAN
DE SLAG TE GAAN:

Voorzie in je dagdagelijkse lespraktijk ook genoeg ruimte voor het ventileren van gevoelens en meningen. En werk aan democratische attitudes. Organiseer klas- en schooldebatten en doorbreek het wij-zijdenken.

Laat je klas of school meedoen aan de jaarlijkse Schrijf-ze-VRIJdag van Amnesty International. Zo steun je mensen die elke dag enorme risico's nemen omdat ze opkomen voor mensenrechten.

Maak van conflicten in de wereld een minder ver-van-mijn-show en laat je leerlingen een brief schrijven naar een gevluchte leeftijdsgenoot met het project Jongeren op de vlucht van Caritas International.

Hanteer zelf en leer de leerlingen de basisprincipes van geweldloze communicatie. Het is een manier van communiceren die uitgaat van wederkerige dialoog, gebaseerd op eerlijkheid en empathie.

13 Bijlage 13: Activiteitvoorbereidingen ontwerpweken

13.1 Les 1 – Introductie en wereldburgerschap

Student: Jill & Nanou	Stageklas: L5 & L6	Aantal kinderen: 42
Datum: /	Uur: 60 minuten	Onderwerp: Introductie + wereldburgerschap

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

	<p>In de algemene observatiewijzer noteerde je volgende zaken reeds: “Wat kennen en kunnen de lln al goed? Waar besteed je deze les best extra aandacht aan? Welke klsgewoontes zijn er mbt het lesonderwerp?”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit is de eerste les met betrekking tot het project. • De leerlingen leerden wel al over de SDG's.
	<p>♥ SErv3 Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Gericht samenwerken in duo of kleine groep - iets aan elkaar kunnen uitleggen - voorstellen formuleren om tot een gezamenlijk antwoord te komen bij vragen
	<p>🕒 IKid3 Zichzelf worden in verbondenheid met anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Ervaren hoe mensen die hen omringen bezorgd om hen zijn en hoe men zelf bezorgd is om anderen - zich verbonden voelen met de mensen om hen heen - ervaren wat mensen uit de eigen omgeving voor hen betekenen en dit uitdrukken - stapsgewijs het net van relaties uitbreiden • 4-12j Ten aanzien van de ander een positieve, liefdevolle en open grondhouding aannemen, zonder oordeel - samen met de anderen ontdekken wie en wat hen omringt en wie men wil worden - elkaar voldoende ruimte geven om te zijn wie men is - trouw blijven aan zichzelf

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
Indien leerlingen een andere cultuur gewoon zijn.	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☐ groepsgrootte	Hier kan dieper op ingegaan worden.

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

- Bord (brainstorm)
- Wereldkaarten op A4-blad per leerling
- Kleurpotloden
- Filmpje Broederlijk Delen

LESVERLOOP

Inhoud + aanpak¹ + (timing en organisatie)

INLEIDING:

- Ik begin de les met ons voor te stellen. (5' – introductie)
- Ik vertel wat we van plan zijn en willen bereiken samen met de klassen van de derde graad (5' – instructie)
- Vandaag gaan we wat dieper in op een heel belangrijk begrip.

KERN:

- Ik noteer het begrip 'Wereldburger' op het bord. De leerlingen denken na en noteren zaken in de vorm van een brainstorm op het digitale bord. (10' – klassikaal leergesprek)
- We hebben hoogstwaarschijnlijk enkele uiteenlopende begrippen genoteerd op het bord. We zullen dit zo meteen bespreken.
- Ik geef aan alle leerlingen een wereldkaart op en A4-blad. De leerlingen nemen hun potloden. Ik stel enkele vragen, de leerlingen kleuren op hun kaart: (10' – individueel werk)
  - Kleur het land waar je geboren bent.
  - Kleur de landen waar je al eens op reis gegaan bent.
  - Kleur de landen waar je heel veel over weet door het nieuws, het internet, boeken...
- De leerlingen wandelen rond in de klas en kijken naar elkaars wereldkaarten. Daarna gaan ze terug op hun plaats zitten.
- We bekijken klassikaal nog eens de brainstorm. Kunnen we na het zien van de kaarten nog begrippen aanvullen op het bord? (5' – klassikaal leergesprek)
- We hebben een heleboel woorden op het bord geschreven. De vraag is nu: 'Wat is een wereldburger?'
- De leerlingen maken groepen van 3 of 4. Dit doen ze zelf. Ze denken na over de vraag 'Wat is een wereldburger?' (10' – groepswerk) *Ze denken hierbij kritisch na, werken samen, hebben respect voor de mening van de medestudenten en zijn betrokken. Dit zijn belangrijke vaardigheden bij het uitvoeren van wereldburgerschapsonderwijs.*
- De groepen vertellen hun definitie voor een wereldburger. We komen klassikaal tot een gezamenlijke betekenis. (5' – klassikaal leergesprek) – Een wereldburger is iemand die zich betrokken voelt bij de wereld om zich heen en over de grens. –
- Ik vraag de leerlingen wie van zichzelf denkt dat hij/zij een wereldburger is en waarom.
- We kijken nog een laatste keer terug op de wereldkaarten. Soms zijn we meer wereldburger dan we denken. Kijk maar eens op de ticketten van de kleren of schoenen. Misschien komen deze wel uit een ander land. De leerlingen kijken of ze nog wat extra landen kunnen inkleuren.

SLOT: Wat zeg, vraag of doe je bij het einde van je activiteit:

¹ Denk aan de vakdidactiek bij de uitwerking van je les (bijv. gebruik van het 5-stappenplan bij een les wero).

- We weten nu dat een wereldburger een persoon is die zich betrokken voelt met de wereld om zich heen en over de grens. We hebben ontdekt dat we met meerdere landen verbonden zijn dan dat we zelf misschien wel wisten. Maar dit is niet alles. Een wereldburger droomt niet enkel over de wereld, maar doet er ook iets aan.
- Ik schrijf een zin op het bord: 'DE WERELD IS GROOT, MAAR JE MOET HEM KLEIN ZIEN. JE BENT ER OM ELKAAR TE HELPEN.' (5' – Instructie)
- We beluisteren het liedje van Broederlijk Delen. Ik vraag de leerlingen nadien wat ze gezien hebben en waarover het gaat. <https://www.youtube.com/watch?v=vHw2SYf6H14>
- Broederlijk Delen wilt mensen aanzetten om andere landen te steunen door geld in te zamelen door acties. Deze organisatie heeft al heel wat bereikt om een betere wereld te bekomen. Maar armoede is niet het enige probleem die aangepakt moet worden. Er zijn er nog een heleboel. Wanneer we elk ons steentje bijdragen, bekomen we snel een mooie wereld voor iedereen. (5' – instructie)

Werken aan de wereld. (z.d.). Werken aan de Wereld. Geraadpleegd op 9 april 2021, van <http://www.werkenaandewereld.nl/docenten/wereldburgerschap/>

13.2 Les 2 – Vredeseducatie Martin Luther King

Student: Jill & Nanou	Stageklas: L5	Aantal kinderen: 21
Datum: 22/04/2021	Uur: 50 minuten	Onderwerp: Vredeseducatie: Martin Luther King

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

Voor onze bachelorproef werken we rond SDG16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. Binnen dit thema gaan we werken aan vredeseducatie. Dit doen we aan de hand van belangrijke personages die geweldloos streden tegen sociaal onrecht. De groep van het zesde leerjaar zal dieper ingaan op Mahatma Gandhi en deze groep van het vijfde leerjaar zal zich focussen op Martin Luther King.

Wat wil je met je activiteit bereiken? Wat streef je na?

Leerplandoelstellingen:

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken waarom mensen sporen en verhalen uit hun leefwereld, die inzicht geven en herinneren aan een gedeeld verleden, bewaren

- 7-12j Uit de verhalen en kennis over oorlog en geweld uit het verleden en heden inzien hoe belangrijk verdraagzaamheid, vrede en solidariteit zijn

Kaartbegrip, oriëntatie- en kaartvaardigheid ontwikkelen

- Situeren op een kaart
- Situeren op een kaart > 10-12j In een betekenisvolle situatie op de wereldkaart en de globe situeren:
  - de werelddelen
  - de oceanen
  - de evenaar
  - de polen
  - enkele belangrijke plaatsen die in een thema of activiteit aan bod komen

Bijdragen aan een zinvolle samenleving waar een plaats is voor iedereen en respectvol omgaan met en zorgen voor de kwetsbare ander

- 10-12j Zonder over elkaar te oordelen in dialoog gaan over sociale onrechtvaardigheid en wat men daar vanuit het eigen perspectief bij beleeft - de eigen rol met betrekking tot sociale (on)rechtvaardigheid in de eigen omgeving onderzoeken

Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door gemeenschappen dichtbij en veraf. Ontdekken hoe mensen (geloofs)gemeenschappen vormen

- Derde cyclus: samen leven tussen werkelijkheid en droom > In profetische mensen het beeld van een God die met mensen begaan is herkennen > 10-12j In het levensgetuigenis van mensen als Mahatma Gandhi, Nelson Mandela en Mgr. Oscar Romero, missionarissen ... verkennen in welke omstandig-he-den zij hun levenskeuze ge-maakt heb-ben

Lesdoelstellingen:

- De leerlingen kunnen inzien hoe belangrijk verdraagzaamheid, vrede en solidariteit was in het verhaal van Martin Luther King. (OWti7)

	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen kunnen de Verenigde Staten aanduiden op een wereldkaart. (OWru6) - De leerlingen gaan in dialoog over de sociale onrechtvaardigheid waar Martin Luther King mee in contact kwam. (IVds3) - De leerlingen kunnen duiden waarom Martin Luther King zijn levenskeuzes gemaakt heeft. (RKve3)
--	---

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
/	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☐ groepsgrootte	/

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

	<p><i>Materialen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Boek: kleine helden – Martin Luther King - Powerpoint tijdlijn leven Martin Luther King - Knutselmateriaal - <p><i>Bronnen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Foto mannetje: https://www.pinterest.com/pin/536350636855229617/
--	---

LESVERLOOP

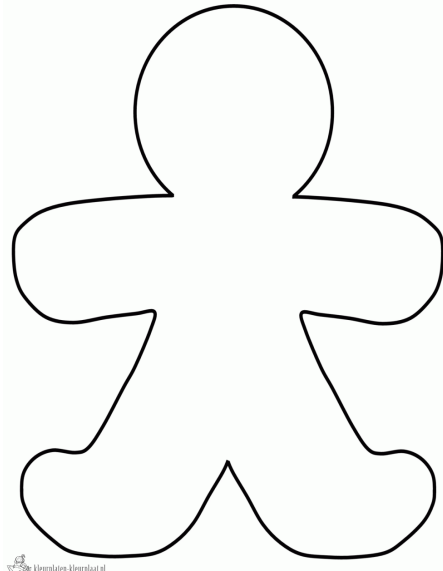
<p>1. Verhaal Martin Luther King (boek kleine helden)</p> <p>Zie powerpoint → dieper ingaan op belangrijke momenten in zijn leven</p> <p>Tussendoor lezen we fragmenten uit het boek voor.</p>
---

2. Eventuele muzische verwerking: Boodschap van vrede maken

MLK hield altijd vol dat geweldloos protest de enige manier was om verandering in de wereld te brengen. Welke verandering zou jij graag zien in de wereld? Wat is jouw boodschap tegen geweld? Schilder, teken of knutsel jouw boodschap van vrede. Denk goed na wat je wil zeggen of tonen op je vlaggetje.

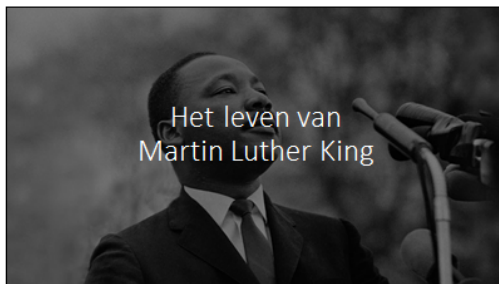
Iedere leerling krijgt een blad met daarop het mannetje op de foto hiernaast. Ze mogen in het mannetje een boodschap schrijven, een tekening maken, ... Ze krijgen creatieve vrijheid binnen het thema 'vrede'.

Als alle vlaggetjes af zijn, hangen we ze allemaal na elkaar aan een touw en kunnen we ze op school ophangen om aan iedereen hun boodschappen van vrede te laten zien.

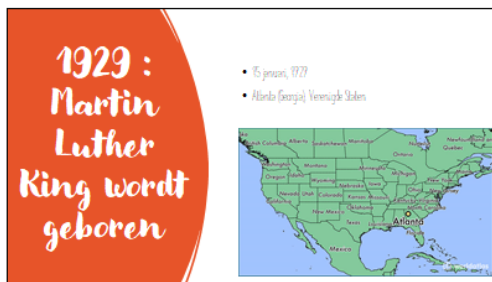

kleurplaatje.kleurplaat.nl

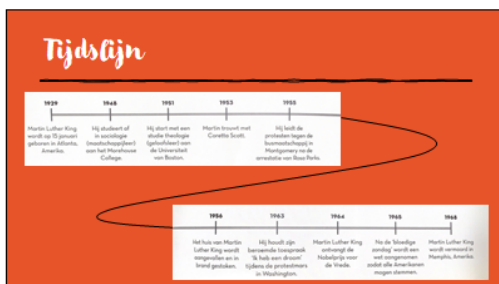
Ondersteunende powerpoint bij het verhaal:

1

3

2

4

Zijn leven ging verder...

- Werkende sociale (werkloosheids) en Duitse (politiek)
- Trouw in 1953 met Coretta Scott

5

1956 : huis in brand

- Na de protesten werd MLK een bekende leider van de beweging voor gelijk rechten
- Gewelddadige strijd was niet zonder gevolgen op problemen
  - Jansen spreken
  - Huis van hem en vriends in brand verbrand

7

1955 : Arrestatie Rosa Park

- Wilde niet opstaan voor een witte passagier op de bus → werd gearresteerd
- Leidde tot protesten tegen de bussegregatie in Montgomery → boycot

6

1963 : I have a dream

- Protesten in Washington
- Niet zijn wereldwijde toespraak
- I have a dream (ik heb een droom)
  - Zijn droom was om iedereen gelijk rechten toe te kennen

<https://www.youtube.com/watch?v=7jZUo-1T8j4>

8

1964 : Nobelprijs voor de vrede

- Protesten hadden resultaat → de Amerikaanse president onderkende een veel hoger racismebewustzijn
- Niet hield in dat alle mensen op openbare plekken machtes kansen, ongeacht hun huidskleur
- De volgende jaar → nobelprijs voor de vrede

9

1968 : vermoord voor zijn droom

- Niet een vroege, trageerde toespraak op een podium
- Volgende dag werd hij neergeschoten door een man die verteld werd dat het om het niet met hem eens was
- Zijn droom stapte door niet, koning deed dit was nog maar het begin, want het was de droom van heel veel mensen

10

2021 : Situatie dag van vandaag

- Black Lives Matter → actie op publiekswaard tegen Afro-Amerikanen
  - Begin in 2020 met een agent werd vrijgelaten voor de dood van een 20-jarige Afro-Amerikaanse jongen
  - BLM acties in tegen alle soorten van geweld tegen zwarte mensen
  - Niet onbetwist van de dood van George Floyd (2020) groeide de aandacht van BLM wereldwijd sterk en werden opnieuw vele protesten geleid

11

13.3 Les 3 – Vredeseducatie Mahatma Gandhi

Student: <i>Nanou & Jill</i>	Stageklas: <i>L6</i>	Aantal kinderen: <i>21</i>
Datum: <i>22/04/2021</i>	Uur: <i>50 minuten</i>	Onderwerp: <i>Vredeseducatie: Mahatma Gandhi</i>

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

Voor onze bachelorproef werken we rond SDG16: vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. Binnen dit thema gaan we werken aan vredeseducatie. Dit doen we aan de hand van belangrijke personages die geweldloos streden tegen sociaal onrecht. De groep van het zesde leerjaar zal dieper ingaan op Mahatma Gandhi en het vijfde leerjaar zal zich focussen op Martin Luther King.

Wat wil je met je activiteit bereiken? Wat streef je na?

Leerplandoelstellingen :

🕒 OWti7

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken waarom mensen sporen en verhalen uit hun leefwereld, die inzicht geven en herinneren aan een gedeeld verleden, bewaren

- 7-12j Uit de verhalen en kennis over oorlog en geweld uit het verleden en heden inzien hoe belangrijk verdraagzaamheid, vrede en solidariteit zijn

🌐 OWru6

Kaartbegrip, oriëntatie- en kaartvaardigheid ontwikkelen

- Situeren op een kaart
- Situeren op een kaart > 10-12j In een betekenisvolle situatie op de wereldkaart en de globe situeren:
  - de werelddelen
  - de oceanen
  - de evenaar
  - de polen
  - enkele belangrijke plaatsen die in een thema of activiteit aan bod komen

👉 IVds3

Bijdragen aan een zinnige samenleving waar een plaats is voor iedereen en respectvol omgaan met en zorgen voor de kwetsbare ander

- 10-12j Zonder over elkaar te oordelen in dialoog gaan over sociale onrechtvaardigheid en wat men daar vanuit het eigen perspectief bij beleeft - de eigen rol met betrekking tot sociale (on)rechtvaardigheid in de eigen omgeving onderzoeken

👉 RKve3

Zich gedragen weten door, verbonden voelen met en aangesproken door gemeenschappen dichtbij en veraf. Ontdekken hoe mensen (geloofs)gemeenschappen vormen

- Derde cyclus: samen leven tussen werkelijkheid en droom > In profetische mensen het beeld van een God die met mensen begaan is herkennen > 10-12j In het levensgetuigenis van mensen als Mahatma Gandhi, Nelson Mandela en Mgr. Oscar Romero, missionarissen ... verkennen in welke omstandig-he-den zij hun levenskeuze ge-maakt heb-ben

Lesdoelstellingen :

- De leerlingen kunnen inzien hoe belangrijk verdraagzaamheid, vrede en solidariteit was in het verhaal van Gandhi. (OWti7)
- De leerlingen kunnen India aanduiden op een wereldkaart. (OWru6)

	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen gaan in dialoog over de sociale onrechtvaardigheid waar Gandhi mee in contact kwam. (IVds3) - De leerlingen kunnen duiden waarom Gandhi zijn levenskeuzes gemaakt heeft. (RKve3)
--	---

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

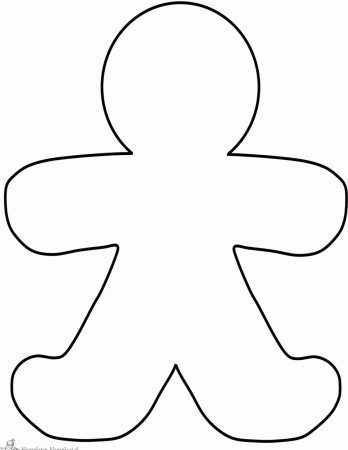
Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
/	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☐ groepsgrootte	/

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

	<p>Materialen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Boek: kleine helden - Mahatma Gandhi - Powerpoint tijdlijn leven Gandhi - Knutselmateriaal - <p>Bronnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lessuggesties kleine helden: https://baeckensbooks.com/producten/lessuggestie-kleine-helden/ - Foto mannetje: https://www.pinterest.com/pin/536350636855229617/
--	---

LESVERLOOP

<p>3. Verhaal Mahatma Gandhi (boek kleine helden)</p> <p>Zie powerpoint → dieper ingaan op belangrijke momenten in zijn leven</p> <p>Tussendoor lezen we fragmenten uit het boek voor.</p> <p>4. Eventuele muzische opdracht: Boodschap van vrede maken</p> <p>Gandhi hield altijd vol dat geweldloos protest de enige manier was om verandering in de wereld te brengen. Welke verandering zou jij graag zien in de wereld? Wat is jouw boodschap tegen geweld? Schilder, teken of knutsel jouw boodschap van vrede. Denk goed na wat je wil zeggen of tonen op je vlaggetje.</p> <p>Iedere leerling krijgt een blad met daarop het mannetje op de foto hiernaast. Ze mogen in het mannetje een boodschap schrijven, een tekening maken, ... Ze krijgen creatieve vrijheid binnen het thema 'vrede'.</p>	
---	---

Als alle vlaggetjes af zijn, hangen we ze allemaal na elkaar aan een touw en kunnen we ze op school ophangen om aan iedereen hun boodschappen van vrede te laten zien.

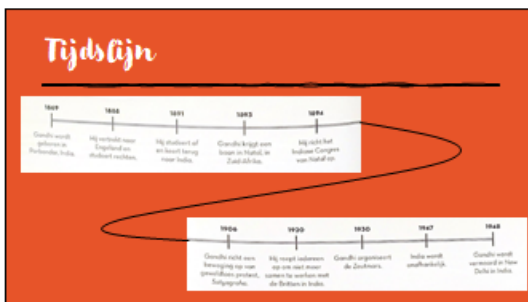
Powerpoint als ondersteuning van verhaal:

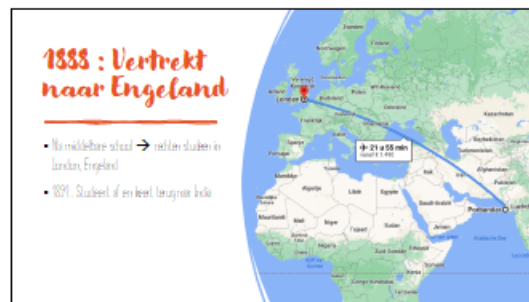
1

3

5

4

5

7

6

8

1930 : Organiseert de Zoutmars

- Gandhi en duizenden volgelingen legden meer dan 200km aan de protesten tegen de hoge zoutprijzen
- Gandhi werd in de gevangenis gezet

9

1947 : India on- afhankelijk

- Nehru (Jawahar) werd eerste minister-president van India

10

1948 : Gandhi wordt vermoord

- Eers ja na de onafhankelijkheid van India
- Verzoend door een extreemrechtse hindoe
- Wereld na zijn dood een groot voorbeeld voor vele leaders
- Nelson Mandela in Zuid-Afrika

11

13.4 Les 4 – Rechten van het kind route

Student: Jill & Nanou	Stageklas: 5 ^{de} & 6 ^{de} leerjaar	Aantal kinderen: 42
Datum: 22/04/2021	Uur: 50 minuten	Onderwerp: Rechten van het kind route

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

	<p>In de algemene observatiewijzer noteerde je volgende zaken reeds: “Wat kennen en kunnen de lln al goed? Waar besteed je deze les best extra aandacht aan? Welke klasgewoontes zijn er mbt het lesonderwerp?”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit onderwerp is nieuw voor de leerlingen. • We hebben het in de voorgaande lessen wel al gehad over wereldburgerschap.
	<p>Wat wil je met je activiteit bereiken? Wat streef je na?</p> <hr/> <p> SErv3 Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Gericht samenwerken in duo of kleine groep - iets aan elkaar kunnen uitleggen - voorstellen formuleren om tot een gezamenlijk antwoord te komen bij vragen <hr/> <p> IKwn3 Ervaren hoe waarden en normen kunnen verschillen naar gelang de context en de levensbeschouwelijke traditie</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Nieuwsgierig zijn naar en beluisteren waarom bepaalde waarden en normen voor anderen belangrijk zijn - respect en waardering opbrengen voor de waarden en normen van anderen zolang die stroken met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens <hr/> <p> IVoc2 Exploreren en experimenteren in de wereld rondom zich</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Genieten van exploreren en experimenteren - een onderzoeksgerichte houding aannemen <hr/> <p> OWsa8 Het belang van de fundamentele rechten van de mens en de rechten van het kind illustreren en daarbij ervaren en inzien dat rechten en plichten complementair zijn</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10-12j Illustreer wat rechten en plichten zijn - ervaren hoe rechten en plichten hand in hand gaan met elkaar - kennis maken met de fundamentele rechten van de mens en de rechten van het kind - in interactie gaan over het belang van deze rechten voor iedereen

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
Deze les wordt uitgevoerd met 5 ^{de} en 6 ^{de} leerjaar samen.	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ moeilijkheidsgraad ☒ groepsmaat	We maken heterogene groepen.
Het is niet voor iedereen even gemakkelijk om samen te werken.	☐ tempo ☐ begeleiding ☒ instructie ☐ materiaal	We maken op voorhand duidelijke afspraken.

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

- Bladeren in haltes
- Het nodige materiaal in haltes
- Bundel per groep

LESVERLOOP

Inhoud + aanpak² + (timing en organisatie)

INLEIDING: Wat zeg, vraag of doe je bij de start van je activiteit:

- Vandaag de dag is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind nog steeds vrij onbekend en wordt het nog vaak verkeerd geïnterpreteerd. Door kinderen in contact te brengen met hun rechten, voelen ze zich hier meer bij betrokken. We overstijgen hierbij de dikwijls gehoorde discussie dat er tegenover rechten ook plichten bestaan.
- Voor het kind is het leren van de rechten ook leren om zich als een verantwoordelijke wereldburger te gedragen. Alle kinderen hebben dezelfde rechten. Het IVRK kan in de klas een uitstekend kader vormen om na te denken over respect voor zichzelf en voor anderen, universele gelijkwaardigheid, verschillende ideeën over kinderrechten, preventie tegen geweld, bewustwording van onaanvaardbare situaties waarin sommige kinderen leven door het niet-respecteren van hun rechten...
- Wat is het IVRK?

KERN: Wat zeg, vraag of doe je tijdens de activiteit:

- De leerlingen onderzoeken waarop ze allemaal recht hebben. Ze doen dit aan de hand van een route. Bij elke halte vinden ze een tekstje en een bijhorende opdracht.
- Ze zoeken en kleuren telkens het prentje op de grote prent om te weten welke zaken ze al gevonden hebben en hoeveel ze nog te gaan hebben.
- De leerlingen zoeken de haltes in de school of op de speelplaats bij mooi weer. In de haltes is telkens een blad aanwezig met daarop de prent, de opdracht en het nodige materiaal. Wanneer de leerlingen klaar zijn bij een halte, gaan ze op zoek naar een volgende halte. Ze gaan telkens naar een halte waar niemand is.
- De opdrachten worden gemaakt in hun bundel. Ze hebben 1 per groep.
- We maken duidelijke afspraken.

(Zie opdrachten bijlages)

Halte 1 – recht op spel:

Halte 2 – recht op inspraak:

Halte 3 – recht op informatie:

Halte 4 – recht op geloof:

Halte 5 – recht op gezondheidszorg:

Halte 6 – recht op opvoeding:

Halte 7 – recht op privacy:

Halte 8 – recht op voeding:

Halte 9 – recht op goede arbeidsomstandigheden:

Halte 10 – recht op onderwijs:

Halte 11 – recht op bescherming:

Halte 12 – recht op vereniging:

SLOT: Wat zeg, vraag of doe je bij het einde van je activiteit:

- We verzamelen opnieuw in de klas en bespreken de bevindingen van de route.
- We doen dit aan de hand van enkele vragen:
  - Welke rechten hebben jullie ontdekt?
  - Wisten jullie dat je daar recht op hebt?
  - Waarom zijn die rechten opgesteld?
  - Wat vonden jullie van de opdrachten?
  - Heb je veel bijgeleerd?
  - ...
- Verschil mensenrechten en kinderrechten

13.5 Les 5 – Eerste Hulp Bij Conflicten

Student: Nanou & Jill	Stageklas: L5 & L6	Aantal kinderen: 42
Datum: 23/04/2021	Uur: 75 minuten	Onderwerp: EHBC

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

Wat ging vooraf?

De leerlingen maakten al kennis met conflictsituaties in de wereld. Nu gaan we conflicten iets dichterbij onszelf gaan zoeken namelijk in de klas.

Doelstellingen:

Oplossingsgericht omgaan met conflictsituaties, in respect voor zichzelf en de ander(en)

- 2.5-12j Via ervaringen en belevingen inzien dat gedragingen als mekaar pijn doen, beschuldigen, veroordelen, vechten, iets stuk doen van een ander, pesten ... niet aangenaam zijn voor degene die dit ondergaat en niet bijdragen tot een fijne sfeer in de groep
- 2.5-12j In staat zijn een conflictsituatie op te lossen zonder de aanwezigheid van een volwassene - kiezen voor geweldloze oplossingen voor conflicten
- 6-12j Eigen gevoelens bij een conflict uitdrukken - empathisch luisteren naar de andere zonder zichzelf schuldig te voelen - eigen behoeften bij het conflict uitdrukken en ook luisteren naar de behoeften van de ander(en) - zoeken naar mogelijkheden om tegemoet te komen aan de behoeften van alle betrokkenen - zelf een concreet verzoek doen aan de ander of vragen wat de ander nodig heeft om zich opnieuw goed te voelen
- 10-12j Met leeftijdsgenoten onderhandelen over de oplossing van een conflict - kunnen optreden als bemiddelaar bij conflicten in de klas, de school - luisteren naar de verschillende partijen:
  - waarnemen: luisteren of informeren naar het verhaal van de verschillende partijen
  - luisteren naar de gevoelens en behoeften van de verschillende partijen
  - de verschillende partijen uitnodigen om uit te drukken wat zij van de ander gehoord hebben (hun ervaringen, gevoelens en behoeften) en bij elkaar nagaan in welke mate de toelichting klopt met de eigen beleving
  - Samen mogelijkheden tot oplossing bedenken

Gewetensvol en verantwoord handelen

- 2.5-12j Ervaren dat het goede doen soms een keuze inhoudt tussen handelen ten voordele van het eigen welzijn, dat van anderen of dat van het grotere geheel - ervaren dat het goede doen niet altijd lukt en hier verantwoordelijkheid over opnemen - ervaren dat men nieuwe kansen kan krijgen, ook wanneer men in de fout ging - zelf nieuwe kansen kunnen geven aan anderen - geweldloze en gewelddadige oplossingen voor conflicten herkennen en onderscheiden

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
/	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☐ groepsgrootte	/

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

Materialen:

- Papier
- Potloden

LESVERLOOP

EERSTE HULP BIJ CONFLICTEN = EHBC

1. Filosofisch gesprek (10 minuten)

Klassikaal gaan we een gesprek aan over conflicten. Er worden goede afspraken gemaakt voor het gesprek begint: Hand in de lucht om te praten, elkaar niet onderbreken, geen rare gezichten of draaien met de ogen als je het niet eens bent, ...

Ik laat de leerlingen zelf zo veel mogelijk aan het woord komen, de leerkracht dient als moderator en eventueel ook als bemiddelaar.

Vragen om het gesprek op gang te krijgen:

- Wat is een conflict?
- Hoe komt het dat er conflicten zijn?
- Geef een voorbeeld van een conflict in jouw leven.
- Geef een voorbeeld van conflicten tussen klasgenoten.
- Hoe heb je dat conflict dan opgelost?

2. Op zoek naar een stappenplan (30 minuten)

Na het gesprek worden de leerlingen onderverdeeld in groepen. Binnen hun groep gaan ze op zoek naar een stappenplan om zonder inmenging van de leerkrachten op een efficiënte manier ruzies op te lossen. Niemand wordt berispt of gestraft. De ruzie oplossen en ervan leren is het doel.

De leerlingen stellen een stappenplan op en doen hun best om in harmonie een conflict op te lossen → praten met elkaar, hand geven, sorry zeggen, nadenken, luisteren, ...

Nadat de tijd verstreken is stellen de verschillende groepen hun stappenplan voor aan de anderen van de klas. Als iedereen aan het woord geweest is stellen we klassikaal een stappenplan op.

3. Eerste Hulp Bij Conflicten (30 minuten)

We stellen een stappenplan op om conflicten op de speelplaats op te lossen. Hiervoor vertrekken we van het door de leerkrachten opgestelde stappenplan (Zie bijlage 1) en vullen we aan of veranderen we dingen aan de hand van de meningen van de kinderen.

Het stappenplan zal er in grote lijnen op deze manier uitzien:

Start – Afspraken

De bemiddelaars moeten hun activiteit stopzetten als ze worden opgeroepen.

Eerst moeten deze afspraken worden verduidelijkt:

- 'Kunnen jullie dit niet oplossen onder elkaar?'
- 'Elkaar laten uitspreken'
- 'Geen grove taal – niet schelden – geen geweld'
- 'Het gesprek blijft vertrouwelijk'

Pas wanneer alle deelnemers de spelregels aanvaarden, kan de bemiddeling van start gaan.

Stap 1 – Wat is er aan de hand?

Beide partijen vertellen hun versie van het conflict.

Probeer kalm te blijven. Een rustige, diepe ademhaling helpt.

Luister naar beide partijen en kijk ze aan! Hecht geloof aan wat elk kind vertelt.

Respecteer het ritme waarmee de leerling zijn verhaal vertelt. Bijvoorbeeld: begin de leerling niet te ondervragen en aanvaard stiltes als hij/zij daar nood aan heeft.

Stap 2 – Bespreking van het conflict.

De bemiddelaars stellen gerichte vragen over wat er gebeurd is.

Stel zoveel mogelijk open vragen als je informatie verzamelt (beter geen ja/nee-vragen dus).

Bijvoorbeeld: de vraag "Hoe lang is deze ruzie al aan de gang?" levert je meer informatie op dan de vraag "hebben jullie al ruzie gemaakt?".

Kijk naar hun lichaamstaal hun gevoelens. De bemiddelaars moedigen hen aan om naast de feiten ook hun gevoelens te benoemen. Benoem enkele 'gevoelenswoorden' en moedig leerlingen aan om die ook te gebruiken.

Vermijd veronderstellingen en projecteer je eigen gevoelens niet op de leerling. Ga na of je wel hebt begrepen wat hij/zij je vertelde. Vraag om verduidelijking!

Help de leerling om zijn/haar gevoelens te identificeren en te benoemen. Bijvoorbeeld met zinnen als "Je ziet er verdrietig uit" of "Dat moet pijn doen".

Geef prioriteit aan de noden en de gevoelens van hen.

Zo kunnen beide partijen hun eigen aandeel in het conflict zien en erkennen. Bewust worden waarom er 'ruzie' is van gekomen. Dat is erg belangrijk om een oplossing te vinden.

Stap 3 – Oplossingen zoeken

De bemiddelaars lijsten de verschillende belangen op. Ze kijken welke punten onmiddellijk oplosbaar zijn en welke schijnbaar niet. Daarna zoeken de deelnemers naar oplossingen. De bemiddelaars begeleiden de brainstorm, maar doen zelf geen voorstellen.

Stimuleer de leerling om actief mee te werken, om ideeën te delen zodanig Geef de leerling de mogelijkheid om zich op de een of andere manier te verzoenen met de leerling die wordt gepest, als de situatie dat toelaat, en laat hem of haar daarover zelf nadenken.

Laat de leerling weten dat je het op prijs stelt dat hij of zij de moed had om zijn of haar verhaal aan jou te vertellen. Bijvoorbeeld: "Weet je, het is niet vanzelfsprekend om hulp te zoeken in een situatie als deze. Ik ben blij dat je het me bent komen vertellen. Echt dapper van jou!

"Maak geen beloftes die je niet kunt waarmaken. Niet beloven dat jij alles opnieuw in orde brengt en benadruk dat je het verhaal voor jezelf houdt. Soms moet je het wel aan iemand anders vertellen om een oplossing te vinden.(misschien wel de leerkrachten van de toezicht- alleen als je denkt dat het echt noodzakelijk is).

Stap 4 – Samenvatten

De deelnemers wegen de oplossingen af en kiezen er een die voor alle partijen aanvaardbaar is. Ze zetten afspraken op papier, alle partijen ondertekenen.

Laat beide partijen oplossingen zoeken en jij moet ze daarbij helpen. Zorg er op de juiste manier voor dat de leerling de gevolgen van zijn of haar gedrag ondervindt.

Spreek iets af, maak een overeenkomst of een planning zodanig dat er ook genoeg ruimte en tijd is om het conflict op te lossen.

Vertel dat dingen kunnen veranderen en dat er geen reden is om de hoop op te geven.

Eventuele follow-up

Communiceren naar de leerkrachten . Enkel als het nodig is!

De leerkrachten kunnen jullie ondersteunen om het uit de hand gelopen conflict op te lossen. De leerkrachten hanteren het schoolbeleid.

De verschillende stappen kunnen de EHBC –vennoten inkijken in de EHBC-kist.

Bijlage 1 : stappenplan EHBC

Eerste Hulp bij Conflicten :

Stap 1

Evan afkoelen en tot rust komen op de vredesbank

Waarom hebben jullie ruzie?

Stap 2

Vertel welke gevoelens er bij jou worden opgeroepen.

Laat de ander ook vertellen hoe hij/zij zich nu voelt.

Stap 3

Zeg wat jij nu nodig hebt om je beter te voelen.

Laat de ander dit ook vertellen.

Stap 4

Zeg nu wat jij graag zou willen dat de ander doet.

Ook de ander moet zeggen wat hij/zij zou willen dat jij doet.

Stap 5

Schud elkaar de hand

13.6 Les 6 – Herhaling en voorbereiden ontwerp

Student: Jill & Nanou	Stageklas: 5 ^{de} & 6 ^{de} leerjaar	Aantal kinderen: 42
Datum: 23/04/2021	Uur: 100 minuten	Onderwerp: Herhaling MLK en Gandhi + voorbereiden concept rond vrede

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
Voor sommige leerlingen is het moeilijk om les te volgen buiten de klas.	☐ tempo ☐ begeleiding ☒ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☐ groepsgrootte	We maken op voorhand duidelijke afspraken.

MEDIA en BRONNEN

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

Welk materiaal heb je nodig om de activiteit tot een goed einde te brengen?

- bladeren en potloden

LESVERLOOP

Inhoud + aanpak³ + (timing en organisatie)

INLEIDING: Wat zeg, vraag of doe je bij de start van je activiteit:

Indien de weerstoestanden dit toelaten, vindt deze les plaats op de speelplaats en in de buurt van het podium. Op die manier ontdekken de leerlingen de voor- en nadelen van het buiten lesgeven. In ontwerpweek 2 kunnen ze dan verderbouwen op hun bevindingen.

- Voor we naar buiten gaan, maken we duidelijke afspraken.
- De leerlingen van het 5de leerjaar kregen vorige les meer uitleg over Martin Luther King, de leerlingen van het 6de leerjaar over Gandhi. We doen dit aan de hand van cirkelen. Het 5de leerjaar vormt de binnencirkel, het 6de leerjaar vormt de buitencirkel. Wij stellen een vraag, de leerlingen bespreken met diegene dat voor zich staat. Daarna zet de buitencirkel een stap opzij en wordt een nieuwe vraag gesteld.
- De leerlingen maken duidelijk aan elkaar wie de persoon is, wat hij belangrijk vond en wat hij bereikt heeft.
- Dit zijn bekende figuren die een rol speelden in de wereld, we kijken nu eens dichterbij.

³ Denk aan de vakdidactiek bij de uitwerking van je les (bijv. gebruik van het 5-stappenplan bij een les wero).

KERN: Wat zeg, vraag of doe je tijdens de activiteit:

- We bespreken enkele personen die ook opkwamen voor vrede. We kijken hiervoor naar Anuna de Wever, Amnesty international België en Belgian pride.
- Er zijn vele personen die opkomen voor vrede. De een bereikt hierbij meer dan de ander, maar een kleine aanpassing kan een groot verschil opleveren.
- Vraag die nu centraal wordt geplaatst: 'Hoe kunnen wij werken rond vrede in de school en op de speelplaats?'
- De leerlingen bedenken een plan om ook uit te werken. Ze baseren zich hiervoor op de personen die reeds aangehaald werden in vorige lessen en op de stappen bij conflicthantering.
- Ze werken in groepen een activiteit uit.
- Tussendoor wordt kort al eens aan elkaar voorgesteld om daarna terug aan de slag te gaan.
- Nadien worden de mogelijkheden besproken aan de hand van een debat (democratie).
- We besluiten welke concepten samengevoegd kunnen worden en wat precies uitgevoerd zal worden op dinsdag of doorheen ontwerpweek 2.

SLOT: Wat zeg, vraag of doe je bij het einde van je activiteit:

- Wat moet er naast het realiseren van het ontwerp nog gebeuren?
  - reclame maken voor andere klassen
  - zichtbaar maken op speelplaats
  - taken verdelen
  - materiaal voorzien
  - plan aanpak
  - ....

13.7 Les 7 – Ontwerp uitwerking

Student: Jill Biesbrouck & Nanou Vanderswalmen	Stageklas: 5 ^{de} en 6 ^{de} leerjaar	Aantal kinderen: 42
Datum: 17/05 tot 28/05	Uur: /	Onderwerp: Ontwerp een veilige en vredevolle plek om tot rust te komen

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

- OWsa3** **Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe mensen goederen en diensten produceren, verhandelen en consumeren en hoe dit hun leven beïnvloedt**
-
- OWte2** **Onderzoeken en illustreren volgens welke technische principes en natuurlijke verschijnselen eenvoudige technische systemen gemaakt zijn**
 • 7-12j Onderzoeken hoe de aard en de kwaliteit van de verbindingen en hechtingen in een constructie de stevigheid en bruikbaarheid ervan bepalen
-
- OWte3** **Eenvoudige bestaande technische systemen uit de omgeving hanteren, begrijpen, vergelijken, (de)monteren, evalueren en onderhouden**
 • 7-12j Bepalen aan welke vereisten het technisch systeem dat ze willen gebruiken of realiseren, moet voldoen in functie van een vooropgesteld doel
-
- OWna7** **Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden**
 • 2.5-12j Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving
-
- SErv5** **Oplossingsgericht omgaan met conflictsituaties, in respect voor zichzelf en de ander(en)**
-
- SEgb1** **Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken**
-
- IKid2** **Een positief, realistisch zelfbeeld opbouwen**
 • 9-12j Nadenken over wie men wil en kan worden - ontdekken wat hen in hun groei beperkt en stimuleert
-
- MEva2** **Digitale audiovisuele vaardigheden ontwikkelen**
 • 10-12j Doelgericht inzetten van de audiovisuele bouwstenen
-
- MUva3** **De technische en expressieve vaardigheden die nodig zijn om zich muzisch uit te drukken in beeld, muziek, dans en drama verfijnen**
 • Beeld > Schilderen > 10-12j Schildertechniek met kwast en penseel verfijnen - iets complexere druktechnieken verkennen

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
Groepen maken lukt vaak niet door de leerlingen zelf.	☐ tempo ☒ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☒ groepsgrootte	We maken zelf heterogene groepen.
Er zijn wat drukkere leerlingen.	☐ tempo ☒ begeleiding ☐ instructie ☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☒ groepsgrootte	We maken kleine groepen en maken op voorhand duidelijke afspraken.

LESVERLOOP**Inhoud + aanpak⁴ + (timing en organisatie)****INLEIDING:**

De activiteiten worden aaneen beschreven maar zal verdeeld worden over de twee weken.

Inleiding + talenten (1/2 u per klas)

We herhalen kort wat we in ontwerpweek gedaan hebben en wat centraal stond. We laten dit vooral vanuit de leerlingen komen. We doen dit aan de hand van de poster en onderstaande vragen:

- Wat is jullie bijgebleven van vorige activiteiten/lessen? (eerste hulp bij conflicten, mensenrechten, wereldburger enzovoort.)
- Kan iemand een vraag stellen waarop de anderen moeten antwoorden m.b.t. vorige lessen?
- Wat is een wereldburger?
- ...

⁴ Denk aan de vakdidactiek bij de uitwerking van je les (bijv. gebruik van het 5-stappenplan bij een les wero).

We komen ertoe dat we werken rond wereldburgers en dat we ons focussen op SDG16 (vrede, veiligheid en sterke publieke diensten). Vanuit de stemmen van de leerlingen en de mogelijkheden op school hebben we een ontwerp voorzien. Er was enige discussie over de locatie. We hebben besloten om het podium niet in te nemen maar in de hoek aan de refter te werken. We tonen een overzicht van de plek. Dit is de plek die we willen realiseren en laten leven hier op school. We hebben daarvoor verschillende talenten nodig.

1. De **Handige Harry's** zullen instaan voor het bouwen van de muren.
2. De **Schone Schilders** zullen de plek schilderen en aantrekkelijk maken.
3. De **Forse Fotografen** zullen instaan voor de herstellmuur en hiervoor foto's trekken van leerlingen en leerkrachten.
4. De **Pittige Planters** zullen planten voorzien in een wand van de hoek.
5. **Ruige Reclamemakers** zullen wanneer alles klaar is reclame bedenken en publiceren in de school.

KERN:

We werken in 10 groepen van 4 à 5 leerlingen. De activiteiten vinden plaats tijdens de lessen of in de pauzes. Elke groep werkt in totaal 1 uur aan het project.

Handige Harry's (4 keer ½ u)

Er worden 2 groepen voorzien die de taken van de Handige Harry's voor zich nemen. Er wordt dus in totaal 2 uur gewerkt aan het bouwen van de hoek.

De hoek bestaat uit 8 europaletten. De wanden van de hut bestaan uit 2 paletten die plat op elkaar liggen. De bovenste paletten zijn deels afgezaagd. Binnenin komt een plank als zitbank. Op de hut liggen planken met daarop een zeil als dak. Indien de leerlingen klaar zijn, kunnen ze schuren. De paletten zijn op voorhand gezaagd zodat dit een bouw pakket vormt.

Materiaal:

- 8 europaletten
- hamers
- spijkers
- Vijsmachine
- Vijzen
- Metalen om te versterken
- schuurpapier

Schone Schilders (4 keer ½ u)

De schilders zullen het bouwsel schilderen. Er worden 2 groepen voorzien en ook hier wordt 2 uur aan gewerkt. De buitenkant wordt geschilderd. De wand met de plankjes, wordt de herstelmuur. Dit wordt ook duidelijk gemaakt door de schilderwerken.

Materiaal:

- Schuurpapier
- Verf
- Borstels
- Plastiek

Forse Fotografen (4 keer 1/2u)

De leerlingen gaan foto's maken van leerlingen en leerkrachten om de herstelmuur op te bouwen. Er zijn twee groepen en er wordt 2 uur aan gewerkt. Ze krijgen deels enkele mogelijkheden om een conflict op te lossen, verder beslissen ze zelf. Zo is er bijvoorbeeld een foto nodig van een knuffel, een high five enzovoort.

Voorbeeld van een herstelmuur:

Materiaal:

- Fototoestel
- Prenten herstelmuur
- Printer
- Lamineertoestel en hoezen

Pittige Planters (2 keer ½ u)

De pittige planters vormen 2 groepen. Ze krijgen 1 uur de tijd om hieraan te werken.

Deze leerlingen zullen grassen of andere buitenplanten voorzien op het dak. Op die manier brengen we het groene in ons project. We gebruiken een deel van de composthoop.

Materiaal:

- Plastieken zeil
- Aarde
- Zaadjes
- Water

Ruige Reclamemakers (2 keer ½ u)

De reclamemaker vormen ook één groep. Ze krijgen in totaal 1 uur om aan het project te werken. Zij moeten de rusthoek binnenbrengen bij de andere leerlingen van de school. Ze kiezen zelf hoe ze dit doen. Wij sturen bij waar nodig.

Materiaal:

- Papier
- Scanapparaat
- Stiften
- Printer en laptop indien nodig
- Lamineertoestel en hoezen

SLOT:

Handtekening op boom

Om te laten weten dat de leerlingen geholpen hebben aan het project, ze zich meer wereldburger voelen en gebruik zullen maken van de hoek, zetten ze hun handtekening op de boom. Dit doen ze letterlijk door hun hand te schilderen en te drukken op de boom. De andere graden van de school doen net hetzelfde. Dit vormt een geheel doorheen de hele lagere school.

Materiaal:

- Boom
- Verf

Gaten en touw in boom

Samen met enkele vrijwilligers zullen we ook gaten boren in de kruin van de boom. Daar wordt een touw door gebonden. Aan het touw kunnen zaken opgehangen worden door de leerlingen met inspirerende spreuken, mooie tekeningen enzovoort. Dit kan steeds op lange termijn gebruikt worden door de leerlingen van de school. Ze kunnen hun talenten tonen en voelen zich verbonden met andere leerlingen.

Materiaal:

- Boormachine
- Touw
- Knijpers

13.8 Les 8 – Ontwerp beschouwmoment

<i>Jill Biesbrouck &</i> Student: <i>Nanou</i> <i>Vanderswalmen</i>	Stageklas: <i>5de en 6de leerjaar</i>	Aantal kinderen: <i>42</i>
Datum: <i>17/05 tot 28/05</i>	Uur: /	Onderwerp: <i>Ontwerp een veilige en vredevolle plek om tot rust te komen beschouwmoment</i>

DOELENSELECTIE (ZILL-doel) vanuit de beginsituatie

 IVzv1	Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen <ul style="list-style-type: none"> • 10-12j Risico's en gevolgen van bepaalde keuzes herkennen - het gezichtspunt van anderen bij het nemen van beslissingen exploreren - rekening houden met de wensen van een ander bij het maken van een keuze - factoren die een keuze beïnvloeden kritisch beoordelen - groepsbeslissingen nemen en accepteren - bedenktijd vragen bij moeilijke keuzes - verantwoordelijk omgaan met dilemma's
 IVoc4	Alleen en met anderen kritisch reflecteren op ervaringen en bevindingen en daaruit leren <ul style="list-style-type: none"> • 10-12j Een vooropgestelde planning of aanpak bijsturen waar nodig - voorbereiding en prioritering van taken beoordelen en eruit leren voor de volgende keer - de eigen werkstijl aanpassen waar nodig op basis van de aan de taak gestelde eisen van uitvoering - inschatten wat nodig is aan kennis, vaardigheden en inzichten om een taak uit te voeren - met anderen bespreken hoe men iets heeft aangepakt en samen suggesties formuleren voor inhoudelijke en procesmatige aanpassingen
 IVoz1	Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven
 SEiv1	Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen <ul style="list-style-type: none"> • 10-12j Rekening houden met andere standpunten en daarbij meer dan één perspectief in rekening nemen - empathie ontwikkelen voor anderen dichtbij en veraf - in het eigen gedrag rekening houden met de gevoelens en de behoeften van anderen zonder zichzelf te verliezen
 TOmn2	Een mondelinge boodschap overbrengen <ul style="list-style-type: none"> • Spontaan vertellen (over gevoelens, ervaringen, gedachten, handelingen, verwachtingen) • 9-12j Boodschappen overbrengen met <ul style="list-style-type: none"> • gepaste formuleringen • inhoudelijke samenhang • aandacht voor spreektechnische aspecten • aandacht voor niet-talige aspecten (zoals mimiek en lichaamstaal)

INDIVIDUELE BEGINSITUATIE

Individuele beginsituatie van het kind m.b.t. deze les.	Differentiatievorm	Concrete differentiatie gelinkt aan de individuele beginsituatie
We zullen met een grote groep zijn.	☐ tempo ☐ begeleiding ☐ instructie	Vooraf zullen duidelijke afspraken moeten gemaakt worden.

	☐ materiaal ☐ moeilijkheidsgraad ☒ groepsgrootte	
--	--	--

LESVERLOOP

Inhoud + aanpak + (timing en organisatie)

INLEIDING: (5 minuten – speelplaats)

We overlopen kort wat wij en de andere klassen gedaan hebben:

Misschien hebben jullie Kosmo al gezien in de inkomhal van de school. Hij zit in zijn nestje. Daar is zijn thuis want deze school wil een warm nest zijn voor alle kinderen, leerkrachten, de vogel enzovoort.

Soms vliegt Kosmo rond in de school en in de buurt. Hij verliest daarbij soms enkele veren. Het zijn niet zomaar veren, maar elke veer staat voor een bepaalde SDG. In onze klas verloor Kosmo de veer van SDG ... ? (16) Dit staat voor vrede, veiligheid en sterke publieke diensten. In de andere klassen verloor Cosmo ook een veer. In het eerste en tweede leerjaar was dat SDG 15 – leven op land. Ze maakten posters rond ontbossing en klimaatverandering, voerden een proefje uit rond zorgdragen voor een plant en maakten een serre. In het derde en vierde leerjaar verloor Kosmo de veer van SDG 12 – verantwoorde productie en consumptie. Ze hebben een compostwerkgroep opgericht en maakten een materiaalkoffer.

Wij hebben rond SDG 16 een hut gemaakt waar we ons veilig voelen en waar we tot rust kunnen komen. Ook helpt de hut bij het oplossen van een conflict en dus het bekomen van vrede. Als teken van onze samenwerking en deelname, hebben we onze handdruk gezet op de boom. Deze boom krijgt een plaatsje in de gang. Jullie kunnen aan de touwen tekeningen hangen of boodschappen die je wilt delen met de anderen in de school. Ook leerkrachten kunnen iets aan de boom hangen.

We gaan bekijken de reclamespot en gaan daarna op stap doorheen de school om de werken te bekijken.

KERN: (35 minuten totaal = 5 min. per groepje + 10 min. overige)

Groep per groep zullen de leerlingen uitleggen aan de rest van de klas wat ze gedaan hebben in de rustige hoek.

- 1) Eerst komen de handige harry's aan de beurt. Zij vertellen kort hoe ze het hoekje gebouwd hebben en wat ze daarvoor van materialen gebruikt hebben.
- 2) Daarna is het de beurt aan de schone schilders. Zij vertellen kort hoe ze tot het eindresultaat gekomen zijn.
- 3) Als derde komen de pittige planters aan de beurt. Zij vertellen kort hoe ze de plantjes in de muur van ons hutje gekregen hebben.
- 4) Daarna zijn de forse fotografen aan de beurt. Zij hebben ingestaan voor de herstelmuur en duiden kort aan de klas wat je er allemaal op ziet en hoe je die muur kan gebruiken.
- 5) Als laatste hebben we dan de groep van de ruige reclamemakers. Zij vertellen kort aan de klas hoe ze reclame zullen maken / gemaakt hebben.

Na het verkennen van het rustige hoekje gaan we richting de boom.

- Bij de boom vertellen we waarvoor die eigenlijk staat: De boom is de plek waar Kosmo zijn nest wil bouwen. Hij symboliseert dus de school die een warm nest wil zijn voor iedereen. Alle klassen komen samen in de boom, dat kan je zien aan alle verschillende kanten.
- Ook leggen we de werking van de touwtjes uit zodat leerlingen weten dat ze hier altijd iets mogen aan vastmaken.

SLOT: (10 minuten – speelplaats)

Na het beschouwen bij het rustige hoekje en de boom, spelen we nog een afsluitend spel.

OVER DE STREEP

Wij zullen een zin zeggen. Als deze toepasbaar is op de leerling dan zet die één stap vooruit.

Zet een stap vooruit als je:

- In het vijfde leerjaar zit
- In het zesde leerjaar zit
- Al eens over de SDG's gehoord hebt
- je wilt inzetten om de SDG's te behalen
- Al eens ruzie hebt gehad
- Ooit spijt had over iets wat je gezegd had tegen een ander
- Al eens een ruzie hebt opgelost
- Graag naar school komt
- Je veilig voelt op school
- Jezelf een wereldburger zou noemen

